

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Kenan BARKIN

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN “AFET BİLİNCİ” DERSİ
İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2024

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Kenan BARKIN

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN “AFET BİLİNCİ” DERSİ
İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ahmet Utku ÖZENSOY

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Hacer DOLANBAY

MUŞ-2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	VI
ÖN SÖZ.....	VIII
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. SOSYAL BİLGİLER.....	6
1.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı	6
1.1.2. Sosyal Bilgilerin Amacı	7
1.1.3. Sosyal Bilgilerin Önemi	8
1.1.4. Sosyal Bilgilerin Tarihi	9
1.1.4.1. Dünyada Sosyal Bilgilerin Tarihi	10
1.1.4.2. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihi.....	11
1.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ.....	12
1.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar	12
1.2.1.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	13
1.2.1.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	13
1.2.1.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	13
1.2.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	14
1.2.2.1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Afet Eğitimi.....	15
1.2.2.2. 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Afet Eğitimi.....	17
1.2.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı (2018) ve Afet Eğitimi ...	20
1.3. AFET KAVRAMI	21
1.3.1. Doğa Kökenli Afet	22
1.3.1.1. Doğa Kökenli Afet Türleri.....	22
1.3.1.1.1. Deprem	22
1.3.1.1.2. Sel.....	23

1.3.1.1.3. Heyelan (Toprak Kayması)	23
1.3.1.1.4. Çığ	24
1.3.1.1.5. Erozyon ve Kuraklık.....	24
1.3.1.1.6. Fırtına ve Dolu.....	25
1.3.2. İnsan Kökenli Afet	25
1.3.2.1 İnsan Kökenli Afet Türleri.....	26
1.3.2.1.1. Terör ve Göç.....	26
1.3.2.1.2. Savaş ve Açlık	26
1.3.2.1.3. Yangın	27
1.3.2.1.4. Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar	27
1.3.2.1.5. Teknolojik Afetler	28
1.4. AFET EĞİTİMİ VE AFET BİLİCİ	28
1.5. YURT İÇİ VE YURT DIŞI YAPILAN İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	31
1.5.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	31
1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	33
İKİNCİ BÖLÜM	
YÖNTEM	
2.1. ARAŞTIRMA DESENİ	36
2.2. ÇALIŞMA GRUBU	36
2.3. VERİ TOPLAMA ARACI	37
2.4. VERİLERİN TOPLANMASI	38
2.5. VERİLERİN ANALİZİ	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
BULGULAR	
3.1. ARAŞTIRMANIN ALT AMAÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	40
3.1.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	40
3.1.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	43
3.1.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular	45
3.1.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular	46
3.1.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	49
3.1.6. Altıncı Alt Amaca İlişkin Bulgular	52
3.1.7. Yedinci Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	55

3.1.8. Sekizinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	58
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	61
KAYNAKÇA	71
EKLER.....	82

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN “AFET BİLİNCİ” DERSİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Kenan BARKIN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Utku ÖZENSOY

2024, 100 sayfa

Amaç: Bu araştırmanın “Afet Bilinci” dersi ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin hem donanımlarından hem de tecrübelerinden faydalanarak dersin öğrencilere nasıl daha verimli olunabilirliği üzerine görüşlerini almak amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenemolojik) araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılı Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı devlet okullarından seçmeli “Afet Bilinci” dersinin seçilip eğitiminin verildiği okullar da görev yapan 9 sosyal bilgiler öğretmeninden örneklemim oluşmaktadır. Evren, Türkiye’de bu dersi veren sosyal bilgiler öğretmenleri iken örneklemim kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Fenomenoloji deseninde araştırmaya katılan tecrübelerinden faydalanmak önemli olduğu için öğretmenlerin afet bilinci dersin 6 ay ders süreci geçirdikten sonra yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak araştırma yapılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Çalışmada öğretilerin tamamına yakını sosyal bilgiler dersinin kazanımlarının afet eğitimi açısından yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Afet bilinci dersinin afetler karşısında alınacak tedbirlere yönelik olumlu etkilerini vurgulamışlardır. Afet bilinci ders programının özel amaçlarının afet farkındalığı oluşturmak için olumlu görüldüğü saptanmıştır. Başta ders kitabı olmak üzere bu ders için materyal kullanmanın önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu dersi verecek olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans programlarındaki afet eğitimlerinin ve hizmet içi eğitimlerinin artırılmasına yönelik ifadelerde bulunmuşlardır.

Sonuç: Bu araştırmanın sonucuna göre araştırmaya katılan öğretmenler Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının afet eğitimi kazanımları bakımından yetersiz

görmüş ve afet bilincinin öğrencilerde oluşması için daha fazla kazanımın eklenmesi ve bunun da farklı sınıf seviyelerinde sarmal bir şekilde verilmesini ifade etmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine göre afetlerin çok yaşandığı bir ülke olmamız sebebiyle bu dersin gerekliliğini ve önemini olumlu gördükleri söylenebilir. Yine katılımcıların görüşlerinden bu derste kullanılacak materyaller, yöntem, teknikler hakkında gerekli sonuçlara ulaşılırken bu ders verecek olan öğretmenlerde olması gereken yetkinlikler ile ilgili gerekli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu ders sayesinde afete karşı afet sırasında gerekli olan becerileri kazanmış, afete karşı dirençli ve bilinçli bireyler meydana gelen toplumun oluşacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretimi, afet, afet eğitimi, afet bilinci

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
**OPINIONS OF SOCIAL SCIENCES TEACHERS ABOUT THE "DISASTER
AWARENESS" COURSE**

Kenan BARKIN

Advisor: Assoc. Prof. Ahmet Utku ÖZENSOY

2024, Page: 100

Purpose: The aim of this research is to get the opinions of social studies teachers on how to make the course more productive for students by taking advantage of both their equipment and experience regarding the "Disaster Awareness" course.

Method: Phenomenological research design, one of the qualitative research methods, was used in the research. The study group of the research consists of a sample of 9 social studies teachers working in schools where the elective "Disaster Awareness" course is selected and taught from public schools affiliated to Bingöl Provincial Directorate of National Education in the 2023-2024 Academic Year. While Evren is a social studies teacher teaching this course in Turkey, my sample was selected using the easily accessible sampling method. Since it is important to benefit from the experiences of the participants in the research in the phenomenology design, the research was conducted using a semi-structured interview form after the teachers spent 6 months in the disaster awareness course. The data obtained was analyzed with content analysis.

Findings: In the study, almost all of the teachers stated that the achievements of the social studies course were insufficient in terms of disaster education. They emphasized the positive effects of the disaster awareness course on the measures to be taken against disasters. It has been determined that the specific aims of the disaster awareness curriculum are seen as positive to create disaster awareness. They stated that it is important to use materials for this course, especially textbooks. They made statements about increasing the disaster training and in-service training in undergraduate programs of social studies teachers who will teach this course.

Result: According to the results of this research, the teachers who participated in the research saw the Social Studies Curriculum as insufficient in terms of disaster

education gains and stated that more gains should be added to create disaster awareness in students and that these should be given in a spiral manner at different grade levels. According to the opinions of the teachers, it can be said that they see the necessity and importance of this course positively since we are a country where disasters occur frequently. Again, from the opinions of the participants, the necessary conclusions were reached about the materials, methods and techniques to be used in this course, and the necessary conclusions were reached about the competencies that teachers who will teach this course should have. Thanks to this course, it has been concluded that a society will be formed with individuals who have gained the necessary skills against disasters and who are resilient and conscious against disasters.

Key Words: Social studies, social studies teaching, disaster, disaster education, disaster awareness

ÖN SÖZ

Sürecin en başından en sonuna kadar desteğini bir an olsun esirgemeyen, çalışmamın her aşamasında bilgisiyle ve tecrübesiyle beni yönlendiren danışmanım Doç. Dr. Ahmet Utku ÖZENSOY'a,

Yorulduğum ve yıldığım zamanlarda beni her zaman yüreklendiren ve bu süreçte kahrımı çeken eşim Ayşegül BARKIN'a, zamanından çaldığım kızlarım Benan ve Zeynep'e,

Tezimi hazırlarken pes etme noktaları yaşadığımda beni motive eden ve bildikleri ile vakit ve yardımlarını esirgemeyen sınıf arkadaşım İbrahim Güzel'e,

Çalışmamın ana unsuru olan öğretmen arkadaşlara, son olarak da bu çalışmayı oluştururken eserinden faydalandığım her araştırmacıya ayrı ayrı sonsuz teşekkürler.

Muş-2024

Kenan BARKIN

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

AFAD	:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKUT	:	Arama Kurtarma Derneği
CRED	:	Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi
MEB	:	Millî Eğitim Bakanlığı
NCSS	:	Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi
UMKE	:	Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi
UNISDR	:	Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi
TTKB	:	Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Afet Bilinci Dersi Öğrenme Alanları	29
Tablo 1.2. Afet Bilinci Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları.....	29
Tablo 2.1. Görüşmeye Katılan Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler	37
Tablo 3.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Afet Bilinci ve Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Önemiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar	41
Tablo 3.2. Afet Bilinci Dersinin Özel Amaçlarının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar	43
Tablo 3.3. Afet Bilinci Dersinin Özel Amaçlarının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar	45
Tablo 3.4. Afet Bilinci Dersi Yapısının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar	47
Tablo 3.5. Afet Bilinci Dersinde Kullanılabilecek Materyaller ile İlgili Kodlar ve Frekanslar	49
Tablo 3.6. Afet Bilinci Dersinde Kullanılabilecek Yöntem Ve Teknikler İle Kodlar Ve Frekanslar	52
Tablo 3.7. Afet Bilinci Dersinin Afet Bilinci ile Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Etkisiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar	55
Tablo 3.8. Öğretmen Tecrübelerinin Afet Bilinci Dersine Katkılarıyla İlgili Kodlar ve Frekanslar	58

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları.....	14
Şekil 1.2. 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları.....	17
Şekil 3.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Afet Bilinci ve Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Önemiyle İlgili Kodların Yüzdeleri	41
Şekil 3.2. Afet Bilinci Dersinin Özel Amaçlarının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri.....	43
Şekil 3.3. Afet Bilinci Dersinin Özel Amaçlarının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri.....	45
Şekil 3.4. Afet Bilinci Dersinin Yapısının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri.....	47
Şekil 3.5. Afet Bilinci Dersinin Yapısının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri.....	50
Şekil 3.6. Afet Bilinci Dersinin Yapısının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri.....	52
Şekil 3.7. Afet Bilinci Dersinin Afet Bilinci ve Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Etkisiyle İlgili Kodların Yüzdeleri.....	56
Şekil 3.8. Afet Bilinci Dersinin Afet Bilinci ve Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Etkisiyle İlgili Kodların Yüzdeleri.....	58

GİRİŞ

Problem durumu

Afetler yaşadığımız yeryüzünün her yerinde farklı şekillerde görülebilecek olan gözlemlenebilecek olaylardır. Afet; İnsan faaliyetlerini kısmen ya da tamamen durduran, ekonomik, sosyal ve fiziksel kayıplara sebep verebilen ve toplumların baş edebilme kapasitesini aşan insan, doğa ya da teknolojik kaynaklı olaylar bütünüdür (AFAD, 2023). Afetler gerçekleştiği anda yaşandığı yerdeki olanakları olumsuz etkilemektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de doğal afetlerin varlığı görmemezlikten gelinemez. Doğal afet; İnsan ve teknolojik gelişmelerin dışında büyük çoğunlukla doğa dengesinin değişikliği ile oluşan, can ve mal kayıplarına yol açabilen olaylardır (AFAD, 2022). Türkiye'de en sık görülen doğal afet depremdir (AFAD, 2021). Son yıllarda ülkemizde yaşanan depremlerden şiddeti büyük olanlara 1999'da Marmara depremi, 2003'te Bingöl depremi, 2011'de Van depremi, 2020'de Elâzığ depremi, 2021'de İzmir depremi ve 2023'te Kahramanmaraş merkezli depremleri örnek verebiliriz. Depremi sırasıyla sel, heyelan, fırtına, çığ, vb. meteorolojik afetler takip etmektedir (AFAD, 2021).

Afetlerin oluşturacağı zararı en aza indirmek için can ve mal kayıplarını en alt seviyeye düşürmek için bir hazırlık yapmak gereklidir (Şahin ve Uyan, 2016). Geçmişte hep var olmuş, bugün var olan ve gelecekte de var olacak bu afetler ile mücadele etmenin en nitelikli yolu afet eğitimidir (Doğan, Kaya ve Aydın, 2023). Afet eğitiminin asıl hedefi, istenen seviyede afet bilincine sahip olmak ve afetlere her zaman için hazır olmaktır (Başbüyük ve Pala, 2023). Afet eğitiminde bir afetin öncesi sırası ve sonrasında kişileri ne yapacaklarını bilmesi gerektiğini ve çok boyutlu bir süreç içerisinde yapılacak tüm çalışmalardır (Maya ve Sarı 2016). Bundan dolayı bireyler erken yaştan itibaren afet eğitimine alınmalı ve bunun için ise en uygun yerler okullardır (Değirmenci, 2019).

Önceden verilecek eğitimler ile beraber temel afet bilinci kazanmış ve afetler konusunda direnç oluşturmuş nesiller yetiştirmek amaçlanmıştır (Özmen ve İnce, 2017). Afet bilinci gelişmiş ülkelerde karşılaşılabilecek afetler ile mücadele etme kabiliyetleri daha yüksek olacaktır. Afet bilinci ile beraber toplumun sadece farkına varması değil ayrıca

afet sırasında sağlıklı karar alabilmek, kriz durumu ile mücadele edebilmek, sağlam bir psikoloji ile çevresine yardım edebilmesi de önemlidir (Yetişensoy, 2022).

Bundan dolayı bireylerin afetlere yönelik bilgi, tutum ve davranışın kazandırılması için bir program dâhilinde okullarda öğretmenlerin rehberliğinde verilecek toplu eğitimler önem arz etmektedir. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ise öğrencilerin doğal afetlere hazırlıklı olmalarını ve deprem çantası hazırlamalarını hedeflemektedir (MEB-TTKB, 2018). 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının özel amaçlarında öğrencilerin afet eğitimi ile kazanmasını istediği amaç şu şekildedir; “Ülkemizde afetlerin etkilerinin azaltılması konusunda yapılması gerekenlere ilişkin öngöründe bulunmalarıdır”. Ayrıca afetleri yeryüzünde karşımıza çıkacak sorunlara Öztürk’e (2012) göre sosyal bilgiler, sosyal ve beşeri bilimlerin bilgi ve yöntemlerini kullanarak değişmekte olan ülke ve dünya şartlarında karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinen bir derstir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hem lisansta aldıkları afetler ile ilgili eğitimler hem de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımları vermekle yükümlü oldukları düşünüldüğünde afet eğitiminde önemli role sahip oldukları görülmektedir. Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan ve 2023 Ağustos ayı Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi aracılığıyla yayınlanan Afet Bilinci dersi 2023-2024 Eğitim Öğretim yılı itibarıyla seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmış ve bu dersin öğretmeni olarak MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) tarafından sosyal bilgiler branşı uygun görülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada “Afet Bilinci” dersini yürüten sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini arttırmaya yönelik görüşlerini incelemek amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda şu alt amaçlar belirlenmiştir:

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan afetler ile ilgili kazanımların öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı oluşturmadaki etkisini nasıl değerlendirirsiniz?

Millî Eğitim Bakanlığının ortaokul seçmeli ders programına eklediği seçmeli “Afet Bilinci” dersinin hakkında ne düşünüyorsunuz?

Afet Bilinci dersinin programının özel amaçları hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Afet Bilinci dersinin programının kazanımları, yapısı ve becerileri hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Afet Bilinci dersinde kullanılabilir materyaller ile ilgili düşünceleriniz nedir?

Afet Bilinci dersinde kullanılabilir yöntem ve teknikler hakkında görüş ve önerileriniz nelerdir?

Afet Bilinci dersinin öğrencilere afet bilinci ya da afet farkındalığı kazandırmada etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

Tecrübelerinizden yola çıkarak Afet Bilinci dersinin öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı kazandırmaya yönelik düşünceleriniz nedir?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Afetlerin olumsuz sonuçlarının en alt seviyeye indirebilmek için birtakım çalışmalar yapmak gerekir. Bunlar afet öncesi hazırlık yapmak, acil durum planları yapmak, erken uyarı sistemini ayarlamak, sağlam binalar yapmak, acil durum planları ve afetin olduğu bölgelerde hızlı müdahale sistemi kurmak ve en önemlisi afet bilinci oluşturmak. Böylece afetin etkileri azaltılabilir ve afete karşı güçlü toplumlar hazır hâle getirilebilir (Bulu, 2023).

Ülkemizin doğal afetler bakımından hem yer kökenli hem de atmosfer kökenli risk kapsamında bulunduğu için bu bilinç ile hareket edecek olursak doğal afetler ile ilgili eğitim öğretim işleri son derece mühim bir gereksinimdir (Önal, Kaya ve Kılıç 2019). Son olarak 6 Şubat 2023 tarihinde ülkemizin yaşadığı Kahramanmaraş merkezli depremler afet bilincinin oluşmasının zorunlu bir durum olduğunu göstermiştir. Bu bilincin oluşmasında en etkili yerler ise öğretmenlerin eşliğinde okullardır. Ayrıca bu bilinci küçük yaşlarda öğretmek elzemdir. Özetlenecek olursa, afet bilincinin toplumda yer edinebilmesi için gereken eğitimlerin ve farkındalığın küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gerektiği açıktır (Büyükçatalbaş ve Kurt, 2023)

Afet bilincinin öğrencilere kazandırırken onlara rehber olacak kişiler şüphesiz ki bu alanda uzman olan sosyal bilgiler öğretmenleridir. Büyükçatalbaş ve Kurt'a (2023) göre yapılan araştırma sonuçları gösteriyor ki afet bilinci için yalnızca öğretim programında derslerin içine serpiştirilen kazanım olarak yer alması yerine müfredata

ders olarak ilave edilmesi düşünülebilir. 2023 Ağustos ayı ile beraber ortaokul 5, 6 ve 7. sınıfların programına dâhil olan afet bilinci dersi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin rehberliğinde işlenecektir (MEB, 2023).

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada;

1. Araştırma hedef katılımcı öğretmenlerin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini artırma amacıyla hazırlanmış görüşme formunun yansız ve doğru şekilde cevapladığı,
2. Araştırma için belirlenen evren-örneklem araştırmayı yansıttığı,
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini artırma amacıyla görüşlerini almak için hazırlanmış görüşme formunun araştırmada hedeflenen bilgiyi ölçtüğü varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1- Araştırma Bingöl ilinde bulunan afet bilinci dersi veren sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.
- 2- Araştırma ile elde edilen bulgular, 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılı ile sınırlıdır.
- 3- Araştırma yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorularla sınırlıdır.

Tanımlar

Afet eğitimi: İnsanların canlarını ve mallarını afetlerden nasıl daha iyi koruyacaklarını öğretmekle afet riskini ve kırılganlığını azaltarak toplumun dayanıklılığını artırmayı amaçlayan eğitimlerdir (UN/ISDR, 2009).

Bilinç: İnsanda farkındalık oluşturan algı, duygu ve bilgi gibi verilerin merkezi olarak kabul edilen yetidir (Doğan, 2018).

Afet bilinci: Bireylerin afetler karşısında gösterdiği davranış çeşitleri ve alışkanlıkları belirlenen bir disiplinle birlikte değiştirebilmek için devamlılığı olan eğitim ve bilgilendirme çalışmaları süreci olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2018).

Afet Bilinci dersi: 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılından itibaren Ortaokul 5, 6 ve 7. Sınıflarda sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından okutulan seçmeli ders.

Sosyal Bilgiler: İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6 ve 7. Sınıflarda haftada 3 saat sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından okutulan zorunlu ders.

Öğrenci: Ortaokullarda afet eğitimi dersini alan öğrenciler.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. SOSYAL BİLGİLER

1.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal bilgiler ilk defa bir ders olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ortaya çıkmıştır. ABD'de bu dersin ortaya çıkmasında yıpranmış ve bozulmakta olan toplum yapısı etkilidir. Bu yıpranma ve toplumun bozulmasında sanayileşme sonrası aşırı göçler ile beraber toplumda asayiş sorunları ve ırkçılık gibi toplum olma bilincini yıpratıcı olgular ortaya çıkmıştır. ABD'de bu olumsuz duruma karşı aldığı tedbirlerden biri de eğitim öğretim içerisine sosyal bilgiler dersini koyarak, bu ders ile vatandaşlarında “toplum olabilme-iyi yurttaş olabilme” gibi kavramları kazandırarak bu olumsuz durumu aşmayı amaçlamıştır.

Sosyal bilgilerin 19. Yüzyılın başlarında ortaya çıkmış ve birçok bilimsel farklı tanımı vardır. İlk çıkış noktası olan; Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyine (NCSS, 1994) göre; sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan ve sosyal ve insani bilimleri kapsayan bir çalışma alanıdır.

Sosyal Bilgiler dersinin kapsamı ve içeriği ile ilgili şu tanımları ele almak gerekir. “Sosyal bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerle insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir.” (MEB, 2018: 3). Özensoy (2021) sosyal bilgilerin temelinde olan sosyal bilimlerin ayrı ayrı ele alınıp incelenmesi disiplinler arası mantığı kuvvetlendireceği düşüncesindedir. “Sosyal bilgiler doğası gereği tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji, antropoloji, ekonomi, hukuk, siyaset gibi bilim alanlarının ürettiği bilgilerin işe koşulduğu bir yapıya sahiptir” (MEB, 2024: 4). Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin disiplinlerinden faydalanarak yaşadığı topluma sorumluluklarını bilen bir vatandaş yetiştirmek amacıyla öğrencilere toplumsal yaşam ile ilgili beceri bilgi davranış ve değerlendirip kazandırmaya çalışıldığı bir derstir (Erden, 1997: 8).

Öztürk'e (2012) göre sosyal bilgiler, sosyal ve beşeri bilimlerin bilgi ve yöntemlerini kullanarak değişmekte olan ülke ve dünya şartlarında karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinen bir derstir. Sosyal bilgiler dersi çocuğun içinde bulunduğu toplumu bir bütün olarak kavramasını sağlayan ve kendisinin de bu bütünün bir parçası olarak bu bütüne ayak uydurmasını öğreten derstir. Doğanay'a (2002) göre sosyal bilgiler dünyanın ve ülkelerin değişen şartları ile beraber bilgiye dayalı kararlar alabilen, karşılaştığı problemleri çözebilen, aktif yurttaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden istifade ederek, bilgiye ulaşma yollarını öğreten bir program olarak tanımlanmıştır.

Sosyal bilgiler dersi merkeze insanı alarak coğrafya, tarih, arkeoloji, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, hukuk, siyaset, insan hakları, felsefe gibi birçok sosyal bilimi içeren geniş bir ders olduğu görülmektedir (Kaya ve Öner, 2017: 16). Sosyal bilgiler farklı disiplinlerden faydalanarak bireyin dünyayı anlamlandırabilmesi, içinde yaşadığı toplumda etkili bir şekilde var olmasıdır. Bu manada birey içinde yaşadığı toplumda sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için bilişsel ve duyuşsal olarak dünyaya anlamlandırması gerekmektedir. İşte burada bireye sosyal bilgiler dersi yol gösterici olacaktır. Özensoy'a (2023) göre sosyal bilgiler tanımlarından yola çıkarak üç unsurun ön plana çıktığı görülmektedir; problem çözebilme, eleştirel ve yaratıcı olabilme ayrıca karar verme gibi üst düzey beceriler kazandırarak hayatı tanımada yardımcı olmaktadır.

Sosyal bilgileri tanımlarken unutulmaması gereken üç kavram vardır. Bunlar birey, toplum ve çevredir. Bir başka deyişle; bireyleri yaşadığı çevre içerisinde toplumsallaştırma özelliğine sahiptir. Sosyal bilgiler ile ilgili alan yazındaki tanımlamaları incelediğimizde sosyal bilgiler dersi değişen dünyaya uyum sağlayabilen içinde yaşadığı toplumun kültürünü ayak uydurabilen karşılaştığı problemleri çözebilen temel hak ve özgürlüklerini bilen Etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir derstir (Akgül, 2021: 9).

1.1.2. Sosyal Bilgilerin Amacı

Okullarımızın en önemli amaçlarından biri öğrencilerimizi parçası oldukları topluma hazırlamaktır. Öğrencileri topluma hazırlamada en etkili ders ise temelini sosyal bilimlerden "coğrafya, ekonomi hukuk, eğitim, tarih, psikoloji, arkeoloji vb." alan sosyal bilgilerdir. Sosyal bilgiler dersinin amacı Sözer'e (1998) göre; öğrenciye

“toplumsal kişilik” kazandırmaktır, yani kişinin içinde yaşadığı topluma karşı görev ve sorumluluklarını bilmesi içinde yaşadığı çevreyi bilmesi ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olmalıdır.

Sosyal bilgilerin amaçları arasında yaşadıkları dünyayı ve var oldukları dünyada kendi yaşadıkları toplumun kültüründen farklı kültürler olduğunu öğretir. Sosyal bilgiler dersinde öğrenme ortamı ile beraber öğrencilerin dünyayı anlamada toplumsal sahneler düzenlenerek bu sahneler üzerine eleştirel düşünebilmeyi, problemlere çözüm üretebilmeyi öğretmek bu dersini amaçlarından (Parker, 2010: 3).

Sosyal bilgilerin amaçları arasında toplum içerisinde demokratik kurallara uyabilen sosyal sorumluluk alabilen küresel dünyanın çoklu kültürlülüğüne ayak uydurabilen etkin vatandaşlar yetiştirmek yer alır (Mindes, 2006; Mindes, 2014). Bireylerin içinde yaşadıkları toplumlarının kültürel mirası milli değerleri ve bu değerlerin aktarımı sosyal bilgilerin amaçlarından (Bilgili, 2013: 5).

Öğrencilerin faydasına olan kazançları düşündüğümüz zaman sosyal bilgiler dersinin amaçlarını davranışsal bir şekilde aşağıdaki gibi maddeleyebiliriz;

- Öğrenci günlük hayatta karşılaşacağı problemler veya durumlara yaratıcı eleştireci bakış açısıyla yapıcı çözümlere getirebilir (Kaymakçı ve Ata, 2012).
- Toplumun bir parçası olarak kişiler arası iletişim becerileri gelişir sorun çözme ve sorumluluk bilinci gelişerek dayanışma kültürü artar.
- İçinde bulunduğu grupların rollerine göre görev ve sorumluluklarının farkına vararak uygun davranışlar sergiler.
- Çevresini tanıyarak çevresinin özelliklerinden faydalanarak ekonomik getirilerde fikirler öne sürer ve bu şekilde üretkenliğe sevk edilir.
- Demokratik topluma uyum sağlar ve değerlere, inançlara saygılı bir birey kazandırılır.

1.1.3. Sosyal Bilgilerin Önemi

Alan yazını incelediğimizde sosyal bilgiler ile ilgili en genel hedef iyi bir yurttaş ve iyi bir insan yetiştirmektir. Bu hedefi gerçekleştirmede sosyal bilgiler dersinin bireye kattıkları sosyal bilgiler dersinin önemini gösterir. Bu dersin önemlerini düşündüğümüz zaman en önce bireyin kendini tanıması gelir. Kendi özelliklerinin farkına varan birey

çevresiyle gireceği ilişkiyi düzenleyebilir ve böylece mutlu olacağı sonuçlar artacağı için bu durum da bireye özgüven duygusunu geliştirecektir (Karabulut ve Metin, 2022). Sosyal bilgiler dersinin bir başka önemine gelirse yapılandırmacı eğitim anlayışı içerisinde öğrencinin kendi deneyimlerinden (yaparak-yaşayarak) daha kalıcı ve daha anlamlı öğrenmeler kazanacaktır. Kendilerinde var olan bilgiyle beraber yeni bilgiyi, yine kendi öznel durumlarına uyarlayarak öğrenirler (Özden, 2003). Sosyal bilgiler öğrenme alanlarından kültür miras öğrenme alanıyla beraber geçmişini ve kültürünü öğrenen öğrenciler kendi öz millî kimliğinin farkına varacak ve bu sayede devletine olan bağlılığı artacaktır.

Dünyada sürekli kendini yenileyen değiştiren geliştiren bir dinamik bir yapı vardır. Bu sürekli değişim ve değişiminin ortaya çıkarttığı yeni toplum yapıları, küreselleşme ve toplumsal sorunlar var oldukça bireyi bu durumlara hazırlamada en etkili ders olan sosyal bilgiler önemini taşımaya hep devam edecektir.

Sosyal bilgiler tanımlarından yola çıkarak sosyal bilgilerin bireye kattığı önemleri en çok vurgulananları şu şekilde sıralayabiliriz;

- Vatandaşlık eğitimi ile etkin bir yurttaş olabilme.
- Bilgiyi işleme becerileri yani önüne çıkan bilgileri kavrayabilme.
- Küreselleşen ve sürekli değişen dünyaya ayak uydurmaya çalışırken kendi millî değerlerinden ve kültüründen kopmama.
- Yaşadığı toplama uyum sağlama ve sosyal katılımı sergileme.
- Karşılaştığı problemleri çözüm üretebilmede kararlar verebilme.
- Birçok disiplini içerisinde bulunduran sosyal bilgiler ile olaylara farklı bakış açıları ve eleştirel bir gözden değerlendirebilme.

1.1.4. Sosyal Bilgilerin Tarihi

Sosyal bilgilerin tarihçesini incelerken “Dünyada Sosyal Bilgilerin Tarihi” ve “Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihi” başlıkları altında ayırarak incelemek daha faydalı olacağı düşünüldüğünden sosyal bilgilerin tarihi, dünyada ve Türkiye’de diye iki ayrı başlık altında incelenmiştir.

1.1.4.1. Dünyada Sosyal Bilgilerin Tarihi

Sosyal bilgilerin kesin olarak nerede ve ne zaman doğduğu literatür olarak bilinmese de ilk çağ uygarlıklarına kadar uzandığı bilinmektedir. İyi bir vatandaş yetiştirmek amacıyla Atina'da felsefeye Roma'da hukuk alanına Sümerlerde coğrafya alanına yönelik bir üretim mevcuttur (Özmen, 2015: 4-5).

Sosyal bilgilerin kapsadığı disiplinler uygarlıkların başlangıcına kadar dayansa da sosyal bilgiler kavramı ilk olarak 20. yüzyıl başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. Endüstrileşmenin artmasıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde aşırı bir göç yaşanmış ve bu göç ülke içerisinde ulus bilinci oluşmadan karmaşık bir toplum yapısının oluşmasına sebebiyet vermiştir. Doğanay'a (2008) göre bu karmaşayı gidermek için Amerikan ulusunu oluşturmak isteyen ABD, Amerikalılaştırma politikası amacıyla sosyal bilgiler kavramı üzerinde durmaya başlamıştır. Sosyal bilgiler, ABD'de 20. yy. başlarından itibaren başlayan ve süregelen, toplumun pek çok alandaki dönüşümünden kaynaklanan sorunlara çözüm arayışı sonucu vatandaşlık eğitimi misyonuyla ortaya çıkmıştır (Öztürk, 2009).

Sosyal bilgiler Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk başlarda tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplinlerinin birleşmesinden oluşan bir ders olarak görülmekteydi. Öztürk'e (2012) göre toplumun değişmesi 2. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan Soğuk Savaş yılları ile sosyal bilgilerde alt disiplinlerin ihtiyaçlar çerçevesinde arttığı görülmüştür. Sosyal bilgilere bu ihtiyaçlar doğrultusunda ekonomi, sosyoloji, siyaset bilimi alanları eklenmiştir (Özmen, 2015:6).

Sosyal bilgiler 1960'lı yıllarda yeni bir çıkış yakalamıştır. Bu çıkışta en büyük pay sahibi Eğitim Süreci "The Process of Education" kitabı ile Bruner'dir. Buluş yolu öğrenme kavramı ile problem çözme ve eleştirel düşünme üzerine bir eğitim ortamı geliştirilmeye çalışılsa da gelenekçi eğitimi kabul görmüş öğretmenler, bu programı benimsemedikleri için bu program istediği başarıyı elde edememiştir. Sonuç olarak sosyal bilgiler kavramı, 1900'lü yılların başından günümüze kadar insan ihtiyaçlarına, devletin devletlerin politikalarına değişen dünyanın düzenine göre dinamik bir şekilde, vatandaş yetiştirmek amacıyla değişime uğramıştır.

1.1.4.2. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihi

Sosyal bilgiler ismi ile nitelendirilmese de İslamiyet öncesi Türk devletlerinde bu dersin içeriğine benzer bir eğitim vardır. Türk töresi ile toplumsal düzeni sağlamaya çalışma töre yoluyla yeni nesiller yetiştirerek, toplumlarına istendik eğitim almış bireyler yetiştirmek sosyal bilgiler eğitimine benzer (Akyüz, 2009). İslamiyet öncesi yazılmış olan Orhun Yazıtlarında yetiştirilecek olan nesillerin içerdiği tarih sosyal ve kültürel öğütler ile iyi birer yurttaş yetiştirmeyi amaçlamıştır (Binbaşoğlu, 2014).

Türklerin İslamiyet’e geçişleri ile beraber Karahanlı Devleti döneminde yaşayan Yusuf Has Hacib “Kutadgu Bilig” ve Kaşgarlı Mahmut “Divanı Lügat-it Türk” eserlerinde siyasi, sosyoloji ve kültürel gibi içeriklerle içeriklere sahip oldukları için sosyal bilgiler ile ilişkilendirilebilir (Çetin, 2003: 163-164).

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinin içinde yer alan Tanzimat Döneminde toplumsal birlikteliği sağlamak için Osmanlıcılık fikri ile devlet düzeni sağlanmaya çalışılıyordu. O dönem yeni açılmış olan Darülmüâllimin ve Darülmüâllimat gibi okullarda sosyal bilgilerin kapsamında yer alan tarih ve coğrafya dersleri ilk defa başlamıştır (Öztürk ve Otluoğlu, 2003).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında memlekete milli benliği kavraması ve iyi yurttaş yetiştirebilmek için sosyal bilgiler kapsamında bulunan tarih, coğrafya, yurt bilgisi gibi dersler öğrencileri okutulmuştur (Köse 2019: 56). 1936 yılında Sosyal Bilgiler konu alanı ile ilişkilendirilebilecek aile bütçesi aile içi sorumluluklar gibi konulara sahip olan aile bilgisi dersi müfredata eklenmiştir (Coşkun-Keskin ve Keskin, 2009: 78-79).

1960'lı yıllarda millî eğitimin temel amaçları arasında saygı, sevgi, barış, hoşgörü ve eşitlik gibi değerler vardır. Sosyal bilgiler bu değerleri kazandırmada önemli bir rol üstlenmiştir. Bu süreçte 4 ve 5. sınıflara sosyal bilgiler ile ilişkili olan konular ve alt disiplinler toplum ve ülke incelemeleri adı altında bir ders içerisinde verilmiştir (Keskin 2002: 55). 1968 İlköğretim Programı ile toplum ve ülke incelemeleri dersi kaldırılarak yerine sosyal bilgiler dersi getirilmiştir 1980 Darbesi sonrası 1985 yılında ortaokullarda programda değişikliğe gidilmiş ve sosyal bilgiler dersi kaldırılarak yerine Millî Coğrafya, Millî Tarih ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri getirilmiştir. Bu değişiklik ile

sosyal bilgiler dersi millilik kavramını benimsetmek için bir ideoloji aracı olarak kullanılmıştır (Alaca, 2017: 761).

1998 yılında Millî Güvenlik Kurulunun aldığı bir karar ile ülkede ilköğretim programında 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmiştir ve bu program ile beraber sosyal bilgiler dersi programa tekrardan eklenmiştir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012: 608).

Küreselleşme ile beraber değişen ve gelişen dünya düzeninde 2005 yılında daha bir modern yaklaşım olan yapılandırmacı öğretim benimsenmiş ve yeni yöntem ve modeller ortaya çıkmıştır (Köse, 2019: 64). Sosyal bilgilerde yapılandırmacı öğretim ile beraber topluma uyum sağlayan, yaşamında ihtiyacı olan değer ve becerilere sahip, öğrendiklerini uygulayarak karşılaştığı problemleri çözüm üretebilen bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır (MEB, 2005: 7).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, öğrencilere temel, bütünlük ve üst düzey düşünme becerileri kazandırmayı, zamanı algılama, kanıta dayalı sorgulama gibi alan becerilerini geliştirmeyi, sosyal ve duygusal öğrenme ile ilgili becerileri desteklemeyi, okuryazarlık alanında çeşitli beceriler edinmeyi, eğilimleri ve değerleri güçlendirmeyi amaçlar (MEB, 2024). Program, günlük yaşamla bağlantı kurarak öğrencilere bu becerileri deneyimleme fırsatı sunar (MEB, 2024).

1.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Sosyal bilgiler geçmişte yaşanmış olayları analiz edip bugüne katkısı ve geleceği olan yansımalarına olanak tanıyan bir alandır (Kottler ve Gallavan, 2013). Sosyal bilgilerin bir işlevi de geleceğin vatandaşlarını yetiştirmede demokratik haklarını kullanabilen çağın gereklerini kavramış sosyal katılım sağlayabilen problemlerini çözebilen bireyler yetiştirmektir (Barr, Barth ve Shermis, 2013). Sosyal bilgiler öğretimi etkili vatandaşlık becerileriyle ilerletmek amacıyla beşeri ve sosyal bilimleri (tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, psikoloji, felsefe, antropoloji, din, sanat, edebiyat, matematik, siyaset bilimi, doğa bilimleri vb.) birleştiren disiplinler arası bir derstir (NCSS, 2020).

1.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar

Barr, Barth ve Shermis (2013: 18-25), alan yazını incelediğimizde sosyal bilgiler öğretiminde üç yaklaşım ele alınmaktadır. Bunları oluşturduğu döneme göre ele alırsak

birincisi vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi, ikincisi sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi ve üçüncüsü yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimi olarak ele alınmıştır. Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi, öğretmen merkezli yöntemlerin uygulanması öngörür. Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, araştırma inceleme ve buluş yoluyla öğrenmeyi desteklemektedir. Yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler öğretimi, güncel konu ve sorunlar üzerinden öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini öğrenip uygulamalarını desteklemektedir.

1.2.1.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşımda öğretmen öğrenmenin merkezinde aktif bir şekilde varken öğrenci daha çok pasiftir. Bu yaklaşımda amaç devlete bağlı bireyler yetiştirmektir. Barr, Barth ve Shermis'e (2013) göre öğretmenin rolü öğrencide vatandaşlık anlayışı geliştirebilmek için örnek kültürel olaylar üzerinden ile toplumun istediği modelde birey yetiştirmektir. İyi vatandaşlık için millî ve demokratik değerleri kazanmış öğrenciler yetiştirmek bu yaklaşımın öncelikli amacıdır. (Ross, Mathison ve Vinson, 2014: 26). Karapınar'a (2014) göre millî kültür değerlerini benimsemiş devletine bağlı vatandaşlar ile heterojen olmayan bir toplum oluşturmaktır.

1.2.1.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşımda amaç iyi vatandaş yetiştirmektir ve bu amaçla sosyal bilim dallarını anlayabilen değerlendirebilen çıkarımda bulunabilen mantıklı sonuçlar ile problemi çözebilen bireyler yetiştirmektir (Barr, Barth ve Shermis; 2013: 21-22). Bu anlayışı vatandaşlık aktarımı anlayışından ayıran temel fark ise homojen bir toplum yapısı yerine farklı bakış açılarına farklı rejimlere uyum sağlayabilen bireyler yetiştirmektir (Kabapınar, 2014: 31).

1.2.1.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu öğretim anlayışında öğrenciler öğrenme ortamında aktiftir ve öğrenci merkezli bir anlayış vardır. Öğrenci problem çözebilen ve karar alabilen bir biri olarak yetişmesi en önemli amaçtır. Günümüzün dünya sorunları Öğretim sürecine katarak öğrencilerin içinde yaşadığı sorun ve problemleri analiz edebilmelidir. Bu yaklaşımda araştırma ve inceleme yaparak kişisel ve toplumsal problemleri çözmek en büyük öneme sahiptir (Öztürk, 2012: 6).

1.2.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

MEB'in amacı hızla gelişen bilim ve teknoloji ile beraber sosyokültürel hayatta ortaya çıkan değişimler sonucu toplumun ve bireyin ihtiyaçları çerçevesinde programı yenilemek ve güncellemektir (MEB, 2018). Bu doğrultuda içinde bulunan dönemin ihtiyaçlarını ayak uydurabilen bireyler yetiştirmek için 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı bu amaçla dinamik, bilimsel, teknolojik gelişimleri takip eden bir formatta güncellenmiştir (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler Programı, çıkış noktası bireyin olduğu ve bu çıkış noktasından yol alarak içinde yaşadığı toplumu, çevresini ve dünyayı anlamlandırmaya çalışmaktır (Tokcan, 2015: 2).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, değişen dünya koşullarından hareketle bireyin toplumsal konularda ihtiyaç duyduğu becerileri kazanmasını amaçlar. Program, toplumsal faaliyetlerin yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçekte incelendiği disiplinler arası bir yapıya sahiptir. İçeriği, bireyin hem kendi yaşamı hem de yaşadığı çevre ve toplum ile ilişkisini geçmişten günümüze değişim ve süreklilik bağlamında ele alır. Bu sayede öğrenciler, toplumları ve dünyayı anlama, değerlendirme ve etkileme becerilerini geliştirirler (MEB, 2024). Ders okul içi ve dışı öğrencileri bir kazanımın öğretimi ile ilgili tüm faaliyetlerin yapıldığı ortamın tümüne denir (Demirel, 2015: 96).

Şekil 1.1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yedi öğrenme alanından oluşmaktadır, bu öğrenme alanlarını yukarıda gösterilmiştir (MEB, 2018: 11-12). Sosyal bilgiler birçok disiplini kendi bünyesinde birleştiren çok disiplinli bir derstir. 2018 programında bu çok disiplinli yapıyı yapılandırmacı bir yaklaşım için öğretim anlayışı içerisinde sarmal yaklaşım ile içeriği öğrencileri aktarmayı planlamıştır (Turan, 2019: 169). Sarmal yaklaşım herhangi bir konunun veya kavramın ilerleyen yıllarda genişletilerek ve tekrarlayarak öğrencilere kazandırmaktır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 27 temel beceri ve 18 değer yukarıda verilmiş olan öğrenme alanlarında, kazanımların içeriğine göre serpiştirilmiştir. Kazanımlar sınıf düzeylerine göre şu şekilde sıralayabiliriz;

4. sınıf düzeyinde 33 kazanım bulunur,
5. sınıf düzeyinde 33 kazanım bulunur,
6. sınıf düzeyinde 34 kazanım bulunur,
7. sınıf düzeyinde 31 kazanım bulunur,

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda toplam 131 kazanım bulunmaktadır (MEB, 2018).

1.2.2.1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Afet Eğitimi

MEB (2018) göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı incelediğimizde doğrudan afet eğitim ile ilgili kazanımların toplam üç adet olduğu tespit edilmiştir. Bu kazanımlar aşağıda belirtilmiştir:

“SB.4.3.6. Afet öncesi, sırası ve sonrasına yönelik gerekli hazırlıkları yapar.

SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.

SB.5.3.5. Afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.”

2023 yılında bu program üzerinde revizeler yapılarak bazı açıklamalar eklenmiştir. Doğrudan afet ile ilgili olan yukarıdaki kazanımlara şu açıklamalar getirilmiştir;

SB.4.3.6. numaralı kazanıma eklenen açıklama: “ Afet ve acil durum aile planı hazırlatılır. Planda; afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gerekenler listelenir. Planın aileye özgü bölümlerinin (toplanma alanının kararlaştırılması, acil durumda bilgi verilecek kişilerin belirlenmesi vb.) evde aile ile birlikte tamamlanması teşvik edilir. Afet ve acil durum çantası hazırlatılır.” (MEB, 2023: 15).

SB.5.3.5. numaralı kazanıma eklenen açıklama: “Afet sonrasında “toplumsal güç birliğinin önemi vurgulanır. Afet sonrasında toplumun farklı kesimleri (kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, belediyeler, kolluk kuvvetleri, sağlık ve eğitim çalışanları vb.) arasındaki koordinasyon, birlik ve yardımlaşmanın toplumsal güç birliği ve afet sonrası iyileşmedeki etkisi üzerine örnekler verilir.” (MEB, 2023: 18).

Programı incelediğimizde afet eğitimi ile ilişkili olan kazanımlardan da aşağıdakileri örnek olarak verebiliriz:

“SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.

SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.”

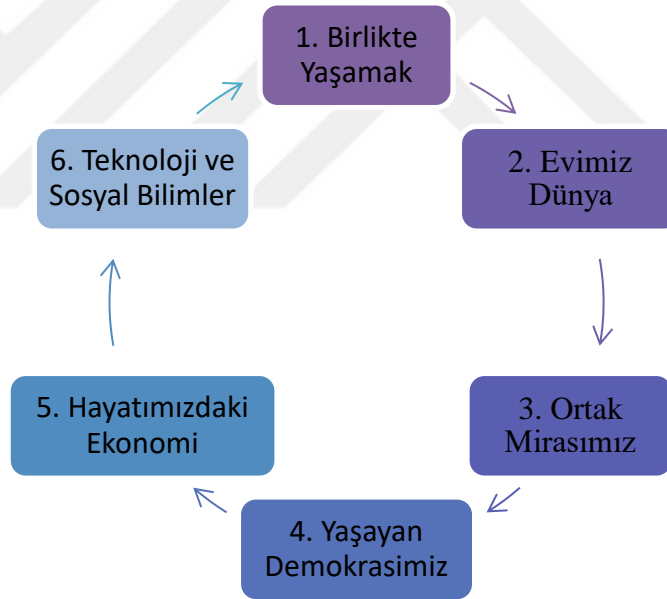
Sosyal Bilgiler Öğretim Programını incelediğimizde doğrudan ilişkili olan kazanımların daha çok “insanlar yerler ve çevreler” öğrenme alanından olduğu görülürken dolaylı olarak ilişkili olan kazanımlar ise “birey toplum ve küresel bağlantılar” öğrenme alanı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Yaşamın birçok yönünü etkileyen afetler ile ilgili diğer öğrenme alanlarına da kazanımlar ekleyerek afet eğitimine duyulan ihtiyaç desteklenebilir (Başbüyük ve Pala, 2023). Turan ve Kartal’a (2012) göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programında afet eğitimi ve kavramına istenilen seviyede yer verilmediğine vurgu yapılmıştır.

1.2.2.2. 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Afet Eğitimi

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan “Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ile Temel İlkeleri” temel alınarak oluşturulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan yirmi özel amaçtan birisi de “Ülkemizde afetlerin etkilerinin azaltılması konusunda yapılması gerekenlere ilişkin öngöründe bulunmalarıdır.” 2018 yılında ülkemizde kullanılmaya başlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda doğrudan afetler ile ilgili özel bir amaç bulunmazken 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında doğrudan afetler ile ilgili özel bir amaç programa eklendiğini görmekteyiz.

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı altı öğrenme alanından oluşmaktadır bu öğrenme alanlarını aşağıda gösterilmiştir (MEB, 2024: 6-7).

Şekil 1.2. 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda kazanımlar “öğrenme çıktıları” olarak belirtilmiş ve ilgili alt öğrenmeler ise “süreç bileşenleri” olarak belirtilmiştir. Sınıf düzeylerine göre öğrenme çıktılarını şu şekilde sıralayabiliriz;

4. sınıf düzeyinde 17 öğrenme çıktısı bulunur,
5. sınıf düzeyinde 19 öğrenme çıktısı bulunur,
6. sınıf düzeyinde 18 öğrenme çıktısı bulunur,

7. sınıf düzeyinde 17 öğrenme çıktısı bulunur,

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında toplam 71 öğrenme çıktısı bulunmaktadır (MEB, 2024).

MEB'e (2024) göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı incelediğimizde doğrudan afet eğitimi ile ilgili öğrenme çıktılarının toplam iki adet olduğu tespit edilmiştir. İki adet öğrenme çıktıları 4. Sınıf "Evimiz Dünya" öğrenme alanı ile 5. Sınıf "Evimiz Dünya" öğrenme alanlarında birer tane olarak bulunmaktadır. Bu iki adet öğrenme çıktısının üçer tanede süreç bileşeni bulunmaktadır ve 4 ve 5. Sınıf düzeylerinde verilen bu öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri aşağıda belirtilmiştir (MEB, 2024: 18-42):

"SB.4.2.3. Afetlerin etkilerini azaltma konusunda yapılabileceklere ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme.

a) Kendisine sunulan kaynaklara dayanarak geçmişten günümüze yakın çevresinde gerçekleşen deprem, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. afetlere yönelik çıkarım yapar.

b) Yakın çevresinde gerçekleşebilecek deprem, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. afetlerin etkilerini azaltmak için yapılabilecekleri yansıtan bir ürün oluşturur.

c) Yakın çevresinde gerçekleşebilecek deprem, çığ, heyelan, sel, orman yangınları vb. afetlerin etkilerini azaltmak için yapılabileceklere ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşır."

"SB.5.2.3. Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme

a) Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik etkinlik planı yapar.

b) Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik hazırladığı etkinliği uygular.

c) Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik hazırladığı etkinliği değerlendirir."

4. Sınıf “Evimiz Dünya” öğrenme alanını incelediğimizde öğrencilerin çevrelerinde yaşanan veya yaşanabilecek afetlere yönelik verileri incelemek, ayrıca olabilecek benzer afetlerin etkilerini en aza indirmek için aileleri de işe katıp alınabilecek tedbirlere yönelik ortaya bir ürün koymak amaçlanmaktadır (MEB, 2024: 17).

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda öğretmene dersi işlerken rehberlik etme amaçlı “öğretme-öğrenme uygulamaları” bölümü eklenmiştir. Bu bölüm dersin işlenişi sırasında öğretmenin ders sürecinde dersin yöntemi tekniği kullanılabilir materyaller ve benzeri konularda yol gösterici konumdadır. Afet ile ilgili öğrenme çıktısı olan SB 4.2.3’ün öğretme öğrenme uygulamalarını incelediğimizde öğretmeni öğrencinin afetlere daha hazırlıklı olması için afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılacaklar ile ilgili anlatım ve sonrasında uygulamalar yaptırarak davranışın kalıcı olarak kazandırılması amaçlanmaktadır (MEB, 2024).

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda bireysel farklılıkları ön plana alan her öğrenci öğrenme fırsatı sağlayan ve becerilerini geliştirmeyi amaçlayan ayrıca sadeleştirme ve somutlaştırmayı da amaçlayan “farklılaştırma” başlığı altında “zenginleştirme ve destekleme” bölümlerinin içeriğindeki afet eğitimi ile ilgili alanların da verilen örnekleri incelemek gerekir. Zenginleştirme bölümünde; “Afet yönetiminde başarılı ülkelerin kent planlaması üzerine yaptıkları iyi uygulamaları araştırmaları, araştırma sonuçlarını ön bilgileriyle sentezleyerek afet risklerini azaltmak için özgün çözüm önerileri geliştirmeleri ve önerilerini sınıfta paylaşmaları istenebilir.” örneği verilmiştir (MEB, 2024: 20). Destekleme bölümünde ise “Yakın çevresinde yaşanan afetlere ilişkin aile üyeleri ile görüşme yapması ve görüşme neticesinde elde ettiği bilgileri sınıfta sözlü ya da yazılı olarak paylaşması istenebilir.” örneği verilmiştir (MEB, 2024: 45).

5. Sınıf “Evimiz Dünya” öğrenme alanını incelediğimizde, daha çok öğrencilerin yaşadıkları ilde oluşabilecek afetlerin yıkıcı sonuçlarını hafifletme açısından neler yapılabilir üzerine bilgi ve beceri kazandırma amaçlanmaktadır (MEB, 2024). Bu öğrenme alanında afet ile ilgili öğrenme çıktısı olan SB 5.2.3’ün öğretme öğrenme uygulamalarını incelediğimizde öğretmen dijital kaynaklardan yararlanmayı, örnek

olaylar kullanmayı, AFAD İl Afet Risk Azaltma Planından yararlanmayı önerdiğini görmektedir. Ayrıca öğrencilerin grup içerisinde işbirliği yaparak afet bilincine sahip olmanın afetlerin etkilerini azaltmadaki rolünü kavramalarına vurgu yapılmaktadır. Grupların hazırlayacağı ürünler sınıfta veya okul koridorlarında sergilemeleri istenir.

Bu öğrenme alanında “farklılaştırma” başlığı altında “zenginleştirme ve destekleme” bölümlerinin içeriğindeki afet eğitimi ile ilgili alanların da verilen örnekleri incelemek gerekir. Zenginleştirme bölümünde; “Öğrencilerden yaşadıkları ilde afetlerle ilgili faaliyetler gösteren resmî kurum ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını araştırmaları istenebilir. Araştırmalardan elde edilen bilgiler resim, afiş ya da poster olarak sunulabilir” örneği verilmiştir (MEB, 2024: 45). Destekleme bölümünde ise; “Öğrencilerden yaşadıkları ili etkileyebilecek afetlerle ilgili bilgilerini yazılı veya sözlü olarak paylaşmaları istenebilir” (MEB, 2024: 45).

1.2.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı (2018) ve Afet Eğitimi

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı’nı incelediğimizde “Afetler ve Afet Yönetimi” dersi 2019 yılında eklenmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Lisans Programında Alan Eğitimi Derslerinde 7. Yarıyıl döneminde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına ana dersler kapsamında okutulan “Afetler ve Afet Yönetimi” dersinin konu içeriği aşağıda verilmiştir (YÖK, 2018).

“Afet ve risk kavramları; afet, risk ve zararlarının azaltılması; afet eğitimleri ve önemi; afetlere hazırlık, afetlere müdahale, afet iyileştirmesi; doğal ve beşeri afetler; afetlerin sürdürülebilir kalkınmadaki etkileri; iklim değişikliği ve meteorolojik afetler konuları yer alır. Ayrıca, Türkiye’de ve dünyada afet zararlarını azaltma çalışmaları; deprem yönetmeliği, afet yönetiminde etkinlik; afet yönetimi döngüsü, afet terminolojisi; afet yönetiminde koordinasyon, acil ve afet koordinasyon merkezleri; afet yönetiminde etik değerler, proje sunumları konuları da yer alır.”

Daha önce bazı üniversiteler ders olarak verdikleri bu dersi 2018 programında zorunlu bir ders olarak eklenmiştir ve bu durumda sosyal bilgilerin hedeflerine ulaşması bakımından olumlu değerlendirilmektedir (Tonga, 2020). Son zamanlarda ülkemizi olumsuz etkileyen küresel ısınma, iklim değişikliği, toprak kaymaları, sel baskınları ve bununla beraber ülkemizin deprem kuşağında olması nedeniyle yaşanacak risk ve

zararları azaltma amacı ile programa “Afetler ve Afet Yönetimi” dersinin eklenmesi doğru bir karar olarak görülebilir (Akarsu, Yılmaz ve Geçit, 2020).

1.3. AFET KAVRAMI

Literatürü incelediğimizde afet ile ilgili birçok tanım yapıldığı görülmektedir. Toplumun belli bir kesiminin veya hepsinin fiziksel, sosyal veya ekonomik olarak kaybedişlere sebebiyet veren, insanların normal hayatlarını kesintiye uğratan, insanları kendi başlarına mücadele etmede yetersiz kalacakları doğa, insan ve teknolojik nedenli olaylar olarak tanımlanmıştır (AFAD, 2014: 23).

Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (United Nations International Strategy for Disaster Reduction [UNISDR]) tanımında şöyle yer alır; “*afet, geniş alanda fiziksel, sosyal, ekonomik, çevresel kayıplar ve etkilere neden olan, toplumun ya da toplulukların işleyişi üzerinde ciddi bir yıkıma sebep olan ve etkilenen toplumların yerel kaynaklarıyla baş edemediği durumlardır.*” Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi’ne (The Centre for Research on the Epidemiology of Disasters [CRED]) göre bir olayın afet sayılabilmesi için aşağıdaki dört maddeden en az birinin gerçekleşmesi gerekir;

En az çift haneli insan ölümü,

Olaydan en az 3 haneli insanın etkilenmesi (yaralanma evin yıkılması gibi),

Devletin olağanüstü hâl ilan etmesi,

Devletin dışardan yardım talep etmesi (D. Ströberg, 2007’den aktaran; Köseoğlu, 2015: 3; Özmen, 2016: 6).

Afetler maddi ve manevi zararlar veren insanlar üzerinde fiziksel (yaralanma ve sakatlanma) ve psikolojik olumsuz sonuçları neden olan ayrıca toplumları da ekonomik ve sosyal açıdan kötü bir şekilde etkilerken bu afetin eğer ki boyutu da büyükse yerel hatta bazen ulusal imkânlar ile başa çıkılamayan felaketler olarak tanımlayabiliriz. Köseoğlu’na (2015) göre çok büyük etkileri olan yurtiçi ve yurt dışı yardım alma ihtiyacına neden olan birdenbire ortaya çıkan felaketlerdir.

Bir afet ortaya çıktığında gündelik hayatı bozar, çevreyle ilgili sistemi normalin dışına çıkarır, can ve mal kaybına neden olur, yerel toplumu başa çıkamaz hale getirir ve dışarıdan gelecek olan yardımlara hayır diyemez hale getirir (Çelebi, 2014). Buradan

yola çıkararak toplum hayatının akışını normalin dışına çıkararak olayları afet denir (Şahin, 2011: 331). Afetlerin bir özelliği de bilinmeyen aralıklar ile kendini tekrar etmesidir baktığımız zaman depremler geçmişten günümüze bilinmeyen aralıklarda bilinmeyen zaman dilimlerinde tekrar edici özelliği vardır (İnce, 2020). Afetler daha çok doğal olarak meydana gelirken insan kaynaklı sebeplerden dolayı da oluşabilir. Afetleri genel olarak doğal afetler ve insan kaynaklı afetler olarak ikiye ayırabiliriz (Bahadır ve Uçku, 2018).

1.3.1. Doğa Kökenli Afet

Doğa afetler insan etkisi olmadan doğal süreçler ile meydana gelen felaketlerdir. Kontrol edilmesi mümkün olmayan bu afetler; deprem, sel, heyelan çığ, fırtına, yıldırım, volkanik patlama, tsunami, kasırga, gibi birçok olaya denir (Şahin, 2019). Doğa süreçlerin sonrasında meydana gelen bu olaylar doğanın ekolojinin insanların dengesini bozar. Doğa afetlerin türleri ve dua ile insanı etkisi afetin olduğu ülkelere göre değişkenlik (AFAD, 2022).

Doğa afetlerin bazı özellikleri aşağıdaki gibidir;

- Önceden tespit edilemeyen bir zamanda ve bölgede gerçekleşebilirler
- Meydana geldikleri bölgede olumsuzluğa yol açarlar
- İnsanlar üzerinde fiziksel ve psikolojik sorunlar oluştururlar
- Can ve mal kayıplarına neden olurlar
- Halkın ve devletin uzun uğraşlar vererek oluşturdukları yatırımlara zarar verirler.

1.3.1.1. Doğa Kökenli Afet Türleri

1.3.1.1.1. Deprem

Yeryüzü kabuğundaki plakaların çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkan sismik dalgaların yol açtığı afet türüdür. Bu sismik dalgalanmalar yerin derinliklerinden başlayarak yeryüzüne doğru sarsıntılar oluşturur. Bu sarsıntılar uzun süreli kısa süreli olabileceği gibi şiddetli veya az şiddetli olabilir (Shiraishi vd., 2020). Depremin yeryüzünü bıraktığı etkisi derinliğine ve yer kabuğundaki kırılmaların büyüklüğüne göre değişir (Chaudhuri ve Ghosh, 2022).

AFAD (2019) depremi şöyle tanımlar, yeryüzünde bulunan canlıların yaşamlarının son bulmasına inşaların yıkılmasına ve yerleşim yerlerinin hasara uğramasına yol açan daha doğa olayı olarak tanımlamaktadır. Depremleri tektonik, çöküntü ve volkanik olarak oluşumlarına göre üçe ayırabiliriz. Türkiye'de oluşan depremlerin büyük birçoğu fay hatları boyunca oluşan tektonik kökenli depremlerdir (Şahin, 2006). Depremler ayrıca gaz patlamalarına veya titreşimlere bağlı olarak yangınların başlamasına da yol açabilir (Takemura vd., 2019).

1.3.1.1.2. Sel

Doğada en çok ortaya çıkan doğal afetlerden biridir bu afetlerin ortaya çıkmasında aşırı yağmur yağışları karların erimeleri ile suyollarının taşıyabilecekleri kapasitesini aşması ile suyun kontrolünü kaybetmesi su miktarının artması sonucu ve yeryüzü şekilleri de seli tetikler. Örneğin eğimli araziler seli kuvvetlendirir bununla beraber suyollarının kapanması ya da değiştirilmesi sel oluşumunu tetikler (Agonafir vd., 2023).

Suyun kendi yatağının dışına çıkıp alçak yerlere doğru yıkıcı etkisini taşkın denir. Taşkınlar genelde tarım arazilerine ve yerleşim yerlerine zarar verir. Bizim ülkemizde depremlerden sonra en çok zarar veren afet seldir (Şahin, 2006: 335). Türkiye'nin eğimli yeryüzü yapısı ani yağmur yağışları ve kar erimeleri sebebiyle sel felaketleri çokça görülür (Şahin, 2006: 336). Ülkemizde özellikle Karadeniz bölgesinde yağmur yağışlarının fazlalığı sebebiyle sel olaylarının en çok görüldüğü yerdir. Selin ülkemiz senin ülkemizde en çok zarar verdiği bölge ise Marmara bölgesidir. Bunun sebebi ise alçalarda yerleşim merkezlerinin fazla olmasıdır.

Sel doğal bir afettir ama sel afetinin verdiği zararlarda aslında daha çok insanların bilinçsizliği yatmaktadır. Bu bilinçsizliği şu şekilde açıklayabiliriz, insanların ormanları tahrip etmesi, bilinçsiz kentleşme, su yataklarının yakın yerlerine ya da suya yataklarının taşabileceği yerlere imarı alan açması sel afetinin verdiği zararları arttırmaktadır.

1.3.1.1.3. Heyelan (Toprak Kayması)

Heyelan aşırı yağışlar sonrası eğimli arazilerde toprağın suya doyması ile beraber Yamaç eğimi doğrultusunda hareket etmesiyle oluşan bir afettir (Şahin, 2006, s.328). Yerleşim alanlarına düşen toprak evleri altına alırken akarsuların önü tıkeyip sellere

neden olabilir. Ayrıca heyelan oluştuğu yamaçlardaki bitki örtüsüne zarar verir (Mu vd., 2021).

Özellikle uzun süren yağmur yağışlarına sahip olan Karadeniz bölgesinde daha sık görülmesi bölgenin iklim koşullarını ve toprak yapısının uygunluğunu gösterir (Şahin, 2006: 332). Heyelanları engellemek kolay olmadığıdır. Heyelan afetinin yaşanabileceği yerler bölgesel olarak tespit edilebildiğinden bu bölgeleri bir iş sahası ulaşım sahası veya yaşam sahası yapılmayarak tehlikeden uzak durulabilir (Şahin, 2006: 332). Ayrıca, drenaj sistemlerinin düzenli bakımı ve doğal bitki örtüsü korunarak toprak kaymalarını önlemede yardımcı olur.

1.3.1.1.4. Çığ

Bitki örtüsünden yoksun dağlık engebeli alanlarda daimi kar yağışı ile beraber farklı sebeplerden ötürü oluşan bu kar kütlesi yamaç aşağı doğru hareket etmesidir (Şahin, 2006: 339). Çığ oluşumu nasıl sebebinde önceki ve sonraki kar yağışı arasındaki kütle ağırlık farkından dolayı üstteki kısmın alttaki kısmı terk etmesiyle aşağı doğru hareket etmesidir (AFAD, 2018).

Ülkemizde çığın oluşması için en uygun bölge Doğu Anadolu bölgesidir. Bölgenin hem eğimli yapısı hem de aşırı kar yağışı bu durumu tetiklemektedir. Ayrıca son zamanlarda kuş turizmi ve kayak sporuna artan ilgiyle beraber artan tesis ve otel sayısı doğal dengeyi bozmuştur. Doğal dengenin bozulması ile beraber çığların artması ve buna bağlı olarak can ve mal kayıplarını arttırmıştır (Şahin, 2006: 340).

1.3.1.1.5. Erozyon ve Kuraklık

Kazancı'ya (1995) göre fiziksel kimyasal ve biyolojik nedenlerden dolayı yeryüzünde bulunan kayaçların parçalanması ile toprağın özelliklerini kaybetme yoluna gitmesidir. Erozyon denilen olay zaten doğanın kendisinde var olan bir olaydır. İnsan var olan bu normal erozyona müdahale ederek hızlandırılmış erozyona sebep oluyor. Bu da doğal afet olarak geçmektedir. Yanlış tarım yöntemleri meraların gereğinden fazla otlağı açılması ormanların tahrip edilmesi ve yanlış su kullanımı erozyonu hızlandırmakta ve doğal afete dönüştürülmektedir (Şahin, 2018).

Boş arazilere ağaç ekilmesi doğru tarım yöntemleri eğime dik sürme meraların aşırı otlatılmayıp besi hayvancılığını tercih etmek doğru sulama yöntemlerini kullanmak

ile erozyonun olumsuz sonuçlarının önüne geçilebilir. Türkiye'de yüzey şekillerinin eğimli, yağışların düzensiz olması, arazinin engebeli yapısı ve bitki örtüsünün güçlü olmaması erozyonu arttırmaktadır.

Kuraklık sıcaklık ortalamalarının standartların üzerine çıkması ve yağış ortalamasının minimum seviye düşmesi ile beraber ortaya çıkan bir doğal afettir. AFAD'a (2019) göre kuraklık; insanları, bitkileri, tarım ve tüm canlıları etkileyen su ve nem oranının yetersiz duruma düşmesidir. Kuraklık, kıtlık, açlık gibi toplumsal ve ekonomik sorunlara neden olabilir (Ergünay, 2002).

1.3.1.1.6. Fırtına ve Dolu

Ortalama hızı 25 kilometrenin üzerinde olan, doğaya ve insanlara zarar veren şiddetli rüzgârlara fırtına denir. Fırtınaların birçok çeşidi vardır. Sadece rüzgâr fırtınası olarak da olabilir, ayrıca yağmur fırtınası, kar fırtınası, dolu fırtınası, kum fırtınası gibi fırtınalar da oluşabilir bu fırtınalarda rüzgârlar şiddetiyle beraber kum, kar, yağmur veya tozu kendi içerisine alarak bu doğal afeti şiddetlendirebilir (AFAD, 2019).

Türkiye bulunduğu konum itibariyle rüzgâr sistemleri, basınç merkezleri ve fiziki yapısı ile fırtına olaylarının sıkça yaşandığı bir coğrafyaya sahiptir (Şahin, 2006: 355). Fırtınaların olumsuz sonuçları rüzgârın kuvveti, aldığı mesafe, olduğu yerdeki yüzey şekilleri ve kaynağının derecesine göre değişmektedir (Şahin ve Sipahioğlu, 2002).

Sıcak havanın içerisinde bulunan nem üst taraflara doğru rüzgârın etkisiyle taşınır, daha sonra orada soğuk hava ile karşılaşınca ani bir şekilde misket buzlar şekilde düşerler ve bu olaya dolu yağışı denir. Dolu yağışları doğaya, canlı ve cansız varlıklara olumsuz etkiler bırakır. Ayrıca ekonomik olarak da çok büyük hasarlara yol açar. Hatta bu dolu yağışları çok güçlü olursa insan ve hayvan ölümlerinin ortaya çıkabilir (Şahin, 2006). Bizim ülkemizde dolu yağışları görülmektedir. Özellikle tarımsal faaliyetlerinin başladığı ve genellikle meyve ağaçlarının çiçek verdiği dönemlerde görülmektedir ve bu sebepten ötürü tarımsal faaliyetlerimiz zarar görmektedir (Şahin, 2006: 346).

1.3.2. İnsan Kökenli Afet

İnsan kökenli afetler doğa ile bir ilişkisi olmayan doğrudan insandan kaynaklanan afetlerdir. Özellikle toplumsal yapı başta olmak üzere doğal ortama da zarar veren bu afetler büyük sayılarda ölümlere ve yaralanmalara sebebiyet vermektedir. Nükleer

enerji, üst düzey teknolojik savaş araçları, sanayileşme, barajların yapılması, insan kökenli afetleri arttırmaktadır (Yılmaz, 2003). İnsan kökenli afetlerin içerisinde savaşlar, terör olayları, göçler, nükleer patlamaları, açlık sayılabilir (AFAD, 2018). İnsan kökenli afetler genel itibari ile küresel sonuçlar doğurmaktadır çünkü yaşanan savaş veya terör olayları beraberinde açlık ve göçü de getirdiği için başka ülkelerde olumsuz etkilenmektedir.

1.3.2.1 İnsan Kökenli Afet Türleri

1.3.2.1.1. Terör ve Göç

Terör saldırıları topluluklar ve bireylerin yanı sıra uluslar üzerinde ciddi etkileri olan saldırgan bir eylem türüdür. Kitleli kayıplara neden olan bu potansiyel insan kökenli ölüm, sakatlık, psikolojik sarsıntı, sosyal ve politik sonuçları içinde barındıran afettir (Tin vd. 2022). Bu afetin küreselliğini şöyle açıklayabiliriz: terör olaylarına maruz kalan toplumlar genellikle göç etmek zorunda bırakıldıkları için bu durumda başka ülkelerin etkilenmesine sebep vermektedir. Çetin'e (2011) göre Bulgaristan'da soykırıma maruz kalan Türkler Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış ve bu durum hem göç edenlerin hem de onlara kucak açan Türkiye devletinde sosyal ve psikolojik problemlere yol açmıştır.

Bir kişinin bir grubun ya da toplumun kitleler hâlinde devlet içinde veya devlet sınırlarının dışına yaptığı harekete göç denir. Göçlerin bir türü olan zorunlu göçlerde savaş nedeniyle, doğal afet sonucu, salgın hastalıklar ve terör olayları nedeniyle oluşurlar (Wu ve Kilby, 2022). Uluslararası göç edenlere mülteci denir. Mülteciler gittikleri ülkenin de dengelerini etkiledikleri için göçler de küresel bir sorundur. Göçler insanların toplumsal bağlarını kopartır sosyal olarak zayıflatır (Parrish vd., 2020).

1.3.2.1.2. Savaş ve Açlık

Genellikle ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı devletlerarası yıkıcı saldırıların beraberinde insan ölümleri, yerleşim yerlerini yok olması, insanlarda oluşan fiziki ve psikolojik travmalar insan kökenli bu afetinin etkilerinden sadece bazılarıdır. Açlık ise doğal afetlerin yanı sıra terör olayları savaşlar ve göçler sonrası ortaya çıkan gıda yetersizliğidir (Xia vd., 2022).

Açlık özellikle hastaları yaşlıları ve çocuklar gibi savunmasız kesimi daha çok etkileyecektir ve yetersiz beslenme sonucu ortaya hastalıklar çıkacaktır ve hatta birçok bölümlere neden olacaktır (Fakir, 2019). Açlığın diğer nedenleri arasında küresel ısınma, israf, dünya kaynaklarının dengesiz dağılımı sayılabilir.

1.3.2.1.3. Yangın

Aşırı sıcaklıklar, volkanik patlamalar ve yıldırımlar yangınların ortaya çıkmasını etkileyen doğal faktörlerken izmaritler, mangal ateşleri, cam şişe parçaları, savaşlar ise insanların neden olduğu yangınlardır (Akyel, 2007). Bu iki sebepli yangınlarda büyük afet olarak sayılır. Orman Genel Müdürlüğüne göre 1950 ile 1990 arası ormanlarımızın yarısı yanmıştır (Ertuğrul, 2005).

Ormanların yok olmasındaki en büyük sebeplerin içerisinde insanların bilerek veya bilmeyerek etki ettiği orman yangınlarıdır (Tekin, 2020: 28). Orman yangınlarını engellemek için sigara izmaritlerinin açık alanlara atılmaması, mangal ateşlerinin ağaç diplerine dökülmemesi, anızlar yakıldıktan sonra tam olarak söndürülmesi insan kaynaklı yangınları azaltmak için alınacak önlemlerdendir (Şahin ve Sipahioğlu, 2002).

1.3.2.1.4. Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar

Hastalığa neden olan organizmaların kişiden kişiye geçmesine bulaşıcı hastalıktır (AFAD, 2014). Afetlerde yetersiz beslenme gıdaları steril olarak saklanmaması koşulların hijyenik olmaması ve buna benzer nedenlerden dolayı başta bağırsak ve cildiye hastalıkları olmak üzere salgın hastalıklar ortaya çıkar (Kouadio vd. 2012). Belli bir zaman dilimi içerisinde grip, tifo veba kolera gibi hastalıklardan birinin kısa süre içerisinde diğer bireylere yayılmasına salgın hastalık denir (AFAD, 2014).

Bulaşıcı hastalıklar ekonomik zararlar, toplumun psikolojik olarak rahatsız etme, yüksek ölüm oranları, kalıcı hastalıklara neden olma gibi birçok sorun ortaya çıkarır ve ayrıca salgın hastalıklar bir ülkeden başka bir ülkeye yayılabildiği için küresel bir soruna dönüşebilir (Akt: Mızrak, 2017). 2019'da Çin'de ortaya çıkan Coronavirüs (Covid-19) salgını dünyayı tamamıyla etkileyerek, günlük yaşamı etkileyen, ölümlere sebep olan ve ülkelere çok katı önlemler almaya mecbur bırakan bu haftalık afet grubu içerisinde yerini almıştır (WHO, 2020).

1.3.2.1.5. Teknolojik Afetler

Kaynağı insan olan bu afetler kimyasal endüstriyel nükleer kazalar biyolojik çalışmalar gibi tehlikelerin patlamaları ya da kötü niyetli kullanılmaları sonucu insanlığın ve doğanın gördüğü büyük facialar olarak tanımlanmaktadır. İnsandan kaynaklanan afetler büyük insan kitlelerini etkileyerek ölüm sakatlık kalıcı ve bulaşıcı hastalıklara sebebiyet verirken sosyal hayatın ve doğanın da dengesini bozar (Yılmaz, 2003).

1.4. AFET EĞİTİMİ VE AFET BİLİCİ

Doğal afetlerin oluşturacağı zararı en aza indirmek ve insana vereceği can ve mal kayıplarını engelleyebilmek için teşkilatlı ve kasıtlı bir çalışmanın yapılması önemlidir (Şahin ve Uyan, 2016). Düzenlenecek bu çalışmada “afet bilinci” kavramı bizim için önemli olacaktır. AFAD’a (2018) göre afet bilinci insanların afetlere karşı sergiledikleri davranış çeşitlerini bir disiplin aracılığıyla değiştirebilmek ve kazandırılacak davranışta devamlılığı sağlayabilmek için yapılacak eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır.

Afet bilinci ile ilgili başka tanımları bakabiliriz. Afetler önlenemez olabilir ama olumsuz sonuçlarını ve zararlarını azaltılmasında bireylerin alacakları afet eğitimleri etkili olacaktır (Ivanov ve Cvetkovic, 2014: 119). Afet bilincinde önemli olan sadece bunun farkındalığını kavramak değil bunu davranışa da dönüştürebilmektedir.

Davranışsal açıdan insanlar afete hazır olmalıdır afet sürecinde kriz ile mücadele edebilme kendi ve çevresi için doğru kararlar alıp problemleri mantıklı bir şekilde çözme afet sonrası hayatın devam ettiğini bilerek psikolojik süreci iyi bir şekilde atlama afet bilinci eğitimi ile sergilenmesi beklenen davranışlardır (Yetişensoy, 2022). Herhangi bir afet olayı başlamadan önce afet sırasında ve sonrasında kişilerin ne yapması gerektiğini planlı ve disiplinli bir şekilde verilmesine afet eğitimi denir. Toplumun ve insanların karşı karşıya kaldıkları afetlere karşı ne yapabileceklerini öğreten duyuşsal bilişsel psikomotor beceriyi kapsayan eğitim sürecidir (Yetişensoy, 2022). Afet eğitimi zorunluluk gerektiren ve hatta sürekliliği olmasından ötürü örgün eğitim şeklinde verilmelidir (Sönmez, 2007).

Afet bilinci ile verilecek eğitimler hem teorik hem de uygulama şeklinde olmalıdır. Afet eğitimlerinde eğitici ve öğretici öğrenci sorumluluklarını yerine getirmeli ve işbirliği içinde çalışmalılar afet birinci eğitiminin hedefine varabilmesi için

eğitim paydaşlarının sorumluluklarını yapmaları gerekmektedir (Polat, 2014). Ülkemizde farklı afet türlerinin geçmişten günümüze doğru farklı aralıklarla ve sıklıkla meydana geldiği görülmektedir. Yaşanan bu afetlerde sayısız ölümler ve yıkımlar olmuştur. Bu da insanlarımızın eğitim ve bu konuda bilinçsiz olmaları ile çok ilişkilidir. Afetleri korkuyla beklemek yerine sistemli ve programlı istendik eğitimlerle olumsuz etkileri minimuma indirilebilir (AFAD, 2019: 32).

Afet bilinci topluma bir yaşam kültürü şeklinde oturmalıdır (Dölek 2021). Afet bilincinin yaşam kültürü olarak oturması için bireylere küçük yaşta bu bilincin eğitimleri verilmelidir (Özen, 2020). Bundan dolayı afet bilinci “ağaç yaş iken eğilir” atasözünden yola çıkarak çocuk yaşta başlanarak kişileri bu beceriler kazandırılmalıdır (Değirmenci vd., 2019). Afetin zararlarını azaltmak için afet ile ilgili eğitimlere yer vererek öğrencilere afet bilinci kazandırılmalıdır (Peek, 2008).

Tablo 1.1. Afet Bilinci Dersi Öğrenme Alanları

Afet Bilinci I	
Doğa ve insan etkileşimi	Doğa kaynaklı afet türleri
6	14
Afet Bilinci II	
Doğa kaynaklı afet türleri	İnsan kaynaklı afet türleri
9	5

Afet Bilinci Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçlarını incelediğimizde öğrencilerden edinmesi gereken davranışları aşağıdaki tabloda sıralayabiliriz:

Tablo 1.2. Afet Bilinci Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları

Öğrencide doğru bilgiye ulaşmanın yollarını öğrenebilen
Eleştirel düşünebilen
Bilgiyi kullanabilen ve bilgi üretebilen
Türkiye'de görölen afetler ve bu afetlerin etkilerinin neler olduğunu bilen
İnsan kaynaklı afetlerin verdiği zararın farkına varmak
Millî ve manevi değerlerle insan kaynaklı afetlerin oluşmaması için bilinçli olmak
Bir birey olarak iklim değişikliğine karşı sorumluluk alabilmek
Tatbikatlar ile doğru davranışı sergileyebilmek
Bilimsel ahlak kurallarına uyabilen
Afetlerde öncesi, sırası ve sonrasında ne yapabileceğini bilen
İlk yardım ile ilgili gerekli bilgileri sahip olan

Doğal kaynaklı afet türleri öğrenme alanında öğrenciler deprem sarsıntısından sonra ortaya çıkan afetin sebeplerini analiz ederek deprem öncesi sırası ve sonrasında alınması lazım olan tedbirler hakkında bilgi edinecektir (MEB,2023). Türkiye'nin iklim yapısı ve yeryüzü şekillerine dikkate alarak sel ve taşkınlar hakkında bilgi sahibi olması öncesi ve sonrasında alınabilecek tedbirleri öğrenmesi sağlanacaktır. Ülkemizin özellikle doğu kısmında kar yağışının çokluğu ve eğimine arazinin fazlalığı göz önüne alarak öğrenciler tehlikesinde alınabilecek tedbirleri öğrenecektir. Yine bu ünite de öğrenciler kuraklık ve bu kuraklığın çevresel sosyal ve en önemli olan ekonomik sonuçlarını analiz etmesini öğrenmesiyle beraber, ayrıca erozyona neden olan sebepleri ve sonrası ortaya çıkan sonuçları analiz etmeyi öğrenecektir (MEB,2023).

İnsan kaynaklı afet türleri öğrenme alanında öğrencilerin insanların sebebiyet verdiği afetlere eleştirel bir bakış açısıyla yorumlama ve analiz yapması beklenecektir. Yangınlar ve özellikle kimyasal kazaların afete dönüşme sebepleri ve sonrası ortaya çıkan çevresel ekonomik ve sosyal etkileri tüm boyutları ile yorumlaması ve buna ek olarak ülkeler arası savaşların ortaya çıkarttığı çevresel ekonomik ve sosyal olayları analiz etmesi öğrencilerden beklenecektir (MEB,2023). Salgın hastalıkların ortaya çıkması ile beraber toplumda ortaya çıkacak olan endişeleri analiz edebilecektir.

Afet Bilinci Dersi Öğretim Programı'nda çerçevesi ile uyumlu olarak "harita okuryazarlığı", "çevre okuryazarlığı", "konum analizi", "medya okuryazarlığı", "mekânı algılama", "değişim ve sürekliliği algılama" ve gibi becerilerin kazanılması amaçlanmıştır (MEB,2023). Japonya'da afet eğitimi konusunda okullarda afetlere yönelik önlemlerin alınması konusunda, afet çeşitleri, afete karşı farkındalık, afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gerekenler ve çeşitli becerilerin kazanılmasını ifade etmişlerdir (Astuti vd. 2021).

Afet Bilinci Dersi Öğretim Programı'nı incelediğimizde, ders süresince öğrencilerin konu ile ilgili araştırmalar yaptıktan bunlarla ilgili sunum yapmalarına fırsat verilecek. Derslerde, başta olmak üzere drama, oyun, gözlem, gezi, gibi uygulamalara yer verilecek. Dersinin içerisinde günlük hayatta karşılaşılan örneklerle ve görsel materyallere yer verilmesi dersin amacına ulaşmasını güçlendirir. Proje görevinin günlük yaşama yakınlığı öğrencinin çalışmasındaki başarısına, aldığı eğitimi gerçek hayatla kaynaştırmasına katkı sağlar (Kaya, 2011: 104).

Derslerin uygulama aşamasında yakından uzağa ilkesi düşünülerek öğrencilerin kendi yaşadıkları bölgelere öncelik verilerek tehlike oluşturan afet risklerine vurgu yapılacak ve öğrenim sürecinde öğrenci merkezli bir ders anlayışı hâkim olacaktır. Yapılandırmacı eğitim anlayışında, öğrenciler eğitimin merkezinde olmalı, yaparak yaşayarak öğrenen, süreci sorgulayan, kendi hayatından örnekler verebilen, aktif bir katılımcı olarak bulunmalıdır (Göçer, Arslan ve Çaylı, 2017). Afet eğitiminde bilhassa ilkokul ve ortaokul seviyelerinde “eylem” ve “katılım” sürecine ait içeriklerin daha çok ilave edilmesi ve afet eğitimine ilişkin içeriklerin sistematik olarak öğretim programlarına eklenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Khorram ve Manesh, 2017).

Afet Bilinci Dersi Öğretim Programı ölçme değerlendirme olarak bireysel farklılıklardan yola çıkarak tek bir öğrenci tipine göre yapılacak bir ölçme ve değerlendirmenin uygun olmadığını vurgulamaktadır. Ölçme değerlendirme sürecinde öğrenciyi bilişsel olarak değerlendirmenin yeterli olmayacağını, ayrıca duyuşsal ve eyleme geçme (yapma) gibi aşamalardan da değerlendirmeye tabi tutulması gerektiği vurgulanmaktadır.

İlgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikler zaman içerisinde gelişebilir veya değişebilir, bundan dolayı süreç içindeki gelişimleri ve değişimleri dikkate alan değerlendirmeler yapmak doğru olmalıdır. Süreç temelli ölçme-değerlendirmeyi önemseyen tamamlayıcı/bütünleyici biçimde, yöntem ve araçlarının bu konuda yararlı olabileceği fikriyle değerlendirme yapılmalıdır (Göçer, Arslan ve Çaylı, 2017).

1.5. YURT İÇİ VE YURT DIŞI YAPILAN İLGİLİ ÇALIŞMALAR

1.5.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Mızrak (2018) afet eğitimlerinin genel özelliklerini ve afete dirençli toplum açısından eğitimin olumlu etkilerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Literatür taramasıyla yürütülen bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre afet dirençli toplumların oluşturulması konusunda afet eğitimlerinin önemli bir yeri olduğu vurgulanmıştır. Afet eğitimi konusunda bilgi sahibi insanların afetlere karşı daha bilinçli ve hazırlıklı olduğu, afet eğitimlerinin insanların afetler konusunda bilinç düzeyini artırdığı, çocuklara afet eğitimlerinin verilmesinin toplumun geleceğini şekillendirmesi bakımından önemli olduğu belirtilmektedir.

Şengün ve Küçüksen (2019) afetin bütün boyutlarını ele alarak afet yönetimi eğitiminin gerekliliğini ortaya koymak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Afetlerin gün geçtikçe etkilerinin artması, gelişmiş ülkelerdeki insanların afetler karşısındaki soğukkanlı davranışlarını kendi vatandaşlarımıza da benimsetmek amaçlarıyla afet yönetimi derslerinin ülkemizde kamu yönetimi bölümündeki öğrencilere verilmesinin faydalı olacağı belirtilmektedir.

Değirmenci, Kuzey ve Yetişensoy (2019) yenilenen sosyal bilgiler ders kitaplarının afet bilinci ve eğitimi açısından incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında kullanılan sosyal bilgiler ders kitapları afet eğitimi konusunda incelenmiştir. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrencilerde afet farkındalığı oluşturmaya çalışıldığı, ülkemizde görülen afet türlerine sıklıkla değinildiği ancak bu afet türleri içerisinde depreme özellikle daha fazla vurgu yapıldığı belirtilmektedir.

Gezer ve Şahin (2022) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının depreme yönelik bilgi düzeylerini incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Sosyal bilgiler öğretmenliği 3 ve 4. sınıf öğretmen adayları üzerinden yürütülen bu çalışmada anket formu kullanılarak veriler elde edilmiştir. Verilerden elde edilen sonuçlara göre afet yönetimi konusunda ders alan öğretmen adaylarının sayısının çok az olduğu, depremin tanımını doğru oluşturabildikleri fakat deprem çantası oluşturma konusunda birçoğunun zorluk yaşadığı belirtilmektedir. Öğretmen adaylarının deprem esnasında yapılması gerekenler hususunda bilgilerinin yeterli olduğu ancak; enkaz altında kalınması durumunda yapılması gerekenlerle alakalı bilgi eksikliklerinin olduğu belirlenmiştir.

Başbüyük ve Pala (2023) coğrafya, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinin afet eğitimi açısından incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Doküman incelemesiyle yürütülen bu çalışmada 2018 yılı öğretim programları incelenmiştir. Verilere göre üç öğretim programı içerisinde afet eğitimi konusunda coğrafya dersinin kazanım sayısının diğer derslerden daha fazla olduğu, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki afet eğitimi konusundaki kazanımların birbirine yakın olduğu, üç öğretim programının da birbirlerini destekler içerikleri olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca coğrafya öğretim programında afet sonrası süreç açısından dayanışma ve yardımlaşma konusuna değinilmediği belirtilmektedir.

Büyükçatalbaş ve Kurt (2023) sınıf öğretmenlerinin doğal afet kazanımlarının afet bilincine katkısı hakkında görüşlerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Üç öğretmenin katıldığı çalışmada veriler görüşme formuyla elde edilmiştir. Elde edilen bulgulardan hareketle doğal afetlerin kazanım olarak değil ders olarak müfredata eklenmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca afetler konusunda bilinçli nesiller yetiştirmenin afetler konusunda bilinçli ve uzman öğretmenler yetiştirmeye bağlı olduğu ifade edilmektedir.

Kortak (2023) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afetler konusundaki tutumlarını ölçmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırmada veriler anket yoluyla toplanmıştır. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre öğretmen adaylarının afetlere yönelik duyuşsal tutumları bilişsel ve davranışsal tutumlarına göre daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre afetlere duyuşsal tutumlarının daha yüksek olduğu, afet eğitimi almamış öğretmen adaylarının afet eğitimi almış öğretmen adaylarına göre duyuşsal tutumlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

Doğan, Kaya ve Aydın (2023) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afetlere yönelik tutumlarını incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. 2021-2022 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilen bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre daha önce afete maruz kalmış öğretmen adaylarının afetler konusunda tutumlarını etkilediği, afetler konusunda ders almış öğretmen adaylarının bilişsel boyutta bu durumdan etkilendiği fakat duyuşsal ve davranışsal olarak anlamlı bir fark olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının afetlere yönelik tutumlarının sınıf düzeyine göre değiştiği, 4. sınıf öğretmen adaylarının afet bilinci algılarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

İzadkhah ve Hosseini (2005) tarafından yapılan Türkçe adı “Çocukların Afetlere Hazırlığa Yönelik Eğitimi Yoluyla Gelişmekte Olan Ülkelerde Dayanıklı Topluluklara Doğru” olan çalışmada öğrencileri afet eğitimi vererek afete karşı toplumu bilinçlendirilebileceği düşüncesinin hipotezini oluşturmuştur. Öğrenciler okuldan alacakları afet eğitimini kartopu modeli ile anne babalarına onlardan da yakın çevreye şekli ile toplumda afet bilincinin artacağı inancı ile çalışmalarını yapmışlardır.

Öğrencilere senaryolar üzerinden depremler konusunda farkındalık oluşturdukları yapılan çalışmalar sonrasında elde edilen veriler, eğitim öncesi ve eğitim sonrasında anlamlı düzeyde farklılık oluştuğu ortaya çıkmıştır.

Johnson ve Ronan (2011) tarafından yapılan Türkçe adı “2011 Christchurch Depremi Sonrası Yeni Zelanda Okul Öğretmenlerinin Sınıf Tepkileri” olan araştırmada nitel araştırmanın çeşitlerinden odak grup görüşmesi kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonuçların biri olan ve bizim çalışmamıza ışık tutan şu sonuç; “Eğitim programlarında afet eğitimi alanı yeniden yapılandırılmalı” bizim için önemlidir.

Johnson, Johnston, Ronan ve Peace (2012) tarafından yapılan Türkçe adı “Washington Eyaletinin İki Okul Bölgesindeki ShakeOut, Deprem ve Tsunami Tatbikatından Çocukların Uyarlanabilir Müdahale Kapasitelerini Öğrenmelerinin Değerlendirilmesi” olan araştırmada deprem ve tsunami tatbikatları (Washington ShakeOut Etkinliği) yaptırmışlardır ve çalışmalarını bu uygulama üzerinden yapmışlardır. Bu uygulamada afet sırasında pozisyon almayı (çök-kapan-tutun), afet sonrasında bulunduğu yeri hızlı bir şekilde terk etmeyi denemişlerdir. Bu uygulama 1200 öğrenci katılmış ve öğrencilere önceden ön test uygulanmış, uygulamadan sonrada son test uygulanmıştır. Son test verilerine göre ön test verilerinden oldukça farklı olduğu, uygulama adına öğrencilerin yapması gerekenler son testte çok daha fazla doğru bilgiye rastladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Johnson, Johnston, Ronan ve Peace (2012), tarafından gerçekleştirilen Türkçe adı “Yeni Zelanda İlkokullarında Afete Hazırlık Eğitiminin Uygulanması” olan araştırmada, afete hazırlık eğitiminin değerlendirilmesi amaç edinilmiştir. Bu çalışmada öğretmen ve yöneticiler ile odak görüşmeleri öğrenciler ile de likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda afetlere karşı hazırlıklı olma noktasında okullarda verilecek olan afet eğitiminin çok önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Ronan, Alisic, Towers, Jhonson ve Jhonston (2015) tarafından gerçekleştirilen Türkçe adı “Çocuklar ve Aileler İçin Afetlere Hazırlık: Eleştirel Bir İnceleme” olan araştırmada, Bu çalışmada öğrenciler çalışma öncesi afete ne kadar hazır oldukları ve çalışma sonrası öğrencilerin afete karşı ne kadar hazır hale geldiklerini görmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada ortalama 12-18 yaş grubu 300 civarı öğrenci katılmıştır. Deneysel desende bir çalışma yapılarak ön test son test kullanılmıştır. Çalışma sonuçları

gösteriyor ki afet eğitimi ile beraber afet riskleri azaltılabilir, verilecek eğitimler ile beraber afet bilinci arttırılabilir ve afet konusunda öğrenciler cesaretlendirilebilir. Yapılmış olan ön test ve son test arasında çıkan anlamlı farktan bu sonuçlara ulaşılmıştır. Ayrıca afet eğitiminde kalitenin artması için ailelerde bu eğitimleri aktif olarak rol alması sonucu ortaya çıkmıştır.

Hoffman ve Muttarak (2017), tarafından gerçekleştirilen Türkçe adı “Geçmişten Öğrenin, Geleceğe Hazırlanın: Filipinler ve Tayland'da Eğitim ve Deneyimin Afetlere Hazırlık Üzerindeki Etkileri” olan araştırmada, 15 yaş üzeri 2000 kişi ile afet anket çalışması yapılmıştır. Afet öncesinde, afete hazırlık eğitiminin afet sırasındaki etkisini öğrenmek amaçlanmıştır. Elde edilen veriler, afetlerden önce alınacak eğitimlerin afetin oluşturduğu olumsuz etkileri azaltacağına ve bundan dolayı afet eğitimini çok önemli olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMA DESENİ

Afet bilinci dersini yürüten Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini arttırmaya yönelik görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Bilimsel olarak yapılan nitel çalışmalarda araştırma doğal ortamlarda farkına varılan durumların, gerçek ve kapsamlı bir durumu açığa çıkarmak için görüşme doküman analizi ve veri toplama yöntemlerinden faydalanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni tercih edilip uygulanmıştır. Detaylı olarak bir konuda yeteri kadar bilgiye sahip değilsek fenomenoloji desenini kullanarak derinlemesine çalışmalar yapmak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 72). Tekindal ve Uğuz Arsu'ya (2020) göre fenomenoloji desenini insanların deneyim ve davranışlarını algılamaya yardımcı olan araştırma biçimi olarak tanımlamaktadır. Az sayıda kişinin deneyimleri ile yapılan bu çalışmada araştırmacı elde ettiği veriler sayesinde araştırmada ulaşmak istediği öze ulaşmış olur (Giorgi, aktaran Creswell, 2014: 42). Bu desende amaç, belli bir olguyu (fenomeni) derinlemesine yaşayan kişilerin deneyimlerinin özünü anlamaktır (Creswell, 2018: 77).

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırma 2023-2024 Eğitim Öğretim yılında Bingöl İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullarda gerçekleştirilmiştir. Afet bilinci dersini yürüten Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini arttırmaya yönelik görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada Bingöl'de afet bilinci dersine giren sosyal bilgiler öğretmenleri olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılacak olan öğretmenler amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme yönteminde, araştırmanın ayrıntılarına inmek söz konusu olduğundan ve elde edilecek bilgilerin çeşitli olma durumlarından dolayı tercih edilmelidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008: 92). Kolay ulaşılabilir veya elverişli örnekleme yöntemi, maddi açıdan ve zaman açısından elverişli olması amacıyla kolay olanın tercih edilmesidir (Baltacı, 2018: 246).

Bingöl İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı, afet bilinci dersinin verildiği ortaokulların tamamında bu derse giren toplam 9 (dokuz) sosyal bilgiler öğretmenin hepsi gönüllü olarak bu araştırmaya katılım sağlamışlardır. Fenomenoloji deseninde, katılımcılarının seçiminde en önemli olan etken, bireylerin araştırma konusu ile ilgili bilgi ve tecrübelerinin mevcut olmasıdır (Creswell, 2013: 19). Fenomenoloji deseninde, araştırmacılar katılımcılardan doğru ve ayrıntılı bilgi elde etmek için yüz yüze görüşmeler yoluyla veri toplanmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2016: 11). Bu amaçla araştırmaya katıla gönüllü 9 Sosyal Bilgiler öğretmene ait demografik bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.1. Görüşmeye Katılan Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler

Kod Adı	Cinsiyet	Yaş	Kıdem yılı	Unvanı
Katılımcı 1	Erkek	40	14	Uzman Öğretmen
Katılımcı 2	Erkek	32	9	Öğretmen
Katılımcı 3	Erkek	51	28	Baş Öğretmen
Katılımcı 4	Erkek	31	8	Öğretmen
Katılımcı 5	Erkek	39	10	Öğretmen
Katılımcı 6	Erkek	36	14	Uzman Öğretmen
Katılımcı 7	Kadın	31	6	Öğretmen
Katılımcı 8	Kadın	32	4	Öğretmen
Katılımcı 9	Erkek	45	12	Uzman Öğretmen

2.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada, veri toplamak için nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme en az iki kişi arasında gerçekleşen bir iletişim sürecidir. Görüşme, araştırmada cevap beklenen sorular çerçevesinde araştırma konusu ile ilgili kişilerden veri toplanmasına denir. Görüşme belli bir araştırmanın konu ya da sorusu hakkında etraflıca bilgiler sağlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2018: 158).

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları ile ayrıntılı verilere ulaşabiliriz. Afet Bilinci dersini yürüten sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini arttırmaya yönelik görüşlerini incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu görüşme formu ile

katılımcı öğretmenlerin konu ile ilgili görüşlerini, duygularını ve deneyimlerini derinlemesine irdelemek ve görüşlerini ortaya çıkarmak açısından güçlü olduğu için tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 79).

Görüşme formu hazırlanırken araştırmanın geçerliliğini arttırmak için soruların alan ile ilişkisi adına iki sosyal bilgiler öğretmeni, yazım yanlış ve ya anlatım bozukluğu gibi Türkçe dilbilgisi için bir Türkçe öğretmeninden yardım alınmıştır. Ayrıca araştırmanın amaç ve alt amaçları doğrultusunda üç akademisyenin görüşleri alınarak gerekli düzenlemeler yapıp forma son hali verilmiştir. Görüşme formundaki sorular şu şekildedir:

- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan afetler ile ilgili kazanımların öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı oluşturmadaki etkisini nasıl değerlendirirsiniz?
- Millî Eğitim Bakanlığının ortaokul seçmeli ders programına eklediği seçmeli "Afet Bilinci" dersinin hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Seçmeli Afet Bilinci dersinin programının özel amaçları hakkındaki düşünceleriniz nedir?
- Seçmeli Afet Bilinci dersinin programının kazanımları, yapısı ve becerileri hakkındaki düşünceleriniz nedir?
- Seçmeli Afet Bilinci dersinde kullanılabilecek materyaller ile ilgili düşünceleriniz nedir?
- Afet Bilinci ders kitabının içeriği nasıl değerlendirirsiniz?
- EBA platformunda bu ders için hazırlanmış içeriği nasıl değerlendirirsiniz?
- Seçmeli Afet Bilinci dersinde kullanılabilecek yöntem ve teknikler hakkında görüş ve önerileriniz nelerdir?
- Seçmeli Afet Bilinci dersinin öğrencilere afet bilinci ya da afet farkındalığı kazandırmada etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
- Tecrübelerinizden yola çıkarak Seçmeli Afet Bilinci dersinin öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı kazandırmaya yönelik düşünceleriniz nedir?

2.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Örnekleme alınan 9 öğretmen ile görüşme öncesi öğretmenlerden randevu alınmıştır ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşme yapılmıştır.

Görüşme soruları katılımcıya sırasıyla sorulur fakat katılımcı kişi sorulara istediği gibi cevaplamasına izin verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Görüşmeden önce katılımcılara onam formu doldurtularak izinleri alınmıştır. Ayrıca ses kayıtları alınırken katılımcılardan izin verdiklerine dair ses kaydı ile de teyit ettirilmiştir. Her bir görüşme 15-20 dakika sürmüştür. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş ve ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiş, daha sonra yazıya dökülerek analize uygun hâle getirilmiştir.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

Nitel çalışmalarda araştırmacıların duyarlı ve gerçeği bulma çabası içinde olması gerekir. Araştırmalarda kullanılan nitel yöntemler ile elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz yoluyla çözümlenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 158). Yapılan bu çalışmada elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, bazı kurallara dayanan, verilerin düzenli olarak küçük yazılar ile özetlendiği ve yeri geldiğinde tekrar edilebilir bir teknik olarak tanımlamıştır (Büyüköztürk, vd., 2018: 259). Bunun için, verilerin önce sınıflandırılıp, analiz edilmesi, sonra elde edilenlerin sistematik ve mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve veriyi açıklayan konuların tespit edilmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 162). İçerik analizinin bir başka özelliği de kategori ve kodları belirlemek araştırmacının elindedir.

Araştırmaya katılan gönüllü öğretmenlerin isimleri gizli tutulmuş ve isimlerinin yerlerine katılımcı (K1, K2, K3...) biçiminde kod isimleri verilmiştir. Araştırma verileri içerik analizi ile çözümlenirken öncelikle her soru bazında tema kategorileri belirlenmiş ve öğretmenlerin verdiği cevaplardan tema kategorileri altında kodlara ulaşılmıştır ve daha sonra kodların frekans hesaplaması yolu ile sıklığı tespit edilmiş ve şekillerde gösterilmiştir. Yapılan çalışmaların akabinde de tema kategorileri ve altında oluşan kodlara, katılımcıların verdikleri cevaplardan hiçbir değişiklik yapılmadan doğrudan örnekler olarak verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde Seçmeli Afet Bilinci dersini yürüten Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini arttırmaya yönelik görüşleri ile ilgili bulgular yer almaktadır.

1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan afetler ile ilgili kazanımların öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı oluşturmadaki etkisini tespit etmek.

2. Millî Eğitim Bakanlığının ortaokul seçmeli ders programına eklediği seçmeli “Afet Bilinci” dersinin hakkındaki bilgileri tespit etmek.

3. Seçmeli Afet Bilinci dersinin programının özel amaçları hakkındaki düşünceleri tespit etmek.

4. Seçmeli Afet Bilinci dersinin programının kazanımları, yapısı ve becerileri hakkındaki düşünceleri tespit etmek.

5. Seçmeli Afet Bilinci dersinde kullanılacak materyaller ile ilgili düşünceleri tespit etmek.

a. Afet Bilinci ders kitabının içeriğini tespit etmek,

b. EBA platformunda bu ders için hazırlanmış içeriği tespit etmek.

6. Seçmeli Afet Bilinci dersinde kullanılacak yöntem ve teknikler hakkında görüş ve önerilerini tespit etmek.

7. Seçmeli Afet Bilinci dersinin öğrencilere afet bilinci ya da afet farkındalığı kazandırmada etkili olduğuna dair öğretmen görüşlerini tespit etmek.

8. Tecrübelerinizden yola çıkarak Seçmeli Afet Bilinci dersinin öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı kazandırmaya yönelik düşüncelerini tespit etmek.

3.1. ARAŞTIRMANIN ALT AMAÇLARINA İLİŞKİN BULGULAR

3.1.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

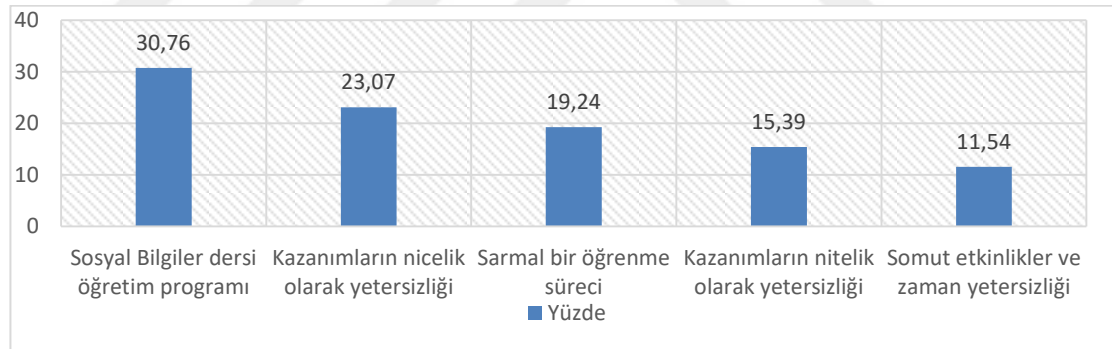
Alt amaç 1: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan afetler ile ilgili kazanımların öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı oluşturmadaki etkisini nasıl değerlendirirsiniz?

Birinci alt amaçla katılımcıların sosyal bilgiler dersinin afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmadaki önemi hakkındaki görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 4.1’de ve Grafik 4.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Afet Bilinci ve Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Önemiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar

Tema	Kodlar	Frekans
Sosyal Bilgiler dersinin afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmadaki önemi	<i>Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı</i>	8
	<i>Kazanımlarım nicelik olarak yetersizliği</i>	6
	<i>Sarmal bir öğrenme süreci</i>	5
	<i>Kazanımların nitelik olarak yetersizliği</i>	4
	<i>Somut etkinlik ve zaman yetersizliği</i>	3
Toplam	5	26

Şekil 3.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Afet Bilinci ve Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Önemiyle İlgili Kodların Yüzdeleri

Tablo 4.1 ve Grafik 4.1 incelendiğinde, “Sosyal bilgiler dersinin afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmadaki önemi” temasında, katılımcılar sırasıyla Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (8), kazanımlarım nicelik olarak yetersizliği (6), sarmal bir öğrenme süreci (5), kazanımların nitelik olarak yetersizliği (4), somut etkinlik ve zaman yetersizliği (3) kodlarına ulaşılmıştır. Görüşmelere katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinin afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmadaki öneme ilişkin doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Katılımcılar genel olarak afetlerle ilgili kazanımların yetersiz olduğunu vurgulamıştır. K1 bu durumu şu şekilde vurgulamıştır: “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim

Programı'nda afetlerle ilgili kazanımların yeterli olduğunu düşünmüyorum. Hem kazanım sayısı çok az. Hem düzey olarak çok basit düzeyde, hem de öğrenciye uygulama süresi bırakılmamış, yani basit düzeyde öğrenciye bilgi verilerek geçilmektedir.”

K2 afetlerle ilgili konuların kazanım ve sınıf bazında artması gerektiğini şu şekilde belirtmiştir: “Evet, şimdi hocam Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını incelediğimizde afetlerle ilgili kazanım sayısının oldukça az olduğunu gözlemliyoruz. Hocam bildiğiniz üzere bu doğrultuda konuya baktığımız zaman afetlerle ilgili kazanımların sarmal yani beşinci sınıftan başlayıp ileri kademelere de yer alması gerektiğini düşünüyorum. Yine bununla birlikte afetlerle ilgili kazanım sayısının artırılması gerektiğini düşünüyorum. Hatta bunun bir ihtiyaç olduğuna inanıyorum.”

K9 ise afetlerle ilgili konuların kazanımların yeterli hâle getirilmesi ve bu konuların sarmal bir şekilde programda yer alması gerektiğini açıklamıştır: “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda afetlerle ilgili kazanımların yetersiz olduğu, afetlerle ilgili kazanımların sadece 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer aldığını söyleyebilirim. Öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığını oluşturmak için Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında kazanımların yeterli hale getirilip diğer sınıf düzeylerindeki programlara da sarmal bir şekilde yerleştirilmesi yerinde olacaktır.”

K6 aynı konunun altını çizerek afetleri anlatırken somut olaylardan yararlanılmasını ifade etmiştir: “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda afetler ile ilgili kazanımlar yetersiz var olan kazanımlarda öğrencilere afet bilinci ve farkındalığı oluşturmada gerekli yeterliliğe sahip değildir. Bundan dolayı sosyal bir öğretim programında konuyla ilgili kazanım sayısını artırılması ve diğer kademelerde de sarmal bir şekilde ilerlemesi gerektiğini düşünüyorum. Bununla birlikte programda daha somut olaylar üzerinden öğrenilmeli. Öğretmeni bu konuda daha somut etkinlikler yapmaya teşvik etmesi gerektiği inancındayım.”

Araştırmaya katılan K1, K2, K6 ve K9'un Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda afetlerle ilgili kazanımların nicelik ve nitelik olarak yeterli olmadıklarını vurguladıkları görülmektedir. Ayrıca K2, K6 ve K9, afet ile ilgili kazanımların sarmal bir şekilde verilmesini belirtmişlerdir. Bunun yanında görüşmelerde K1 “hem de öğrenciye uygulama süresi bırakılmamış” şeklinde uygulama süresine vurgu yaparken,

K6 da “Öğretmeni bu konuda daha somut etkinlikler yapmaya teşvik etmesi gerektiği inancındayım.” diyerek somut etkinliklerin önemini altını çizmiştir.

3.1.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

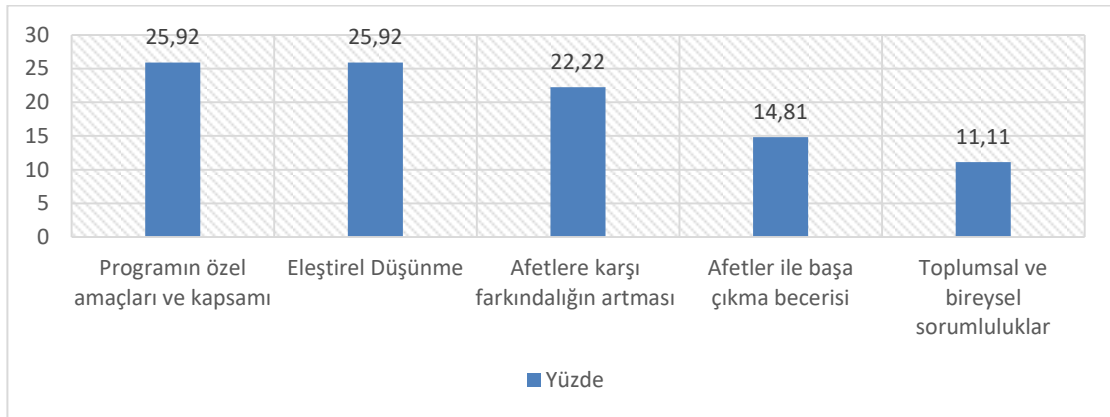
Alt amaç 2: Millî Eğitim Bakanlığının ortaokul seçmeli ders programına eklediği “Afet Bilinci” dersinin hakkında ne düşünüyorsunuz?

İkinci alt amaçla katılımcıların afet bilinci dersinin önemi ve gerekliliği hakkındaki görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 4.2’de ve Grafik 4.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Afet Bilinci Dersinin Özel Amaçlarının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar

Tema	Kodlar	Frekans
Afet Bilinci dersinin özel amaçlarının değerlendirilmesi	Programın özel amaçları ve kapsamı	7
	Eleştirel Düşünme	7
	Afetlere karşı farkındalığın artması	6
	Afetler ile başa çıkma becerisi	4
	Toplumsal ve bireysel sorumluluklar	3
Toplam	5	27

Şekil 3.2. Afet Bilinci Dersinin Özel Amaçlarının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri

Tablo 4.3 ve Grafik 4.3 incelendiğinde, afet bilinci dersinin özel amaçlarının değerlendirilmesi temasında, katılımcılar sırasıyla Programın özel amaçları ve kapsamı

(7), Eleştirel Düşünme (7), Afetlere karşı farkındalığın artması (6), Afetler ile başa çıkma becerisi (4), Toplumsal ve bireysel sorumluluklar (3), kodlarına ulaşılmıştır. Görüşmelere katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet bilinci dersinin özel amaçlarının değerlendirilmesine ilişkin doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Katılımcılar genel olarak programın özel amaçlarına ve kapsamına değinmişlerdir. K1 bu durumu şu şekilde vurgulamıştır: “Özel amaçlara baktığımızda bu dersi gören kişinin afetler konusunda bireysel korumasını sağlarken, ailesinin çevresini, toplumunu ve ülkesini de koruyacak bilgi ve beceriye sahip olmasını amaçlamaktadır.” K2 ise açıklamalarını şu şekilde ifade etmiştir: “Doğal ve insan kaynaklı afetlerden tutun da bunların önlenmesi sonuçları gibi dersin ruhuna uygun amaçlar programda yer almakta. Yine özel amaçlar arasında tatbikatların nasıl yapılması, gelişimi, bilimsel, eleştirel düşünceleri önemle atfetmesi, toplumsal, ekonomik etkiler, ilk yardım eğitimi gibi dersin özüne uygun özel amaçlar görüyoruz.”

K8 programın becerilerine ve bu beceriler içinde en çok yinelenen eleştirel beceri kavramını şu şekilde vurgulamıştır: “Afet Bilinci Dersi Öğretim Programın özel amaçlarına baktığımızda, program afetler konusunda temel ve üst düzey yeterliliğe sahip bilinçli, edindiği bilinçle kendisini ve çevresini korumayı hedefleyen bireyler yetiştirmek vardır. Bunların yanı sıra eleştirel düşünen, aktif, etkin, problem çözme yeteneğine sahip, edindiği bilgileri günlük yaşamında kullanabilen, yardımsever ve toplumsal değerlere sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.”

K7 ve K4 afetler ile başa çıkma becerisini şu şekilde ifade etmişlerdir: K7: “Afet bilinci dersi öğrencilerin öncelikle yaşadıkları bölgelerdeki tehlike oluşturan afet risklerine odaklanmalarını bu hususta afet öncesi sırası ve sonrasında yapılması gerekenler hakkında bilinç oluşturmuştur. K4: “İnsan kaynaklı afetlerden kaçınma ve afet sırasında güvenliğini sağlama konusunda özel amaçlara yer verilmesinin yeterli görüyorum.

Araştırmaya katılan K1 ve K2 Programın özel amaçları ve kapsamı hakkında açıklamalar yaparken K8 ise başta eleştirel düşünme olmak üzere programın becerilerini belirlemiştir. Aynı zamanda K4 ve K7 afet ile başa çıkma becerilerine vurgu yapmışlardır.

3.1.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

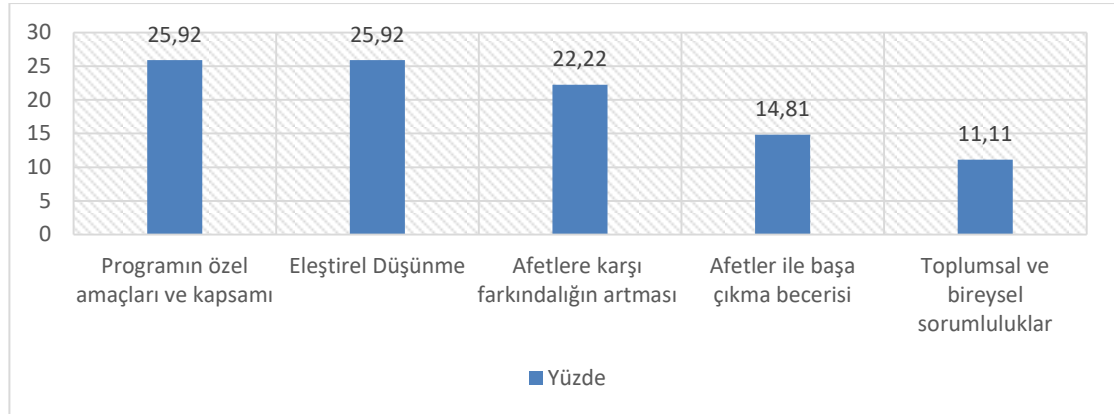
Alt amaç 3: Seçmeli Afet Bilinci dersinin programının özel amaçları hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Üçüncü alt amaçla katılımcıların afet bilinci dersinin özel amaçları hakkındaki görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 4.3’de ve Grafik 4.3’te verilmiştir.

Tablo 3.3. Afet Bilinci Dersinin Özel Amaçlarının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar

Tema	Kodlar	Frekans
Afet Bilinci dersinin özel amaçlarının değerlendirilmesi	<i>Programın özel amaçları ve kapsamı</i>	7
	<i>Eleştirel Düşünme</i>	7
	<i>Afetlere karşı farkındalığın artması</i>	6
	<i>Afetler ile başa çıkma becerisi</i>	4
	<i>Toplumsal ve bireysel sorumluluklar</i>	3
Toplam	5	27

Şekil 3.3. Afet Bilinci Dersinin Özel Amaçlarının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri

Tablo 4.3 ve Grafik 4.3 incelendiğinde, afet bilinci dersinin özel amaçlarının değerlendirilmesi temasında, katılımcılar sırasıyla Programın özel amaçları ve kapsamı (7), Eleştirel Düşünme (7), Afetlere karşı farkındalığın artması (6), Afetler ile başa çıkma becerisi (4), Toplumsal ve bireysel sorumluluklar (3), kodlarına ulaşılmıştır.

Görüşmelere katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet bilinci dersinin özel amaçlarının değerlendirilmesine ilişkin doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Katılımcılar genel olarak programın özel amaçlarına ve kapsamına değinmişlerdir. K1 bu durumu şu şekilde vurgulamıştır: “Özel amaçlara baktığımızda bu dersi gören kişinin afetler konusunda bireysel korumasını sağlarken, ailesinin çevresini, toplumunu ve ülkesini de koruyacak bilgi ve beceriye sahip olmasını amaçlamaktadır.” K2 ise açıklamalarını şu şekilde ifade etmiştir: “Doğal ve insan kaynaklı afetlerden tutun da bunların önlenmesi sonuçları gibi dersin ruhuna uygun amaçlar programda yer almakta. Yine özel amaçlar arasında tatbikatların nasıl yapılması, gelişimi, bilimsel, eleştirel düşünceleri önemle atfetmesi, toplumsal, ekonomik etkiler, ilk yardım eğitimi gibi dersin özüne uygun özel amaçlar görüyoruz.”

K8 programın becerilerine ve bu beceriler içinde en çok yinelenen eleştirel beceri kavramını şu şekilde vurgulamıştır: “Afet Bilinci Dersi Öğretim Programının özel amaçlarına baktığımızda, program afetler konusunda temel ve üst düzey yeterliliğe sahip bilinçli, edindiği bilinçle kendisini ve çevresini korumayı hedefleyen bireyler yetiştirmek vardır. Bunların yanı sıra eleştirel düşünen, aktif, etkin, problem çözme yeteneğine sahip, edindiği bilgileri günlük yaşamında kullanabilen, yardımsever ve toplumsal değerlere sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.”

K7 ve K4 afetler ile başa çıkma becerisini şu şekilde ifade etmişlerdir: K7: “Afet bilinci dersi öğrencilerin öncelikle yaşadıkları bölgelerdeki tehlike oluşturan afet risklerine odaklanmalarını bu hususta afet öncesi sırası ve sonrasında yapılması gerekenler hakkında bilinç oluşturmuştur. K4: “İnsan kaynaklı afetlerden kaçınma ve afet sırasında güvenliğini sağlama konusunda özel amaçlara yer verilmesinin yeterli görüyorum.

Araştırmaya katılan K1 ve K2 Programın özel amaçları ve kapsamı hakkında açıklamalar yaparken K8 ise başta eleştirel düşünme olmak üzere programın becerilerini belirlemiştir. Aynı zamanda K4 ve K7 afet ile başa çıkma becerilerine vurgu yapmışlardır.

3.1.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

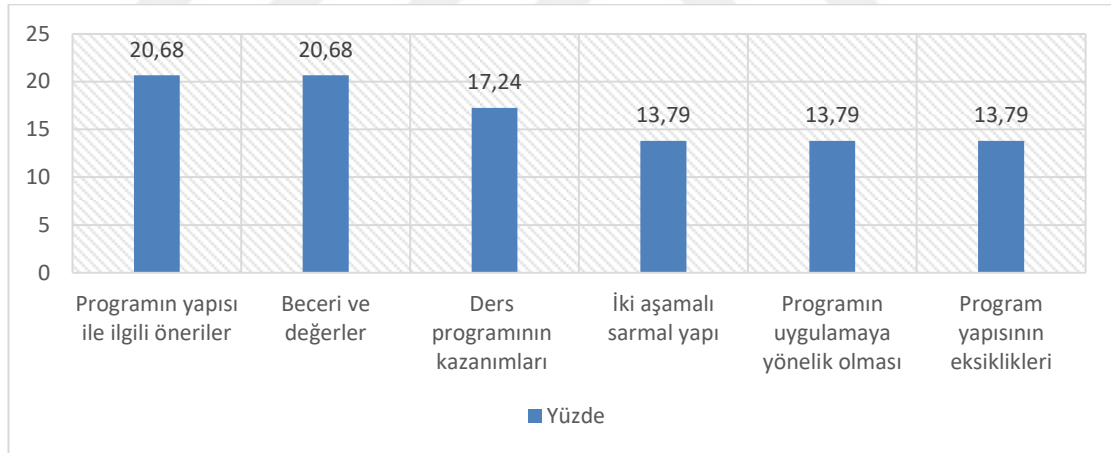
Alt amaç 4: Seçmeli Afet Bilinci dersinin programının kazanımları, yapısı ve becerileri hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Dördüncü alt amaçla katılımcıların afet bilinci dersinin yapısı hakkındaki görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 4.4’de ve Grafik 4.4’de verilmiştir.

Tablo 3.4. Afet Bilinci Dersi Yapısının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar

Tema	Kodlar	Frekans
Afet Bilinci dersi yapısının değerlendirilmesi	Programın yapısı ile ilgili öneriler	6
	Beceri ve değerler	6
	Ders programının kazanımları	5
	İki aşamalı sarmal yapı	4
	Programın uygulamaya yönelik olması	4
	Program yapısının eksiklikleri	4
Toplam	6	29

Şekil 3.4. Afet Bilinci Dersinin Yapısının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri

Tablo 4.4 ve Grafik 4.4 incelendiğinde, afet bilinci dersi yapısının değerlendirilmesi temasında, katılımcılar sırasıyla Programın yapısı ile ilgili öneriler (6), Beceri ve değerler (6), Ders programının kazanımları (5), İki aşamalı sarmal yapı (4), Programın uygulamaya yönelik olması (4), Program yapısının eksiklikleri (4), kodlarına ulaşılmıştır. Görüşmelere katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet bilinci dersi yapısının değerlendirilmesine ilişkin doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdaki gibidir:

K2 programın yapısını, öğrenme alanlarını ve kazanımlar ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Hocam afet bilinci dersinin öğretim programının kazanım yapısının incelediğimiz zaman 2 aşamalı veya 2 üniteli bir yapı görüyoruz. Yan itibariyle birinci ünite veya birinci aşama dediğimiz kısımda doğa ve insan etkileşimi ile ilgili 6 kazanım olduğunu görüyoruz. İkinci ünite doğal kaynaklı afet türleri ile ilgili 14 kazanımdan oluşmakta. Kazanımlarla ilgili genel olarak özel amaçlarla ilişkili ve tutarlı olduğunu düşünüyorum.”

K9 programın öğrencilere kazandıracığı beceriler ve bu becerilerin öğrencilerde oluşturacağı afet bilinci ve afet farkındalığını şu şekilde vurgulamıştır: “Afet Bilinci Dersi Öğretim Programı’nda Türkiye yeterlilikler çerçevesi ile uyumlu olarak öğrencilerin kazanması beklenen becerilere yer verilmiştir. Süreç içerisinde okulda öğrencilerimize kazandırılacak bu beceriler öğrencilerimizin afetlere duyarlı bir şekilde yetişmesini sağlayacak ve uzun vadede afet bilinci ve farkındalığı kazanmış bir toplum oluşacaktır.”

K8 programda olmasını düşündüğü değerler ile ilgili düşüncelerin şu şekilde açıklamıştır: “Afet Bilinci Dersi Öğretim Programının kazanımlarının “yardımlaşma, empati, saygı, hoşgörü, insan sevgisi, hayvan sevgisi...” gibi insani değerlerle ilişkilendirilerek verilmesi gerektiğini düşünmekteyim.”

K3 programın iki sınıf seviyesinde sarmak olarak iki defa verilmesini şu şekilde belirlemiştir: “Programda afet bilinci dersinin iki defa verilmesi destekliyorum çünkü beşinci sınıf öğrencisinin kavrama düzeyi ile yedinci sınıf öğrencisinin farklı olsa gerek 2 defa olması mantıklı. Çünkü sürekli afete maruz kalan bir ülkeyiz.”

K1 programın uygulamaya yönelik olmasını şu şekilde vurgulamıştır: “Program bireylere afetlerin zararlarını en aza indirecek bilgi ve beceriyi kazandırırken, önce temel benzerleri sonra üst düzey becerileri kazandırmayı amaçlıyor. Programın sarmal ve bütünsel bir yaklaşımla güncel toplumsal değerler göz önünde tutan bireyin aktif katılımını sağlayan alanlar oluşturularak hazırlandığını görüyoruz.”

K6 ve K7 sırasıyla programın eksik yanlarını şu şekilde ifade etmişlerdir. K6: “Afet bilinci ders programının kazanımları yetersiz ve sürekli aynı konular etrafında tekrara düştüğü görülmekte ve öğretim programında becerilerin kazanılması için ders programını daha işlevsel hale getirilmesi gerekmekte ve dersin uygulamalı bir şekilde

işlenmesi gerekmektedir.” K7: “Dersin kazanımları yüzeysel öğrenmeye dönük olup davranışsal yetkinlik kazandırma boyutunda eksik kalmaktadır bundan hareketle afetler hakkında bilgi beceri kazandırmak için okul öncesinden itibaren bu bilinçli bireyler yetiştirilmesi sağlanmalı toplumda bireysel farkındalık oluşturulmalıdır”

Araştırmaya katılan öğretmenler bu soruda genel olarak programın yapısına K9, kazanımlarına K8, sarmal olmasına K3, ilişkin ifadelerde bulunurlarken ayrıca öğretmenlerin bazıları program ile ilgili eksikliklerin olduğunu ve bu doğruluda önerilerde K6 ve K7 bulunmuşlardır.

3.1.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Alt amaç 5: Seçmeli Afet Bilinci dersinde kullanılabilecek materyaller ile ilgili düşünceleriniz nedir?

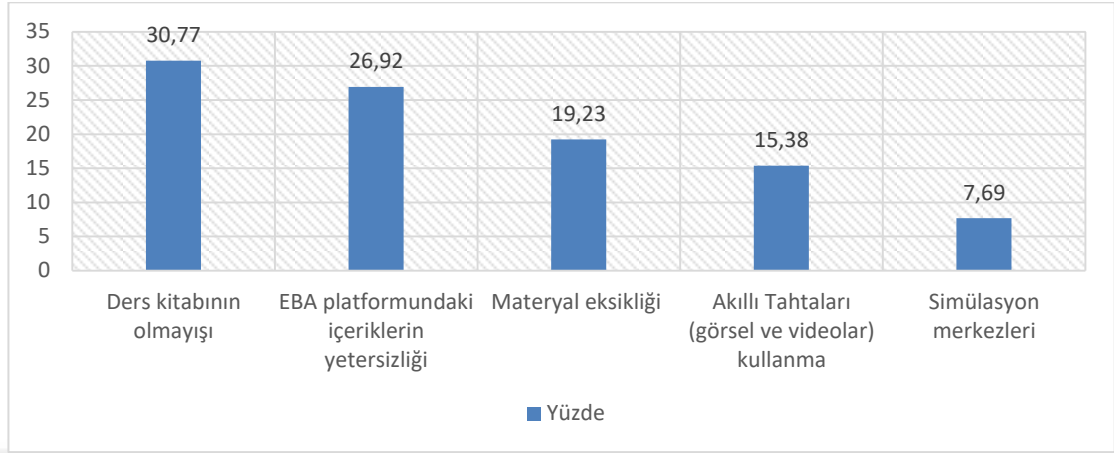
- Afet bilinci ders kitabının içeriği nasıl değerlendirirsiniz?
- EBA platformunda bu ders için hazırlanmış içeriği nasıl değerlendirirsiniz?

Beşinci alt amaçla katılımcıların afet bilinci dersinde kullanılabilecek materyaller hakkındaki görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Bu alt amaca yönelik Tablo 4.5’de ve Grafik 4.5’de verilmiştir.

Tablo 3.5. Afet Bilinci Dersinde Kullanılabilecek Materyaller ile İlgili Kodlar ve Frekanslar

Tema	Kodlar	Frekans
Afet bilinci dersinde kullanılabilecek materyaller	Ders kitabının olmayışı	8
	EBA platformundaki içeriklerin yetersizliği	7
	Materyal eksikliği	5
	Akıllı tahtaları (görsel ve videolar) kullanma	4
	Simülasyon merkezleri	2
Toplam	5	26

Şekil 3.5. Afet Bilinci Dersinin Yapısının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri

Tablo 4.5 ve Grafik 4.5 incelendiğinde, afet bilinci dersinde kullanılabilecek materyaller temasında, katılımcılar sırasıyla Ders kitabının olmayışı (8), EBA platformundaki içeriklerin yetersizliği (8), Materyal eksikliği (5), Akıllı tahtaları (görsel ve videolar) kullanma (4), Simülasyon merkezleri (2), kodlarına ulaşılmıştır. Görüşmelere katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet bilinci dersinde kullanılabilecek materyallere ilişkin doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Katılımcılar genel olarak ders kitabının olmayışına ve EBA platformundaki içeriklerin yetersizliğine değinmişlerdir. Bu konu bazı katılımcıların açıklamaları şu şekildedir: K1: “Afet bilinci dersinde kullanılabilecek materyaller kısıtlı olduğunu düşünüyorum. Bir afet kitabının olmadığını sadece “AFAD”ın el broşürlerinin ve kitapçıklarının mevcut olduğunu, bunun da yetersiz olduğunu düşünüyorum. Bir de EBA platformunda bazı videoların olduğunu görmekteyiz. Ancak basit düzeyde ve ilgi çekmeyen içeriklere sahip oldukları için çok yeterli olduğunu düşünmüyorum.”

K4: “Seçmeli dersimizle ilgili zaten kitap geliştirilmemiş ders kitabı yok. Yani EBA ’ya baktığımızda da çok zengin içeriğe sahip değil. Maalesef bu konuda o yüzden çözümü kendimiz üretmeye çalışıyoruz işte.”

K9: “Öncelikle şunu ifade etmeliyim ki afet bilinci dersinde kullanacağımız bir ders kitabı daha henüz hazırlanmamıştır. Doğal olarak bu durum alanda bir boşluk oluşturmuş. Bizler bu dersi veren öğretmenler farklı kaynaklardan araştırdığımız ve derlediğimiz kaynakları kullanmaktayız. Dersin ders kitabının olması bu olumsuzluğu

ortadan kaldıracak ve sürece daha çok katkı sağlayacaktır. Ayrıca EBA platformunda bu ders için hazırlanan içeriklerin çok basit ve yetersiz olduğunu söyleyebilirim. İçeriklerin daha zengin hâle getirilmesi ve çeşitlendirilmesi dersin uygulanması ve amacına ulaşmasını kolaylaştıracaktır.”

K6: “Afet bilinci ders kitabı yok ve normal şartlarda her dersine ulaşabileceği bir materyal alanı ders kitabının olmaması dersin akışını olumsuz etkilemektedir. EBA platformunda sadece basit düzeyde videolar bulunmakta ders içeriği ile alakası yeterli derecede değildir ve yazılı doküman ise bulunmamaktadır yine bu durumda dersin materyaller konusunda yeterli olmaması dersi güçsüz kılmaktadır.”

Katılımcı 2 ve Katılımcı 8 afet eğitimlerinde simülasyon kullanmanın önemine değinmişlerdir: K2: “Materyal kısmında şunu ekleyebilirim, belki ders materyal olarak kullanılması tabii bunun çok güç ama deprem simülasyonlarının olduğu küçük masalar veya odalar yapılabilir. Belki okullarda bunun olması çok güç ama AFAD merkezlerinde veya devletin çeşitli kurumlarında bu imkânlar yaratılırsa okula ki öğrenciler buraya gezi düzenleyerek buradaki simülasyonları birebir görerek yaşayarak daha iyi bu konuda öğreneceklerini düşünüyorum. Burada önemli olan materyal konusunda önemli olan husus öğrencileri işin içine katabilmek, bilinç oluşturmaya gereken kesim. Sonuçta bunlar çocuk dolayısıyla onları aktif bir şekilde işin içerisine katmamız gerekir. Bu şekilde de daha faydalı olacağını düşünüyorum.”

K8: “Hâlihazırda afet bilinci dersi ile ilgili bir kitap olmaması materyal eksikliğine sebep olmaktadır. Afet bilinci oluşturmada en etkili yöntemin Afet simülasyon merkezlerinde verilecek uygulamalı eğitimler olduğu kanaati taşıyordum. Afet simülasyon merkezleri yaygınlaştırılarak öğrencilerin eğitime açık olmalıdır. Okullar ve kurumlar arasında işbirliği yapılmalı, konu hakkında görsel ve işitsel duylara hitap edecek şekilde videolar, animasyonlar hazırlanmalıdır. Ailelerin de katılımıyla okullarda afet eğitimleri tatbikatlar ile verilmelidir.”

Araştırmaya katılan K1, K4, K9, K8 ve K6'nın ders materyali olarak kitabın çok önemli olduğunu fakat olmayışının büyük bir eksiklik olduğunu vurguladıkları görülmektedir. Ayrıca katılımcıların çoğu EBA platformunda içerik eksikliğine değindikleri söylenebilir. Yanı sıra teknolojik materyallerin önemine K2 ve K8 ilişkin düşüncelerini ifade etmişlerdir.

3.1.6. Altıncı Alt Amaca İlişkin Bulgular

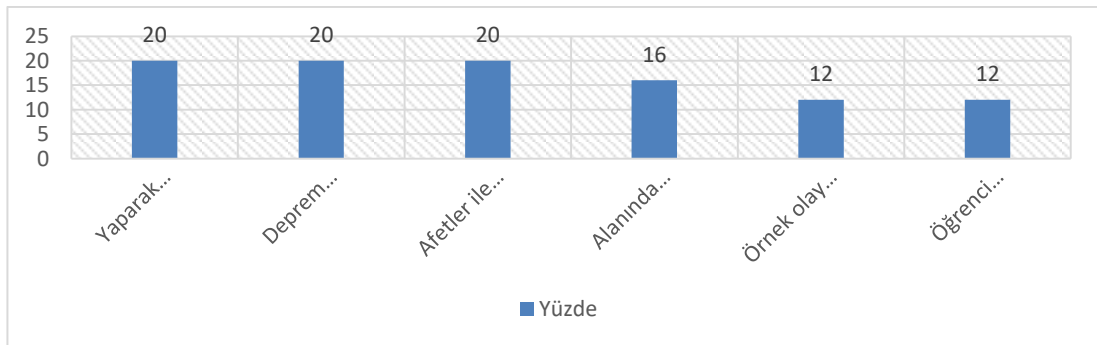
Alt amaç 6: Seçmeli Afet Bilinci dersinde kullanılabilir yöntem ve teknikler hakkında görüş ve önerileriniz nelerdir?

Altıncı alt amaçla katılımcıların Afet bilinci dersinde yöntem ve teknikler hakkındaki görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 4.6’da ve Grafik 4.6’da verilmiştir.

Tablo 3.6. Afet Bilinci Dersinde Kullanılabilir Yöntem Ve Teknikler İle Kodlar Ve Frekanslar

Tema	Kodlar	Frekans
Afet bilinci dersinde kullanılabilir yöntem ve teknikler	Uygulamalı eğitim (yaparak-yaşayarak öğrenme)	5
	Deprem tatbikatları (çök-kapan-tutun)	5
	Afetler ile ilgili okul dışı geziler	5
	Alanında uzmanları (AFAD, AKUT, UMKE vb. personel) derse davet edilmesi	4
	Örnek olay kullanma	3
	İstasyon, drama gibi öğrenci merkezli teknikleri kullanma	3
Toplam	6	25

Şekil 3.6. Afet Bilinci Dersinin Yapısının Değerlendirilmesiyle İlgili Kodların Yüzdeleri

Tablo 4.6 ve Grafik 4.6 incelendiğinde, afet bilinci dersi yapısının değerlendirilmesi temasında, katılımcılar sırasıyla Uygulamalı eğitim (yaparak-yaşayarak öğrenme) (5), Deprem tatbikatları (çök-kapan-tutun) (5), Afetler ile ilgili okul dışı geziler (5), Alanında uzmanları (AFAD, AKUT, UMKE vb. personel) derse davet edilmesidir (4). Örnek olay kullanma (3), İstasyon, drama gibi öğrenci merkezli teknikleri kullanma (3) kodlarına ulaşılmıştır. Görüşmelere katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet bilinci dersinde kullanılabilecek yöntem ve tekniklere ilişkin doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Katılımcıların geneli afet eğitiminde uygulamalı eğitimin önemine değinmişlerdir. K1 bu konuda şu ifadede bulunmuştur: “Bu konuda en önemli nokta uygulamalı yani yaparak yaşayarak eğitim verilebilecek imkânlar oluşturmaktır. Bu konuda afet simülasyon merkezlerinin ülke çapında yaygınlaştırılması sağlanabilir. Afetlerle ilgili tüm paydaşların yıl içerisinde bir program dâhilinde eğitim kurumlarını ziyaret ederek seminer ve konferanslarla bilinci artıracak çalışmalar yapılabilir. Ayrıca öğrencilerle öğretmenlerin afetlerle ilgili kurumları ziyareti sağlanabilir.”

K2 afet bilinci dersinde yapılandırmacı eğitim yaklaşımının, ders içerisinde kullanılabilecek tekniklerin önemine şu şekilde vurgu yapmıştır: “Hocam afet bilinci dersinde çocukların aktif olduğu farklı bakış açılarına yol açabilecek yöntem ve teknikler kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Bu konuyla ilgili bir kaç tane örnek verecek olursam, altı şapkalı düşünme tekniği, akvaryum tekniği, roman tekniği, istasyon tekniği ki bence istasyon tekniği çok önemli. Çünkü çocukların bir işi yarım bıraktığı zaman diğerinin onu tamamlamasıyla alakalı bir teknik dolayısıyla birbirlerinin eksikliklerini tamamlama iş birliği ile not sağlama noktasında da faydalı olacaktır. İstasyon tekniği kullanılarak belki çocuklara sağlam 2 bina yaptırılabilir. İşte legolardan veya çeşitli kartonlardan küçük tahtalardan böyle sağlam, diğer taraftan da biraz daha az malzemenin kullanıldığı veya biraz daha basit malzemeni atıyorum kâğıt, karton gibi bazen kullandığı diğer tarafta da daha sağlam malzemenin kullanıldığı 2 binanın yapılabilmesi için istasyon tekniği kullanılabilir. Bence iş birliği yaparak öğrenecekler hem de nihayetinde bir ürün çıkacak ortaya bu ürünle birlikte.”

K4, bir afetzedenin derse davet edilmesinin afet bilinci dersini etkinliğini arttıracığını şu şekilde açıklamıştır: “Daha sonra ne yapılabilir işte AFAD gezileri olur

ya da AFAD'dan uzman biri sınıfa davet edilir, bunu yapabiliyoruz. Onun dışında ne diyeyim ya da deprem bir depremzedeyi de sınıfa çağırabiliriz, bu da öğrenciler üzerinde etkili olacağını düşünüyorum ve en verimli durumum bu olduğunu düşünüyorum açıkçası.”

K5 afet bilinci dersinde birçok yöntem ve tekniğin kullanılabileceğini ama bunlar içerisinde en faydalı tekniğin örnek olay kullanımı olduğunu dile getirmiştir: “Tatbikatlar bu derste ön plana çıkıyor. Deprem tatbikatları gerçekten uygulamalı olunca çocuklarda ciddi anlamda bir bilinç oluştu. Bu önemli bir diğeri örnek olaylar. Yani mesela ben bunları çok anlattım. Özellikle geçen yıl deprem bölgesine de gittim. Yardım amacıyla o yaşadığımız örnek olayları anlatınca çocukların çok ilgisini çekiyor. Ciddi anlamda da böyle dikkatlerini vererek dinliyorlar ve üzerine yani bir etkide bırakıyor çocuklarda. Örnek olaylar kullanılabilir ya da deprem bölgesinden gelen aileler var, onlarla görüşme olabilir.”

K6 eğitimde empati kurmanın önemi şu cümleler ile belirmiştir: “Afet bilinci kazanabilmeleri için kesinlikle dersin uygulamalı bir şekilde işlenmesi gerekir Aksi takdirde ders teorik bilgi vermekten öteye geçmeyecektir bundan dolayı ders süresince yaparak yaşayarak öğrenmeler yapılmalıdır öğrencilerle beraber öğretmenin rehberliğinde. Öykü oluşturma tekniği kullanılabilir. Ben kendi derslerimde de kullanıyorum hocam bunu. Özellikle gerçek yaşanmış hayat hikâyelerinden depremde maalesef ülkemizde bunun çok örneği var. Keşke olmasa birçok örneği var. Bu örneği çocuğa anlatırız. Ardından siz olsaydınız neyse. Ne hissederdiniz ne düşünürdünüz? Şeklinde gerisini çocuğa bırakıp çocuğun tamamlamasını isteyebiliriz veya gerçek olayda sizce işte annesini babasını kaybetmiş bir çocuğun sonrasında hayata nasıl devam ettiğiyle ilgili bir fikriniz var mı? Diye bir soru sorup çocuğun hem düşüncelerini, hem hisselerini öğrenebiliriz hem de çocuğu düşünmeye sevk edebiliriz. Bu teknikler afet bilinci dersinde son derece faydalı olacaktır diye düşünüyorum.”

K8 eğitimde işbirliği yapmanın, okul çevre etkileşimin önemi şu cümleler ile ifade etmiştir: “Anlatım tekniğinden ziyade yaparak ve yaşayarak öğrenme tekniği kullanılmalıdır. Kazanımlar öğrencilerle sınırlı kalmamalı okul ve çevre işbirliği ile tüm topluma okullar aracılığı ile hitap edilmeli ve işbirliği yöntemi ile afet bilinci topluma yayılmalıdır. Psikolojik danışmanlar aracılığı ile olası afet durumunda sağlıklı davranış

biçimleri konusunda bireyler bilinçlendirilmelidir. Afet Bilinci eğitimleri insani ve toplumsal değerlerle eşleştirilmelidir.”

Araştırmaya katılan K1, K6 ve K8 yaparak yaşayarak öğrenmenin önemine değinmişlerdir. K1 ve K4 afetler ile ilgili kurum gezileri veya afetler ile ilgili uzmanların derse davet etmenin önemine vurgu yapmışlardır. Derse bir afettede davet etme yada örnek olay kullanarak empati yapmanın etkili olduğunu K4 ve K5 ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrenci merkezli sınıf içi uygulamaları ve deprem tatbikatlarının sık sık ve sistemli bir şekilde yapılmasına K2, K6 ve K8 değinmişlerdir.

3.1.7. Yedinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

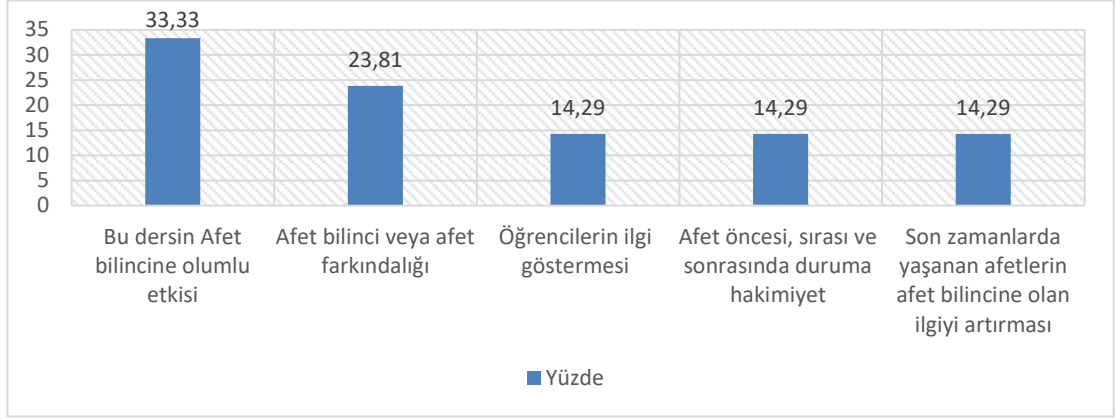
Alt amaç 7: Seçmeli Afet Bilinci dersinin öğrencilere afet bilinci ya da afet farkındalığı kazandırmada etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Tecrübelerinizden yola çıkarak afet bilinci dersinin öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı kazandırmaya yönelik düşünceleriniz nedir?

Yedinci alt amaçla katılımcıların afet bilinci dersinin, afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmadaki etkisi hakkındaki görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 4.7’de ve Grafik 4.7’te verilmiştir.

Tablo 3.7. Afet Bilinci Dersinin Afet Bilinci ile Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Etkisiyle İlgili Kodlar ve Frekanslar

Tema	Kodlar	Frekans
Afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmadaki etkisi	Bu dersin afet bilincine olumlu etkisi	7
	Afet bilinci veya afet farkındalığı	5
	Öğrencilerin ilgi göstermesi	3
	Afet öncesi, sırası ve sonrasında duruma hâkimiyet	3
	Son zamanlarda yaşanan afetlerin afet bilincine olan ilgiyi artırması	3
Toplam	5	21

Şekil 3.7. Afet Bilinci Dersinin Afet Bilinci ve Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Etkisiyle İlgili Kodların Yüzdeleri

Tablo 4.7 ve Grafik 4.7 incelendiğinde, afet bilinci dersi yapısının değerlendirilmesi temasında, katılımcılar sırasıyla Bu dersin, Afet bilincine olumlu etkisi (7), Afet bilinci veya afet farkındalığı (5), Öğrencilerin ilgi göstermesi (3). Ayrıca, Afet öncesi, sırasında ve sonrasında duruma hâkimiyet (3), Son zamanlarda yaşanan afetlerin afet bilincine olan ilgiyi artırması (3) kodlarına ulaşılmıştır. Görüşmelere katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, afet bilinci dersinin afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmada etkisine ilişkin doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Katılımcıların geneli afet bilinci dersinin yaşanacak afetle karşısında topluma daha bilinçli bireylere kazandıracağı için bu dersi olumlu görmektedirler. K1, bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Etkisini ölçmek için bir şeyin yokluğunda ve varlığındaki sonuçları karşılaştırmak gerekiyor. Kendi adıma dersi gören öğrencilerle seçmeli afet bilinci dersinin afet bilinci ve afet farkındalığı kazandırmada etkili olduğunu düşünüyorum. Toplumda genellikle yaşanan büyük afetlerden sonra artan afet bilinci, ülkemizde son yıllarda yaşadığımız farklı türdeki afetler sonrası halkın gündeminde uzun süre kalmıştır. Her afetten sonra ortaya çıkan acı tabloların engellenebileceği konusu eğitim dünyasının önemli gündem maddeleri arasında yer almıştır. Bu nedenle afet bilinci dersinin afetler konusunda toplumun eğitilmesinde önemli rolünün olacağına inanıyorum.”

K2, afetlere karşı hazırlıklı olma konusunda bu dersin önemini şu şekilde ifade etmiştir: “Kesinlikle son derece etkili olduğunu düşünüyorum hocam bu ders ile

öğrenciler afetlere daha hazırlıklı olacaktır. Bu ders ile birlikte depremin değil, binalarını öldürdüğünü, sel sularının değil, dere yatağına yapılan yapıların can ve mal kaynağına sebep olduğunu bunu çoğaltabiliriz. Tabii yani kısacası doğanın değil, insan ihmalinin kayıplara sebep olduğunu farkına varacaklardır. Bu dersle birlikte bu bilinçle yaşamlarını sürdüreceklerdir. Ve hayata daha pozitif, daha gerçekçi bakacaklardır diye düşünüyorum.”

K3 yaptığı açıklamada bu dersin eğitimini alan öğrencilerin velilerinin verdikleri geri dönütler hakkında bilgi vermiştir: “Evet, etkili olduğunu düşünüyorum. Velilerden aldığımız dönütlerde bunu zaman zaman görüyoruz. Hani ülkemizde en çok meydana gelen afet deprem olayıdır. Bu depremlerde velilerden bize direk olarak evde çocuklarımız deprem esnasında bizden daha iyi hayat üçgeni pozisyonu alma, daha böyle paniğe kapılmadan hareket ettiklerini söylüyorlar. Gerçekten etkili olduğunu düşünüyorum.”

K5, afet bilinci dersini verecek olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin niteliğinin artırılmasına yönelik önerisini şu şekilde ifade etmiştir: “Aslında kesinlikle bu ders önemlidir. Liselerde de olması gerekiyor, ilköğretimde de olması gerekiyor. Hatta böyle bu derste hani iyi bir eğitim alan bu konuya iyice hâkim olan öğretmenleri bu derse girmesi gerektiğini düşünüyorum. Hani. Yani sosyal bilgiler öğretmeni girecekse bu derse bu konuyla alakalı iyi bir lisansta eğitim alması gerektiğini düşünüyorum.”

K9, Afet bilinci dersinin olumlu etkilerinin birkaç yıl göstereceğini şu şekilde belirtmiştir: “Öğrencilerde afet bilincinin yerleşmesi, farkındalığın oluşması ve bu farkındalığın toplumun geneline yayılması açısından Afet Bilincinin dersinin etkili olduğunu ve bu alınan kararın yerinde bir karar olduğunu düşünüyorum. Bu etkinin derecesini önümüzdeki birkaç yıl içerisinde hep beraber görmüş olacağımızı düşünüyorum.”

K6, bu ders ile beraber öğrencilerin afet durumunda neler yapacağını hâkim olma konusundaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Ders öğrencileri afet bilinci ve farkındalığı kazandırmada etkilidir ders teoride kalsa da öğrenciler afet öncesi esnası ve sonrasında yapması gerekenler konusunda bilgi sahibi oluyor Ayrıca öğrenciler afet türleri konusunda fikir sahibi oluyor.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını bu dersin afet bilinci ve afet farkındalığı bakımından olumlu etkisinin inkâr edilemez bir gerçek olduğunu vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra K1, son zamanlarda yaşanan afetlerin afet bilincine olan ilgiyi arttırdığını belirtmiştir. K6, afet eğitimini alacak olana öğrencilerin afet öncesi, sırası ve sonrasında yaşanacak durumlara ilişkin hâkimiyetin artacağını ifade etmiştir.

3.1.8. Sekizinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

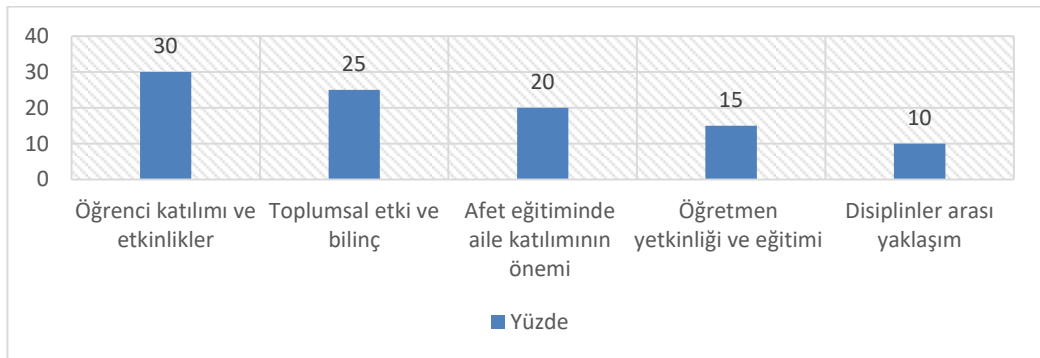
Alt amaç 8: Tecrübelerinizden yola çıkarak Seçmeli Afet Bilinci dersinin öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı kazandırmaya yönelik düşünceleriniz nedir?

Sekizinci alt amaçla katılımcıların, öğretmen tecrübelerinin afet bilinci dersine katkıları hakkındaki görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Bu alt amaca yönelik bulgular Tablo 4.8’de ve Grafik 4.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8. Öğretmen Tecrübelerinin Afet Bilinci Dersine Katkılarıyla İlgili Kodlar ve Frekanslar

Tema	Kodlar	Frekans
Öğretmen tecrübelerinin Afet Bilinci dersine katkıları	Öğrenci katılımı ve etkinlikler	6
	Toplumsal etki ve bilinç	5
	Afet eğitiminde aile katılımının önemi	4
	Öğretmen yetkinliği ve eğitimi	3
	Disiplinler arası yaklaşım	2
Toplam	5	21

Şekil 3.8. Afet Bilinci Dersinin Afet Bilinci ve Afet Farkındalığı Oluşturmadaki Etkisiyle İlgili Kodların Yüzdeleri

Tablo 4.8. ve Grafik 4.8. incelendiğinde, afet bilinci dersi yapısının değerlendirilmesi temasında, katılımcılar sırasıyla Öğrenci katılımı ve etkinlikler (6), Toplumsal etki ve bilinç (5), Afet eğitiminde aile katılımının önemi (4), Öğretmen yetkinliği ve eğitimi (3), Disiplinler arası yaklaşım (2) kodlarına ulaşılmıştır. Görüşmelere katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğretmen tecrübelerinin Seçmeli Afet Bilinci dersine katkılarına ilişkin doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdaki gibidir:

K8, afet bilinci dersini katılan öğrencilerin daha sonradan ilk yardımın önemi deprem çantası hazırlamanın önemini şu şekilde vurgulamıştır: “Afet bilinci dersinin verilmesi ile birlikte öğrencilerde bu konuda bir bilinç oluşmuştur. Heyelan ve erozyonu önlemek için ağaçlandırma yapılması gerektiğini, ilkyardım eğitimi almanın önemini, deprem çantasının nasıl hazırlanacağını, eşya sabitlemenin önemi, afetler sırasında ve sonrasında alınabilecek önlemler ve yapılması gereken çalışmaları ders içinde öğrendiklerini gözlemledim. Tüm bunlar afet bilinci dersinin öğrencilerde etkili bir bilinç ve farkındalık kazandıklarını göstermektedirler.”

K1 bu dersi verecek olan öğretmenlerin alanında uzmanlar tarafından hizmet içi eğitimlere tabi tutulup, niteliklerinin artırılarak dersin veriminin aratacağını şu şekilde ifade etmiştir: “Bu konudaki düşüncem dersi verecek öğretmenin yetkin ve gönüllü olması çok önemli. Derse giren öğretmenlerin belli bir eğitimden geçmesi gerekir. Farklı zamanlarda ve farklı yıllarda belli eğitimler alan öğretmenlerin bilgilerinin tazelenmesi lazım ve güncellenmesi lazım. O yüzden yıl içerisinde güncelliğini korumak ve yetkinliğini sağlamak için öğretmenin mutlak surette hizmet içi eğitimlerle AFAD, Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı işbirliğinden eğitimlerin verilmesi gerekiyor.”

K5 afet bilinci eğitiminde ailenin sürece katılması gerektiğini ve kendisinin bu konuda neler yaptığını şu cümleler ile açıklamıştır: “Şunu söylüyoruz öğrenciler, burada öğrendiğiniz bilgileri, ailelerinize anlatın. Örneğin; bir bina yapılırken hazırlık aşamaları nelerdir? Ailelerimiz bunu kontrol ediyor mu veya işte bir yerden ev alacaklarsa bunun kontrolleri yapılmış mı? Eleştirel anlamda bunu bir sorgulasınlar aileleri ile beraber. Öğrencilerime ve ailelerine afet bilincinin pekişmesi için bazı görevler veriyorum, örneğin; burada öğrendiklerini günlük hayatta uygulamaları için

eşyaları sabitleme, deprem çantası hazırlama gibi sorumluklar veriyorum. Hatta hizmet içi eğitimler ile öğretmenin donanımın artırılması gerektiğini düşünüyorum.”

K3 de K5 gibi afet bilinci eğitiminde ailenin sürece katılması gerektiğini, ailenin afet eğitimde olmazsa olmazı olduğu şu şekilde belirtmiştir: “Ben bunu sürekli söylerim aileyi işin içine katmadığımız sürece her türlü eğitimin rafta kalacağına inanıyorum. Ben öncelikle ebeveynlerin eğitilmesini istiyorum. Çocuklarımız zamanların çoğunu ailesinin yanına geçirmekte. Onlarda gördükleri olumlu tutumları ya da olumsuzlukları okul ortamında rahat bir şekilde uygulayabileceklerine de ben inanıyorum.”

K9 afet eğitimlerinin disiplinler arası bir yaklaşımla öğrencilere sunarsa daha etkili olacağını şu şekilde ifade etmiştir: “Hatta afet konularının başta sosyal bilgiler dersi olmak üzere diğer temel derslerin kazanımları arasına disiplinler- arası bir yaklaşımla serpiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bütün bu eksikliklere rağmen bu dersin seçilmesi okuldan, aileye ve oradan da toplumun geneline bir farkındalık oluşturacağını, çok yakın bir gelecekte afetlere hazırlıklı bilinçli nesiller yetişeceğini düşünmekteyim.”

K4 açıklamalarıyla diğer katılımcıların açıklamalarını özetler biçimde şu şekilde vurgularda bulunmuştur: “Üniversitelerde de mesela ben bu konuyla ilgili bir eğitim almadım. Ciddi bir eğitim gerektiren bir derstir. O yüzden mesela hizmet işi eğitim yoluyla birçok öğretmene ulaşılabilir ve bu dersin eğitimi tekrar verilebilir. Okullarımız, çevreyi etkileme ve değiştirme gücüne sahip olmalıdır. Ayrıca okullar her zaman böyle bir gücü vardır. Çevresini şekillendiren bir etkiye sahiptir. Bu kapsamda afet eğitimlerimiz de ailelere yönelik etkinlikler de yapılmalıdır.”

Araştırmaya katılan K5 ve K3 afet eğitiminde ailenin sürece katılmasının önemine vurgu yaparken K1 ve K4 öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenerek, öğretmenin yetkinliği üzerine açıklamalarda bulunmuşlardır. Öğrencilerde afet bilincini oluşturulması için K8 öğrencilerin eğitim sürecinde mümkün mertebede aktif tutulmasının faydalı olacağını üzerinde durmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu afet bilinci dersini yürüten sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini arttırmaya yönelik görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada alt amaçlara yönelik ortaya çıkan bulguların sonuçlarına yer verilmiştir.

Birinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu alt amaca yönelik katılımcı öğretmenlere “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan afetler ile ilgili kazanımların öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı oluşturmadaki etkisini nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu sorulmuş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Ortaya çıkan bulgular sonucunda, katılımcı öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmadaki önemi hakkındaki görüşlerine göre, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde öğrencilerde afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturma adına programda yer alan kazanımların nicel olarak yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Nicel olarak yetersiz olan kazanımların içeriğini nitel olarak da yeterli bulmadıklarını vurgulayan öğretmenler sarmal bir program olan bu derste kazanımların sadece dördüncü ve beşinci sınıfta olmasını eleştirmişlerdir. Ayrıca programın öğrencileri afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmada gerekli olan somut etkinlik uygulamalarının yapılması için ayrılan zamanı yeterli bulmamışlardır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde öğrencilerde afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturma adına programda yer alan kazanımların hem nicel hem de içeriklerinin nitel olarak yetersiz olduğu ifade edilebilir. Bunun yanında afet bilinci ve afet farkındalığıyla ilgili kazanımların sadece dördüncü ve beşinci sınıfta olmasının bir eksiklik olduğu ve ayrıca programın öğrencileri afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmada gerekli olan somut etkinlik uygulamalarının yapılması için ayrılan zamanın yetersiz olduğu söylenebilir.

Ortaya çıkan bu sonuç daha önce yapılmış bazı çalışmalar ile desteklenmektedir. Zengin (2021) tarafından yapılan çalışmada katılımcı öğretmenler Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın afet eğitimi kazanımları bakımından yetersiz görmüş ve afet bilincinin öğrencilerde oluşması için daha fazla kazanımın eklenmesi ve bunun da farklı sınıf seviyelerinde sarmal bir şekilde verilmesini ifade etmiştir. Çelik (2020) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin afet eğitimi ile ilgili kazanımları yetersiz buldukları,

uygulamaya yönelik kazanımların bulunmadığını ifade ettiklerini, sadece bilgi düzeyindeki kazanımlarla afet eğitiminin faydalı olmayacağını, içeriğin sarmal bir şekilde verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Sarı (2016) benzer şekilde çalışması; “öğretmenler MEB müfredatındaki afetler ile ilgili konuları, üniteleri ve afetler ile ilgili konuların ünite içerisinde kazanımlar olarak yer almasını yetersiz bulmaktadırlar.” ulaştığı sonuç bu çalışmanın sonucunu desteklemektedir.

İkinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu alt amaca yönelik katılımcı öğretmenlere “Millî Eğitim Bakanlığının ortaokul seçmeli ders programına eklediği ‘Afet Bilinci’ dersinin hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Ortaya çıkan bulgular sonucunda, katılımcı öğretmenlerin afet bilinci dersinin önemi ve gerekliliği hakkındaki görüşlerine göre, afetlerin çok yaşandığı bir ülke olmamız sebebiyle bu dersin gerekliliğini ve önemini olumlu gördüklerini vurgulamışlardır. Bu ders ile beraber toplumda afet bilinci oluşturulacağını ve sayede afetlerin zararlarının azaltılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Hatta elde edilen veriler sonucunda bazı öğretmenler bu dersin müfredatta zorunlu bir olarak yer alması gerektiğini belirttiler.

Öğretmenlerin görüşlerine göre afetlerin çok yaşandığı bir ülke olmamız sebebiyle bu dersin gerekliliğini ve önemini olumlu gördükleri söylenebilir. Afet bilinci dersi toplumda afet bilinci oluşturulacağını ve sayede afetlerin zararlarının azaltılabileceği ayrıca bu dersin müfredatta zorunlu bir olarak bulunması daha etkilidir.

Daha önce yapılmış bazı çalışmalar ile bu alt amaca yönelik ortaya çıkan bu sonuç desteklenmektedir. Mızrak (2018) “Eğitim, Afet Eğitimi ve Afete Dirençli Toplum” adlı çalışmasında, bireylere ve topluma verilecek afet eğitimleri sayesinde insanların afetler ile ilgili bilgi sahibi olacak ve böylelikle afetlerin öncesi, sırası ve sonrasında ne yapacağını bilen, kargaşaya sebebiyet vermeyen afete karşı dirençli bir toplum oluşmuş olacağını vurgulamıştır. Halkın afet eğitimlerine ve tatbikatlarına etkin bir şekilde katılmasıyla edinecekleri tecrübe ile afetlere karşı baş edebilme kapasitesi artar, ayrıca sosyal ve ekonomik kayıplar düşer, afet sonrası iyileşme daha hızlı olur (Chou vd., 2015) Doğal afetlerin kazanım olarak değil ders olarak müfredata eklenmesi gerektiği ve böylece erken yaşta bireylerde afet bilinci oluşturarak oluşacak zararlar en hafif şekilde atlatılır sonuçlarına ulaşılmıştır (Büyükçatalbaş ve Kurt, 2023).

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu alt amaca yönelik katılımcı öğretmenlere “Seçmeli Afet Bilinci dersinin programının özel amaçları hakkındaki düşünceleriniz nedir?” sorusu sorulmuş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Ortaya çıkan bulgular sonucunda, katılımcı öğretmenlerin afet bilinci dersinin özel amaçları hakkındaki görüşlerine göre programın özel amaçları ve kapsamı olumlu bulunmuş. Özel amaçlar içerisinde yer alan eleştirel düşünme, afetler ile başa çıkma gibi beceriler sayesinde afetlere karşı farkındalığın artacağı böylece toplumun ve bireyin sorumluluklarını yerine getirerek yaşanabilecek afetlerin daha az hasarla atlatılabileceğini vurgulamışlardır.

Katılımcı öğretmenlerin söylediklerinden yola çıkarak, afet bilinci dersinin özel amaçlarının doğrudan öğrencilere oradan dolaylı olarak topluma kazandıracakları beceriler (öğrenci de doğru bilgiye ulaşmanın yollarını öğrenebilen, eleştirel düşünebilen, millî ve manevi değerlerle insan kaynaklı afetlerin oluşmaması için bilinçli olmak, tatbikatlar ile doğru davranışı sergileyebilmek, afetlerde öncesi, sırası ve sonrasında ne yapabileceğini bilen, ilk yardım ile ilgili gerekli bilgileri sahip olan vb. beceriler) sayesinde afetler karşısında daha bilinçli hareket edileceği ifade edilebilir. Afetler karşısında bilinçli hareket edecek olan toplum oluşabilecek zararları en aza indirmekle beraber afet sonrasında da afet bölgesinin sürdürülebilir hayatın, var olan hâline dönmesini çok hızlı bir şekilde gerçekleştirebilecekleri söylenebilir.

Daha önce yapılmış bazı çalışmalar ile bu alt amaca yönelik ortaya çıkan bu sonuç desteklenmektedir. Doğal afetlerle sürekli baş başa kalan bir ülke durumunda bulunmamıza rağmen afet bilinci kazandırmak için eğitim öğretim faaliyetlerinde yeterince önem verilmediği, bundan dolayı afetlere karşı hazırlıksız olduğumuz sonucuna ulaşılmıştır (Zengin, 2021). Ulusal ve evrensel seviyede aktif bir yurttaş olmayı sağlayan eleştirel düşünme, bilgilerin sadece açık kısmını değil görünmeyen ve gizlenenleri de sorgular, böylece demokratik, sosyal ve ekonomik gelişim için çevresine karşı farkındalığı olan, problem çözebilen, kapsamlı ve bilinçli bireylerin yetişmesine olanak sağlar (Özensoy, 2011; Özensoy, 2012; Özensoy, 2019; Özensoy, 2020).

Dördüncü Alt Amaca İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu alt amaca yönelik katılımcı öğretmenlere Seçmeli Afet Bilinci dersinin programının kazanımları, yapısı ve becerileri hakkındaki düşünceleriniz nedir? sorusu

sorulmuş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Ortaya çıkan bulgular sonucunda, katılımcı öğretmenlerin afet bilinci dersinin yapısı hakkındaki görüşlerine göre programın yapısı ile ilgili önerilerde bulunan öğretmenler programın beceri ve değerler hakkında farklı yorumlarda bulunmuşlardır. Programın kazanımları ile ilgili genel olarak olumlu yorum yapan öğretmenler programın iki aşamalı sarmal bir yapıda olmasını desteklediklerini belirtmişlerdir. Program yapısının eksikliklerine de değinen öğretmenler programın özellikle uygulamaya dönük olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Programın yapısı ile ilgili kazanım, beceriler ve değerler hakkında görüş bildiren öğretmenler bazı önerilerde de bulduklarını ifade etmek gerekir. Kazanımları genel olarak olumlu bulan öğretmenlerin yine bu kazanım daha fazla işe vuruk yani daha uygulamaya yönelik olmaya olduğunu vurguladıkları söylenebilir. Programın iki aşamalı yapısının uygun karşıladıklarını belirten öğretmenlerin bu durumu olumlu gördükleri ifade edilebilir. Programın becerileri konusunda bir-iki eklemeye daha iyi hale gelebileceğini vurgulayan öğretmenler değerler konusunda programı eksik gördükleri söylenebilir.

Kitle eğitimi bakımından okullar en iyi yerlerdir. Bundan dolayı afetler ile ilgili bir eğitim verilecekse bunun için en uygun yerler okullardır (Tekin ve Dikmenli 2020). Ne zaman ortaya çıkacağı belli olmayan afetlere karşı öğrencilerin programda bulunan kazanımları bilişsel süreçleri göz önünde bulundurularak geliştirmek önemlidir (Öcal vd., 2016). Afet bilincinin tanımlarına baktığımız zaman afete hazırlık ve afet eğitimi kavramları karşımıza sıkça çıkmaktadır. Afetler konusunda verilmesi gereken eğitimler de sürekli ve devamlı olmalıdır (AFAD 2018). Bundan dolayı kazanımları tek bir sınıf seviyesinde değil de aşamalı ve sarmal olarak farklı sınıf seviyelerinde verilmesi öğrencilerin afet bilinci ile kazanacağı davranışları daha da içselleştirebilmelerini neden olacaktı (Büyükçatalbaş ve Kurt 2023). Bu durum çalışmamızdaki, “programın iki aşamalı yapısının uygun karşıladıklarını belirten öğretmenlerin bu durumu olumlu gördükleri ifadesini” desteklemektedir. Programda bulunan afet kazanımlarının uygulamaya yönelik olması etkisini artırır, böylece afet bilinci artar ve afetlerin oluşturacağı zararlardan korunmak daha kolay hâle gelir (Aydın 2010). Özetle programda yer alan kazanımların önemli olması kadar bu programın uygulayıcıları olan öğretmenlerin de görüşlerini ve önerilerini almak da çok önemlidir (Büyükçatalbaş ve Kurt, 2023).

Beşinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu alt amaca yönelik katılımcı öğretmenlere “Seçmeli Afet Bilinci dersinde kullanılabilir materyaller ile ilgili düşünceleriniz nedir?” sorusu sorulmuş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Ortaya çıkan bulgular sonucunda, katılımcı öğretmenlerin afet bilinci dersinde kullanılabilir materyallerle ilgili görüşlerine göre, ders kitabının olmayışının en büyük materyal eksikliği olarak vurguladıkları görülmektedir. EBA platformundaki içeriklerin yetersizliği ve afetler ile ilgili materyallerin eksikliği yine vurgulanan başka önemli ders materyallerindedir. Öğretmenler dersler materyal olarak akıllı tahtalar aracılığıyla görsel ve videolar kullanarak derslerini zenginleştirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin bazıları deprem simülasyon merkezlerinin dersin etkililiğini arttıracığı söylenmiştir.

Öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkarak ders kitabının olmayışı, EBA’ da yeterli içeriğin bulunmaması, afetler ile ilgili materyallerin eksikliğinin dersi olumsuz etkilediği söylenebilir. Öğretmenler derslerindeki etkililiğini arttırmak için akıllı tahtalar aracılığıyla görsel ve videolar kullandıkları söylenebilir. Deprem simülasyon merkezlerinin dersin verimliliğini arttıracığı ifade edilebilir.

Ortaya çıkan bu sonuç daha önce yapılmış bazı çalışmalar ile desteklenmektedir. Tartuk ve Turan (2023) tarafından yapılan çalışmada katılımcı öğretmenler EBA’daki içeriklerin yeterli olmadığını, nicelik ve nitelik olarak yoksun olan EBA platformunun dersin içeriğini aktarmada da kapsam ve çeşitlilik bakımından zayıf görüldüğü için güncellenmesi ve geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Değirmenci, Kuzey ve Yetişensoy (2019) tarafından yapılan bir araştırmada sosyal bilgiler ders kitaplarını afet Eğitimi ve afet bilinci açısından incelemiş ve elde ettiği sonuçta şu değerlendirmede bulunmuş; kitaplardaki görseller ve metinler öğrencilerde genel olarak afet bilinci oluşturmayı amaçladığı söylenebilir yargısına ulaşmıştır. Okullarda verilen afet eğitiminde ders kitaplarının önemli bir rolünün olduğu ifade edilebilir (Değirmenci, Kuzey ve Yetişensoy, 2019). Sağlık Bilimleri lisans öğrencilerine uygulanan afet bilinci seviyelerini araştırıldığı bir çalışmada görsellerin, simülasyon programlarının kullanılmasının, bireylerin ve toplumun bilinçlendirilmesinde etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Aras vd., 2021)

Altıncı Alt Amaca İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu alt amaca yönelik katılımcı öğretmenlere “Afet Bilinci dersinde kullanılabilir yöntem ve teknikler hakkında görüş ve önerileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Ortaya çıkan bulgular sonucunda, katılımcı öğretmenlerin afet bilinci dersinde kullanılabilir yöntem ve teknikler ile ilgili görüşlerine göre, dersin uygulamaya yönelik olması yani yaparak-yaşayarak öğrenme tekniğinin kullanılmasını genel olarak belirtmişlerdir. Deprem tatbikatları (çök, kapan, tutun) öğretmenlerin afet bilinci dersinin faydasına olduğunu vurguladıkları bir başka durumdur. Derste örnek olay kullanımının faydalı olacağıyla beraber öğrenci merkezli tekniklerin kullanılmasını belirtmişlerdir. Ayrıca afetler ile ilgili kurumların gezileri ve alanında uzmanların (AFAD, AKUT, UMKE vb.) derse davet edilmesi dersin amacına uygun olduğunu vurgulamışlardır.

Öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkarak dersin işlenişinde; uygulamaya eğitim yani yaparak-yaşayarak öğrenme, deprem tatbikatları, öğrenci merkezli teknikler, örnek olay kullanımı, afetler ile ilgili kurumların gezileri ve alanında uzmanların derse davet edilmesi gibi yöntem ve teknikler dersin verimliliğini arttıracakı söylenebilir. Öğretmenleri vurguladıkları yöntem ve teknikleri kullanarak öğrencilerde afet bilinci ve afetlere karşı olan farkındalığın artacağı ifade edilebilir.

Ortaya çıkan bu sonuç daha önce yapılmış bazı çalışmalar ile desteklenmektedir. Afetlerin gerçekleşme durumuna karşı hazırlıklı olma, gerekli önlemleri almak için küçük yaşlardan itibaren her sınıf seviyesinde uygulamalı eğitimler alarak afetlere karşı dirençli olunabilir (Çelik ve Gündoğdu, 2022). Torlak (2021) tarafından yapılan bir çalışmada sosyal bilgiler lisans öğrencilerine uygulanan bir ankette, afet farkındalığı araştırılmak istenmiş ve lisans öğrencilerinin yaklaşık %80’inin afet eğitimini uygulamalı eğitim olması gerektiğini bildirmiştir. AFAD, UMKE, AKUT gibi sivil toplum kuruluşlarının afet öncesi ve sonrasında önemli roller taşıdığı ve bu ekiplerin koordinasyon becerilerinin yüksek olması sebebiyle bu ekiplerde bulunan uzmanların sınıf ortamında ya da kendi yerlerinde öğrenciler ile yan yana getirmek afet farkındalığını olumlu etkileyecektir (Zengin 2021).

Yedinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu alt amaca yönelik katılımcı öğretmenlere “Seçmeli Afet Bilinci dersinin öğrencilere afet bilinci ya da afet farkındalığı kazandırmada etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Ortaya çıkan bulgular sonucunda, katılımcı öğretmenlerin afet bilinci dersinin afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturmadaki etkisinin yüksek düzeyde olumlu olduğu belirttiler. Son zamanlarda yaşanan afetlerin, afet bilincine olan ilgiyi arttırdığı vurgulanmış. Afet bilinci dersi sayesinde öğrencilerde afet öncesi, sırası ve sonrasında duruma hâkimiyetlerinin artacağı yine katılımcı öğretmenler tarafından üzerinde durdukları olumlu durumlardandır.

Öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkarak, afet bilinci dersinin öğrencilerde yani bireylerde afet bilinci ve afet farkındalığı oluşturacağı söylenebilir. Bireylerde oluşacak bu bilinç ve farkındalık topluma sirayet edecek böyle yaşanabilecek afetlere karşı daha bilinçli olan toplum afetin zararlarının daha az hasarla atlatacakları ifade edebilir. Afetlerin daha az hasarları geçmesinde bireylerin afet öncesi, sırası ve sonrasında ne yapacaklarına dair duruma hâkim olmaları bu duruma olumlu katkı vereceği olarak yorumlayabiliriz.

Ortaya çıkan bu sonuç daha önce yapılmış bazı çalışmalar ile desteklenmektedir. Sosyal bilgiler lisans eğitimi alan öğrencilere uygulanan bir ölçekte afet algıları incelenmek istenmiştir ve bu çalışma sonucunda afet eğitimi almış bir öğrencinin afet eğitimi almamış bir öğrenciye göre afet bilincinin yüksek olduğu vurgulanmıştır (Gezer ve Aksu, 2022). Afet farkındalığı ile beraber bireylerin sadece farkına varması değil ayrıca afet sırasında sağlıklı karar alabilmek, kriz durumunda sorunlara çözüm üretebilmek, sağlam bir karar alma becerisi ile çevresine destek verebilmesi de önemlidir (Yetişensoy, 2022). Dünyada ve ülkemizde yaşanan afetler insanlarda korkuyu arttırmakta ve bu korku insanları önlem aldirtmaktadır, fakat afetin üzerinden zaman geçtikçe insanların aldığı önlemler azalmaktadır (Çelik ve Gündoğdu, 2022). Afet eğitiminin amacı, hedeflenen düzeyde afet farkındalığına sahip olmak ve afetlere her daim için hazır olmaktır (Başbüyük ve Pala, 2023).

Sekizinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu alt amaca yönelik katılımcı öğretmenlere “Tecrübelerinizden yola çıkarak Seçmeli Afet Bilinci dersinin öğrencilerde afet bilinci ve farkındalığı kazandırmaya yönelik düşünceleriniz nedir?” sorusu sorulmuş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Ortaya çıkan bulgular sonucunda, katılımcı öğretmenlerin afet bilinci dersine tecrübeleri ile neler katabileceklerine ilişkin görüşlerine göre, öğrenci katılımı ve etkinliklere önem verilmeli, bu derse girecek olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin hem lisans eğitimi hem de hizmet içi eğitimle yetkinliği artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Afet eğitiminde ailelerin de sürece katılması ile toplumsal afet bilincinin daha hızlı ve daha etkili bir şekilde oluşacağı belirtilmiştir. Bu alt amaçta son olarak öğretmenler afet bilinci dersinin farklı disiplinler ile ilişkilendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Ortaya çıkan bu sonuç daha önce yapılmış bazı çalışmalar ile desteklenmektedir. Öğrencilerde afet bilinci oluştururken veli desteği çok önemli çünkü veli desteği ile öğrenci okulda öğrendiklerini ev ortamında uyguladığı zaman daha kalıcı öğrenmeler sağlayacaktır (Çelik ve Gündoğdu, 2022). Tanaka'nın (2005) yaptığı araştırmada afet eğitimi almış öğretmenlerin afet eğitimi almamış öğretmenlere göre afet bilinci oluşturmada hazırlık seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucu ile Sarı'nın (2016) çalışmasındaki öğretmenlerin afet eğitiminde aldıkları eğitimin düşük olması sonucunda afet AFAD uzmanlarının öğretmenleri hizmet içi eğitim vermesi sonucu ile uyumaktadır. Öğretmen adayları lisans eğitimini alırken afet eğitimi almalı ve bu konuda kendini geliştirmeliyken, görevdeki öğretmenler ise hizmet içi eğitimleri ile kendilerini her zaman öğrencilerine afet eğitimi vermeye hazır tutmalıdırlar (Çelik ve Gündoğdu, 2022).

Bu dersin etkisinin artırılması için eğitimlerde öğrenci katılımı sağlanmalıdır. Verilecek eğitimlerle derse giren öğretmenlerin yetkinliği artırılabilecektir. Böylece ders daha verimli işlenecektir. Öğretmenler dersi işlerken disiplinler arası bir yaklaşımı esas alırlarsa hedefe ulaşmanın kolaylaşabileceği söylenebilir. Ayrıca afet eğitiminin toplumsal etki ve bilinç oluşturması için bu eğitime öğrenciler ile beraber ailelerin de katılması gerektiği ifade edilebilir.

Öneriler

Bu bölümde uygulamaya, ders programlarına ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Öğretmenlerin afet bilinci ve farkındalığı oluşturmak, öğrencilerin sürecin nasıl işlediğini yerinde görmelerini ve motivasyonlarını arttırmak için afet ile ilgili kurumlara geziler düzenlenmelidir.
- Okullarda uygulanacak tatbikatların daha verimli geçmesi için başarılı okul idareleri, öğretmenler ve sınıflar ödüllendirilmelidir.
- Okullarda öğrencilere, aileleri ile beraber yapacakları ev görevleri (evde tatbikat, deprem çantası hazırlama vb.) verilerek afet eğitimi sürecine aileler de katılmalıdır.
- Öğrencilerin derse olan ilgilerini arttırmak ve öğrencilerde afet bilinci oluşturmak için AFAD, UMKE, AKUT gibi sivil toplum kuruluşlarında görev yapan uzmanlar derse davet edilmelidir.
- Afet bilinci dersini verecek olan öğretmenler hizmet içi eğitimlerle desteklenmelidir.
- Hizmet içi eğitimler UMKE, AFAD ya da AKUT gibi sivil toplum kuruluşlarında çalışan uzmanlar tarafından verilmelidir.
- Okullarda afet eğitimi uygulamalarının yapılacağı atölye, afet dersliği gibi birimler oluşturulmalıdır.
- EBA platformunda afet ile ilgili eğitim materyalleri artırılıp öğrencilerin ve öğretmenlerin hizmetine sunulmalıdır.
- Afet bilinci seçmeli dersi öğrencilerin daha çok faydalanması adına okullarımızda daha çok seçilmesi ve yaygınlaşması adına dersin tanıtımının yapılması gereklidir.

Ders Programlarına Yönelik Öneriler

- Afet Bilinci Ders Programı'nda yer alan kazanımlarda pratik (uygulamaya dayalı) öğrenme çıktılarına ağırlık verilmelidir.
- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda afet ile ilgili kazanımlara altıncı ve yedinci sınıf programlarında da yer verilmelidir.

- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda afet eğitimi 4. Sınıftan 7. sınıfa sarmal bir şekilde verilmelidir.
- Afet bilinci ders kitabı ivedilikle hazırlanılıp öğrencilere dağıtılmalıdır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bingöl il merkezinde 9 öğretmen ile yapılan bu araştırma daha geniş öğretmen gruplarıyla yapılmalıdır.
- Öğretmenler ile yapılan bu araştırmanın öğrenciler ile de yapılması tavsiye edilir.
- Nitel araştırma yöntemi ile yapılan bu araştırmanın nicel araştırma yöntemi ile de yapılması önerilir.
- Dersin verimliliği adına öğrenciler üzerinde deneysel çalışmalara ağırlık verilmelidir.

KAYNAKÇA

- AFAD, (2014). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. <https://www.afad.gov.tr/açıklamalı-afet-yönetimi-terimleri-sözlüğü>. (Erişim Tarihi: 30.04.2020).
- AFAD, (2019). T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı. (Erişim Tarihi: 6 Mart 2024).
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2021). 2020 Yılı Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri.<http://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/eKutuphane/Istatistikler/2020yilidogakaynakliolayistatistikleri.pdf> (Erişim Tarihi: 05.02.2024).
- Agonafir, C., T. Lakhankar vd. (2023). “A review of recent advances in urban flood research”. *Water Security*, 19, 100141.
- Akarsu, A. H., A. Yılmaz ve Y. Geçit (2020). “Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitimi Programlarının Yapısı: 2006-2018 Programlarının Karşılaştırılması”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (56), 23-60.
- Akgül, G. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Ortaokul Öğrencilerinin ve Öğrenci Velilerinin Pandemi Sürecindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi LEE.
- Akpınar, M. ve S. Kaymakçı (2012). “Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2(2), 605-626.
- Akyel, R. (2007). Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit ve Çözümüne Yönelik Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, SBE. İşletme Anabilim Dalı, Adana.
- Akyüz, Y. (2009). *Türk Eğitim Tarihi* Ankara: Pegem Akademi.
- Alaca, E. (2017). “Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme”. *21Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 6(18), 759-785.
- Aras, M., A. Mumcu ve ,T. Karabey (2021). “Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Afet Bilinç Düzeylerinin Belirlenmesi”. *TOGÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 40-49.
- Arca, D. (2012). “Afet Yönetiminde Coğrafi Bilgi Sistemi ve Uzaktan Algılama”. *Karaelmas Fen ve Mühendislik Dergisi*, 2(2), 53-61.
- Astuti, N. M. W., I. K. Werdhiana, ve U. Wahyono (2021). “Impacts of direct disaster experience on teachers’ knowledge, attitudes and perceptions of disaster risk reduction curriculum implementation in Central Sulawesi, Indonesia”.

International Journal of Disaster Risk Reduction, 53, 1-9.
<https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2020.101992>

- Aydın, F. (2010). “İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Deprem Kavramını Algılamaları: Fenomenografik Bir Analiz”. Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 5(3), 801-817.
- Bahadır, H. ve R. Uçku (2018). “Uluslararası Acil Durum Veri Tabanına Göre Türkiye Cumhuriyeti Tarihindeki Afetler”. Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, 4(1), 28-33.
- Baltacı, A. (2018). “Nitel Araştırmada Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”. Bitlis Eren Üniversitesi SBE. Dergisi, 7(1). 231-274.
- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2014). Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü. Ankara.
- Başbüyük, A. ve Ş. M. Pala (2023). “Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler Ve Coğrafya Dersi Öğretim Programları Kazanımlarının Afet Eğitimi Açısından İncelenmesi”. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(2), 184-197.
- Barr, R., J. L. Barth ve S. S. Shermin (2013). Sosyal Bilgilerin Doğası. Cengiz Dönmez (çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bilgili, A.S. (2013). Sosyal Bilgilerin Temelleri. Bilgili, Ali Sinan (ed.), Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler (2-35). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (2014). Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bulu, D. (2023). Sınıf Öğretmenlerinin Afet Bilinci Algı Düzeylerinin Belirlenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Büyükçatalbaş, S. ve M. Kurt (2023). Öğretmelerin İlkokul Programındaki Doğal Afet Kazanımlarının Afet Bilincine Katkısına İlişkin Görüşleri. The Journal of Academic Social Science, 144(144), 500-513.
- Büyüköztürk, Ş. ve K. E. Çakmak, vd. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. ve K. E. Çakmak, vd. (2018). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Chaudhuri, K. ve Ghosh, A. (2022). "Widespread Very Low Frequency Earthquakes (VLFES) Activity Offshore Cascadia". *Geophysical Research Letters*, 49(13), 1-11. doi: <https://doi.org/10.1029/2022GL097962>
- Chou, J. S., K. H. Yang ve T. C. Ren (2015). "Ex-post evaluation of preparedness education in disaster prevention, mitigation and response". *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 12, 188-201. DOI:10.1016/j.ijdr.2015.01.002
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Ed.). Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design Qualitative, Quantitative, and Mixed Method Approaches*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Coşkun Keskin, S. ve Y. Keskin (2009). "Cumhuriyet Dönemi İlkokul (İlköğretim 1.Kademe) Sosyal Bilgiler ve Onun Kapsamına Giren Ders Programlarında Bir Değer Olarak "Barış"ın Yeri". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 69-92.
- Çelik, A. A. (2020). *İlkokul Öğretmenlerinin Afete Hazırlık Düzeyleri İle Afet Eğitiminin Eğitim Programlarındaki Yerine Yönelik Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi SBE.
- Çelik, A. A. ve K. Gündoğdu (2022). "Öğretmenlerin Afete Hazırlık Düzeyleri İle İlkokullardaki Afet Eğitimi Uygulamalarına Yönelik Görüşleri". *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi SBE. Dergisi*, 8(1), 77-112.
- Çetin, K. (2003). "Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci". *SBE. Dergisi* 2(1-2),163-185.
- Çetin, T. (2011). *Bulgaristan'dan Göç Eden Türk Nüfusun Dağılımını Etkileyen Coğrafi ve Kültürel Faktörler*. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, 3-5.
- Değirmenci, Y., M. Kuzey ve O. Yetişensoy (2019). "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Afet Bilinci ve Eğitimi". *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 33-46.
- Demirel, Ö. (2015). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, M. (2018). "Bilincin Doğasına Yönelik Beş Temel Yaklaşımın Bir Değerlendirmesi". *MetaZihin: Yapay Zekâ ve Zihin Felsefesi Dergisi*, 1(1), 21-55.

- Doğan, İ. H., F. Kaya ve M. Aydın, (2023). “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Afetlere Yönelik Tutum Düzeylerinin İncelenmesi”. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, (43), 182-201.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, Cemil ve Dursun Dilek (Ed.), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (15-46). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğanay, A. (2008). “Çağdaş Sosyal Bilgiler anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi”. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 77-96.
- Dölek, İ. (2021). Afetler ve afet yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Erden, M. (1997). Sosyal Bilgiler öğretimi. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Ergünay, O. (2002). “Afete hazırlık ve afet yönetimi”. Ankara: Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü Afet Operasyon Merkezi.
- Ertuğrul, M. (2005). “Orman Yangınlarının Dünyadaki ve Türkiye’deki Durumu”. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 7(7)43-50.
- Fakir, A. (2019). “Footprints Of War And Famine: Intrauterine And İnter-Generational Effects Of The 1971 Bangladesh Liberation War and The 1974 Bengal Famine”. Journal of Bangladesh Studies (2019), 19, 1-13.
- Gezer, M. ve İ. F. Şahin, (2022). “Deprem Eğitimi: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Depreme İlişkin Bilgi Düzeyleri”. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(1), 97-106.
- Gezer, U. ve E. O. Aksu (2022). “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afet farkındalık düzeylerinin incelenmesi”. 19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi, 3(4), 400-408.
- Göçer, A., S. Arslan, ve C. Çaylı (2017). “Türkçe Eğitiminde Öğrenci Gelişim Durumunun Belirlenmesinde Süreç Temelli Tamamlayıcı Ölçme Değerlendirme Yöntem ve Araçları”. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (28), 263-292.
- Gürbüz, S. ve F. Şahin (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Hoffman ve Muttarak (2017). “Learn From the Past, Prepare for the Future: Impacts of Education and Experience on Disaster Preparedness in the Philippines and Thailand”. World Development 96, 32-51.

- Ivanov, A. ve V. Cvetkovic (2014), The Role of Education in Natural Disaster Risk Reduction. Horizons International Scientific Journal. (16), 115-130.
- İnce, C. (2020). “Afetler Çağı, Afetlerin Yapısal Dönüşümü ve COVID-19”. Turkish Studies, 15(4), 565-578.
- İzadkhah Y.O.ve M. Hosseini (2005). “Towards Resilient Communities in Developing Countries Through Education of Children for Disaster Preparedness”. Int. J. Emergency Management, 2(3), 138-148.
- Johnson, A. V., D. M. Johnston vd.. (2012). “Evaluating Children’s Learning of Adaptive Response Capacities From Shakeout, an Earthquake and Tsunami Drill in Two Washington State School Districts”. Homeland Security & Emergency Management, 11(3), 347-373.
- Johnson A. V. ve K. R. Ronan (2011). “Classroom Responses of New Zealand School Teachers Following the 2011 Christchurch Earthquake”. Nat Hazards 72, 1075-1092.
- Johnson, A. V., K. R. Ronan vd. (2012). “Implementing disaster preparedness education in New Zealand primary schools”. Disaster Prevention and Management 23(4), 370-380.
- Kabapınar, Y. (2014). Kuramdan uygulamaya Sosyal Bilgiler öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Karabulut, Ş. ve B. Metin (2022). “Sosyal Bilgiler Derslerinde Çevre İle İlgili Konuların Öğretimine İlişkin Öğretmenlerinin Düşünce ve Faaliyetleri”. Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 8(1), 46-61.
- Kaya, E.ve G. Öner (2017). “100. Yaşındaki Sosyal Bilgiler Dersini Sosyalleşme ve Toplu Öğretim Ekseninde Yeniden Düşünmek”. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1), 1-25.
- Kaya, T. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Proje Görevi Başarı Puanları İle Akademik Başarı ve Derse Yönelik Tutum Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi EBE. Trabzon.
- Kaymakçı, S. ve B. Ata (2012). “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri”. Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 3(1), 35-64.

- Kazancı, N. (1995). "Aşınıp Taşınıyoruz.... Erozyon". Bilim ve Teknik Dergisi, Kasım, 70-73.
- Keskin, Y. (2002). Türkiye’de II. Meşrutiyetten Günümüze Kadar Uygulanmış Olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Analizi ve Karşılaştırılması. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi EBE.
- Kortak, V. (2023). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Afetlere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi". Afet ve Risk Dergisi, 6(2), 448-463.
- Kottler, E. ve N. Gallavan (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarının Sırları. S. B. Demir (çev.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kouadio, I.K., S. Aljunid vd. (2012). "Infectious Diseases Following Natural Disasters: Prevention and Control Measures". Expert Review of Anti-Infective Therapy, 10(1), 95-104.
- Köse, T. (2019). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihi Gelişimi. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, EBE.
- Köseoğlu, A. M. (2015). Afet Yönetimi ve İnsani Yardım "Lojistik Süreçler ve Uygulamalar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Maya, İ. ve B. Sarı (2016). "Türkiye’de Afet Eğitimi ve MEB Müfredatındaki Afet Eğitimi Konularının Değerlendirilmesi". 8. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi. Çanakkale: Çanakkale 18 Mart Üniversitesi.
- MEB (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB, (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6 ve 7. Sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. <https://gorusoneri.meb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 28.04.2024).
- Mızrak, S. (2017). Afetlere Dirençli Toplum Oluşturmak İçin Bireysel Yeterlikler. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi EBE.
- Mızrak, S. (2018). "Eğitim, Afet Eğitimi Ve Afete Dirençli Toplum". Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1), 56-67.
- Mindes, G. (2006). Teaching Young Children Social Studies. Westport: Praeger Publishers.

- Mindes, G. (2014). *Social Studies for Young Children*. Plymouth: Rowman & Littlefield.
- Mu, C., X. Yu vd. (2021). "The Formation Mechanism of Surface Landslide Disasters in the Mining Area under Different Slope Angles". *Advances in Civil Engineering*, 6697790. doi: <https://doi.org/10.1155/2021/6697790>
- NCSS (1994). *Curriculum Standards for Social Studies: Expectations of Excellence*. Washington DC: NCSS Bulletin 89.
- Öcal, A., U. Çakır ve Ş. Özelmacı (2016). "İlkokul ve Ortaokul Ders Programlarında Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam". *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2, 71-83.
- Önal, H., N. Kaya, ve B. C. Kılıç (2019). "International scientific conference and innovations". V. global science. (s. 87-103). Gdansk, Poland: Gdansk University.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara. Pegem A Yayıncılık.
- Özen, B. (2020). *Malatya Kent Merkezindeki Farklı İki Lisede Afet Bilinç Düzeylerinin Ölçülmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi SBE.
- Özensoy, A. (2011). "Eleştirel Okumaya Göre Düzenlenmiş Sosyal Bilgiler Dersinin Eleştirel Düşünme Becerisine Etkisi". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 13-25.
- Özensoy, A. U. (2012). "Eleştirel Okumaya Göre Düzenlenmiş Sosyal Bilgiler Dersiyle İlgili Öğrencilerin Görüşler". *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 31(1).
- Özensoy, A. U. (2019). *Eleştirel düşünme, B. Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi içinde* (ss. 91-111). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özensoy, A. U. (2020). *Sosyal Bilgilerde Eleştirel Düşünme Becerisi Nasıl Öğretilir?*, L. Akbaş (ed.), *Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları* (129-146). Klaipeda: SRA Academic Publishing.
- Özensoy, A. U. (2021). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Sinemanın Kullanımı*. *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(45), 489-509.
- Özensoy, A. U. (2023). *Re-thinking Social Studies in the Context of Social Sciences and Natural Sciences With an Interdisciplinary Approach*. G. Kılıçoğlu ve T. Çetin (ed.), *Research on Social Studies Education in the 100th Year of the Republic of Turkey*. (123-145). Ankara: Pegem.

- Özmen, B. ve Z. D. İnce (2017). “Okul Tabanlı Afet Eğitimi”. *Resilience*, 1(1), 21-29.
- Özmen, C. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Dönmez,V. ve Yazıcı, K.(Ed.). *Dünyada ve Ülkemizde Sosyal Bilgiler*. (3-21) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özmen, R. (2016). Afet Sonrasında –İyileştirme Sürecinde- Devletin Rolü. Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, Cemil (ed.), *Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış*. (1-28), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, Cemil (ed.), *Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış*. (1-31), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öztürk, C. ve R. Otluoğlu (2003). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller (İkinci Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Parker, W. C. (2010). *Social Studies Education*. Parker Walter C. (ed.), *Social Studies Today: Research and Practice* (3-18). New York: Routledge.
- Parrish, R., T. Colbourn vd. (2020). “A Critical Analysis of the Drivers of Human Migration Patterns in the Presence of Climate Change: A New Conceptual Model”. *International journal of environmental research and public health*, 17(17), 6036.
- Peek, L. (2008). “Children and Disasters: Understanding Vulnerability, Developing Capacities, and Promoting Resilience an Introduction”. *Children, Youth and Environments*, 18(1), 1-29.
- Polat, T. (2014). *Erzincan Yavuz Selim Mahallesinde İkamet Eden Ulaşılabilen 18 Yaş Üstü Bireylerin Temel Afet Bilinci Bilgi Düzeylerinin Saptanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi SBE.
- Ronan K. R., E. Alisic vd. (2015). “Disaster Preparedness for Children and Families: a Critical Review”. *Curr Psychiatry Rep*, 17:58 DOI 10.1007/s11920-015-0589-6.
- Ross, E. W., S. Mathison, ve K.D. Vinson (2014). *Social studies curriculum and teaching in the era of standardization*. In E. Wayne Ross (Ed.), *The social studies curriculum purposes, problems, and possibilities*. (25-50). Albany: State University of New York Press.
- Sarı, B. (2016). *Türkiye’de afet eğitimi uygulamalarının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz

- Mart Üniversitesi, EBE. Afet Eğitimi ve Yönetimi Anabilim Dalı, Afet Eğitimi ve Yönetimi Bilim Dalı, Çanakkale.
- Shiraishi, K., Y. Yamada vd. (2020). “Three-Dimensional Topographic Relief of The Oceanic Crust May Control The Occurrence of Shallow Very-Low-Frequency Earthquakes in The Nankai Trough Off Kumano”. *Earth, Planets and Space*, 72:72, doi: <https://doi.org/10.1186/s40623-020-01204-3>
- Sönmez, V. (2007). Eğitim bilimine giriş. Ankara: Anı Yayınevi.
- Şahin, C. (2006). Türkiye fiziki coğrafyası. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, C. ve Ş. Sipahioğlu (2002). Doğal Afetler ve Türkiye. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, E. (2018). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 5 ders kitabı. Ankara: Anadolu Yayınevi.
- Şahin, Y. (2011). Kentleşme Politikası. Ankara: Murathan Yayınevi.
- Şahin, Y. ve Y.Uyan (2016). “Afet Risk Analizi ve sınıflandırması: Bir Uygulama Örneği”. Doğal Afet ve Afet Yönetimi Sempozyumu (DAAYS’16), 2-4 Mart 2016, Karabük: Ed. İnan Keskin, Cevdet Göroğlu, 827-832.
- Şengün, H. ve M. Küçükşen (2019). “Afet Yönetimi Eğitimi Niçin Gerekli?”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(46), 193-211.
- Tanaka, K. (2005). “The Impact of Disaster Education on Public Preparation and Mitigation for Earthquakes: A Cross-Country Comparison Between Fukui, Japan and the San Francisco Bay Area, California, USA”. *Applied Geography* 25, 201-225.
- Takemura, S., A. Noda vd. (2019). “Migrations and Clusters of Shallow Very Low Frequency Earthquakes in the Regions Surrounding Shear Stress Accumulation Peaks Along the Nankai Trough”. *Geophysical Research Letters*, 46(21), 11830-11840. doi: <https://doi.org/10.1029/2019GL084666>
- Tartuk, M. ve İ. Turan (2023). “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin EBA Dijital Eğitim Platformu’nun Öğretimde Kullanımına İlişkin Görüşleri”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 933-958. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2023.-1213850>

- Tekin, Ö. ve Y. Dikmenli (2021). “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Afet Bilinci Algısı ve Deprem Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi”. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 7 , 258-271.
- Tekindal, M. ve Ş. Uğuz Arsu, (2020). “Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı Ve Sürecine Yönelik Bir Derleme”. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 20(1), 153-172.
- Tin, D., D. G. Barten, vd. (2022). “Terrorist Attacks in Western Europe: A Counter-Terrorism Medicine Analysis”. Prehospital and disaster medicine, 37(1), 19–24.
- Tokcan, H. (2015). Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tonga, D. (2020). “Son yirmi yılda Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları”. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(3), 1547-1564.
- Torlak, V. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Doğal Afetlere Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi EBE.
- Turan, İ. ve A. Kartal (2012). “İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin doğal afetler konusu ile ilgili kavram yanlışları”. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(3), 67- 81.
- Turan, S. (2019). “2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi”, Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi, 2(2), 166-190.
- UNISDR. (2009). Terminology on Disaster Risk Reduction. <https://www.unisdr.org/files/7817UNISDRTerminologyEnglish.pdf> (Erişim Tarihi: 18.02.2024).
- WHO, (2020). Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Situation Report. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle> (Erişim Tarihi: 20.02.2024).
- Wu, J. ve P. Kilby (2022). “The Precarity of Gender, Migration, and Locations: Case Studies From Bangladesh and Nepal”. Development in Practice, 33(2), 145 – 155
- Xia, L., A. Robock vd. (2022). Global Food Insecurity and Famine From Reduced Crop, Marine Fishery and Livestock Production Due to Climate Disruption From Nuclear War Soot Injection. Nature food, 3(8), 586–596
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, A. (2003). Türk kamu yönetiminin sorun alanlarından biri olarak afet yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yetisensoy, O. (2022). “Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Afet Bilinci Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(36), 1473-1496.
- YÖK, (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü.
- Zengin, S. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Doğal Afetlere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi: Amasya Üniversitesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Amasya Üniversitesi SBE.

EKLER

Ek 1: Etik Kurul İzin Belgesi Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 05.01.2024-124586

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 4.01.2024	Toplantı Sayısı: 1	Karar Sayısı: 49
<p>Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Ekrem ALMAZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.</p> <p>KARAR-8: Eğitim Fakültesi Dekanlığının 30.11.2023 tarihli ve 119239 sayılı yazısı okundu ve ekleri incelendi.</p> <p>Yapılan incelemeler sonucunda; Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalında görev yapmakta olan Doç. Dr. Ahmet Utku ÖZENSOY'un sorumlu araştırmacısı olduğu "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 'Afet Bilinci' Dersi ile İlgili Görüşleri" konulu araştırması Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından uygun görülmüş olup, durumun Eğitim Fakültesi Dekanlığına bildirilmesine,</p> <p style="text-align: center;">Oy birliği ile karar verildi.</p>		
BAŞKAN (e-izahdır) Prof. Dr. Ekrem ALMAZ Kurul Başkanı		
ÜYE (e-izahdır) Doç. Dr. Canan DEMİR YILDIZ Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-izahdır) Doç. Dr. Ramazan Şamil TATIK Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-izahdır) Doç. Dr. Muhammed Fatih BİLİCİ Spor Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi
ÜYE (e-izahdır) Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDIN İslami İlimler Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-izahdır) Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ Sağlık Hizmetleri MYO Öğr. Üyesi	ÜYE (e-izahdır) Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KILIÇLI Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi
ÜYE (e-izahdır) Dr. Öğr. Üyesi Gökhan DEMİREL İletişim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-izahdır) Dr. Öğr. Üyesi Gözde YETİM Spor Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi	

1 / 1

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://ebys.alparslan.edu.tr/en/Vision/Dogrula/BSDBDSD7KC> adresinden yapılabilir.

Ek 2: Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü Onay Formu

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-48605746-44-98361157
Konu : Araştırma Çalışması

07.03.2024

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığı, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 20/01/2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı (2020/2) Genelgesi.
b) Bingöl Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 22/09/2023 tarihli ve E-48605746-44-84813599 sayılı Valilik Onayı.
c) Muş Alparslan Üniversitesi Rektörlüğü, Genel Sekreterlik, Yazı İşleri Müdürlüğünün 23.02.2024 tarihli ve E-51732808-044-132418 sayılı yazısı.

Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Kenan BARKIN'ın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Bilinci Dersi ile İlgili Görüşleri" konulu yüksek lisans tez çalışmasının ilimiz genelindeki resmi ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak uygulanması ilgi (c) yazı ile talep edilmiş olup; söz konusu araştırma çalışmasının ilgi (b) Valilik Onayı ile görevlendirilen Müdürlüğümüz "Araştırma Değerlendirme Komisyonu"na incelenmiş ve yapılan inceleme sonucunda ilgi (a) Genelge esaslarına aykırı olmadığı ekte sunulan Araştırma Değerlendirme Formu ile tespit edilmiştir.

Buna göre; bir nüshası ekte sunulmuş olan yüksek lisans tez çalışmasının Müdürlüğümüze bağlı resmi ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak uygulanması Müdürlüğümüze uygun görülmektedir. Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Muhiddin KAYA
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:

- 1-Yazı ve Anket Formları (1 Tomar)
- 2- Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

OLUR
Mustafa ÖZEL
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres :

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No :

Bilgi için:

E-Posta :

Unvan : Memur

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi : Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 20d5-ca9c-3c38-859b-95bf kodu ile teyit edilebilir.

Ek 3: Bingöl Valiliği Onay Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 26.03.2024-136811

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-48605746-44-98504957
Konu : Yüksek Lisans Tez Çalışması

11/03/2024

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Muş Alparslan Üniversitesi Rektörlüğü, Genel Sekreterliği Yazı İşleri Müdürlüğü'nün 23.02.2024 tarihli ve E-80802877- 044-446767 sayılı yazısı.
b) Bingöl Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 07/03/2024 tarihli ve E-48605746-44-98361157 sayılı Valilik Onayı.

Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Kenan BARKIN'ın "**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Afet Bilinci Dersi İle İlgili Görüşleri**" konulu yüksek lisans tez çalışmasının İlimiz genelindeki resmi ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak uygulanması ilgi (b) Valilik Onayı ile uygun görülmüş olup; söz konusu Onay ile İlimiz genelindeki resmi ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere uygulanacak olan çalışmanın birer örneği ilişikte gönderilmiştir.

Bilimsel veri toplamak amacıyla ekte gönderilen araştırma çalışmasının tamamlanmasından itibaren en geç 30 gün içerisinde, CD'ye kayıtlı olarak bir örneğinin ilişikte gönderilen (Ek-1) form ile birlikte Valiliğimize (İl Millî Eğitim Müdürlüğüne) gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Malik ÇALIŞIR
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK:

- 1-Valilik Onayı (1 Sayfa)
- 2-Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)
- 3-Uygulama Metni (1 Tomar)
- 4-Taahhütname Tutanağı (1 Sayfa)

DAĞITIM:

- 7 İlçe Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)
- Muş Alparslan Üniversitesi Rektörlüğüne,
(Genel Sekreterlik, Yazı İşleri Müdürlüğü)
- Merkezdeki Tüm Ortaokul Müdürlüklerine

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres :

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No :

Bilgi için:

E-Posta :

Unvan : Memur

Keş Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi : Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden fc66-ff16-35d5-9814-166b kodu ile teyit edilebilir.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 4: Görüşme Soruları Formu

Görüşme Formu

Değerli Katılımcı,

Bu araştırmanın “Afet Bilinci” dersi ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin hem donanımlarından hem de tecrübelerinden faydalanarak dersin öğrencilere nasıl daha verimli olunabilirliği üzerine görüşlerini almak amaçlanmıştır. Bu çalışma ile beraber başta deprem olmak üzere birçok afete maruz kalan ülkemizde afetin ne olduğu? Afet çeşitlerinin neler olduğu ve hangi sebeplerden ortaya çıktığı? Afetler karşısında ne gibi önlemler alabiliriz? Afetler sonrası problemlerimizi nasıl çözebiliriz? Vb. birçok sorunun cevabının öğrenileceği “Afet Bilinci” dersini daha verimli hale getirerek afetler karşısında daha bilinçli ve daha eğitimli bir nesil yetiştirmeye yardımcı olunacaktır.

Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı’nda yüksek lisans öğrencisi Kenan BARKIN tarafından yürütülen “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Afet Bilinci” Dersi ile İlgili Görüşleri” başlıklı çalışma için sizlerin bilgi ve görüşlerinden yararlanmayı planlamaktayım. Burada verdiğiniz bilgi ve görüşler, yalnızca araştırma için kullanılacak, üçüncü şahıs ve kurumlarla paylaşılmayacaktır.

Desteginiz için teşekkür ederim.

Kenan BARKIN
MAUN Eğitim Fakültesi SBE
ABD Yüksek Lisans Öğrencisi

Doç. Dr. Ahmet Utku ÖZENSOY
Tez Danışmanı

KATILIMCI KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyeti	☐ Kadın ☐ Erkek
2. Yaşı	
3. Bitirdiği bölümü ve üniversitesi	
4. Meslekteki kıdem yılı ve ünvanı	

Ek 5: Katılım Kabul Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, ‘‘Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ‘‘Afet Bilinci’’ Dersi ile İlgili Görüşleri’’ adıyla, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Kenan BARKIN tarafından 1 Mart-31 Mayıs 2024 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: ‘‘Afet Bilinci’’ dersi ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin hem donanımlarından hem de tecrübelerinden faydalanarak öğrencilere nasıl daha verimli olma bilirliliği üzerine görüşlerini almak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Nedeni: Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Bingöl İl Mem’e Bağlı Resmi Ortaokullar

Araştırma Uygulaması: Görüşme (Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile)

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Kenan BARKIN

İletişim Bilgileri :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

Ek 6: Katılımcı İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

ONAM FORMU

Araştırmanın Amacı: Seçmeli "Afet Bilinci" dersini yürüten Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini arttırmaya yönelik görüşlerini incelemek amaçlanmıştır.

Yer: Bingöl Tarih:/03/2024 Saat (Başlangıç/Bitiş):/.....

Araştırmacı: Kenan BARKIN

Telefon:

e-posta:

Adres:

Merhaba, adım Kenan BARKIN Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. Seçmeli "Afet Bilinci" dersini yürüten Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere afet bilinci kazandırılmasında bu dersin verimliliğini arttırmaya yönelik görüşlerini incelemek amacıyla bir çalışma yapıyorum. Bu alışma ile beraber başta deprem olmak üzere birçok afete maruz kalan ülkemizde afetin ne olduğu? Afet eşitlerinin neler olduğu ve hangi sebeplerden ortaya çıktığı? Afetler karşısında ne gibi önlemler alabiliriz? Afetler sonrası problemlerimizi nasıl çözebiliriz? Vb. birçok sorunun cevabının öğrenileceği Seçmeli "Afet Bilinci" dersini daha verimli hale getirerek afetler karşısında daha bilinçli ve daha eğitimli bir nesil yetiştirmeye yardımcı olacağına inanıyorum.

Görüşmemize geçmeden önce görüşmede verdiğiniz bilgilerin, sadece bu araştırmada kullanılacağını ve kişisel bilgilerinizin gizli tutulacağını belirtmek isterim. Araştırma raporunda isimleriniz isterseniz yer almayacak, bunun yerine takma isimler kullanılacak ya da isimleriniz şifrelenecektir. Görüşmenin yaklaşık 15 dk. süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz görüşmeyi ses kaydı altına almak istiyorum. Bu şekilde hem zamanı daha iyi kullanabiliriz hem de sorulara vereceğiniz yanıtların kaydını daha ayrıntılı tutma fırsatı elde edebilirim. Görüşme sonunda verdiğiniz bilgilerden rahatsızlık duymamız halinde ilgili bilgiler yapılan kayıtlardan silinebilecek ve araştırmada kullanılmayacaktır.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. Eğer sizin bana görüşmeye başlamadan sormak istediğiniz bir soru varsa, önce bunu yanıtlamak isterim.

ONAM FORMU

İsminizin kullanılmasını onaylıyor musunuz?

Evet ____ Hayır ____

Görüşmenin ses kaydına alınmasını onaylıyor musunuz?

Evet ____ Hayır ____

Görüşmeniz sırasındaki sözlerinizin doğrudan alıntı yapılmasını onaylıyor musunuz?

Evet ____ Hayır ____

Araştırma raporunun diğer kişilerle paylaşılmasını onaylıyor musunuz?

Evet ____ Hayır ____

Katılımcı:

Tarih:03/2024

Araştırmacı: Kenan BARKIN

Tarih:03/2024

Ek 7: Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelere Ait Örnek Bir Fotoğraf

